

AVRUPA BİRLİĞİ GENEL SEKRETERLİĞİ

**ŞİRKETLER HUKUKU ALANINDA TÜRKiYE İÇİN
ÖNGÖRÜLEBİLECEK MÜZAKERE POZİSYONUNUN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Uzmanlık Tezi

Őule Özge UZUNÇAKMAK

TEK PAZAR VE REKABET DAİRESİ

Mayıs 2004

ANKARA

ÖZET

Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesinde, 2004 yılı Aralık ayında gerçekleştirilecek olan Zirvede, Avrupa Komisyonunun raporu ve önerisi ışığında Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığı yönünde karar alınması halinde, müzakerelerin gecikmeksizin başlatılacağı ifade edilmiştir. Her bir aday ülkenin kendi özel koşulları çerçevesinde değerlendirileceği katılım müzakerelerinde, Şirketler Hukuku alanında Türkiye'yi diğer aday ülkelerden ayıran en temel faktör ise Avrupa Birliğinin (AB) fikri, sınai ve ticari mevzuatına uyumun, Türkiye'nin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararından gelen bir yükümlülüğü olmasıdır. Bu alanda uyum, Katılım Ortaklığı Belgesinde de Türkiye için kısa vadeli bir önceliktir. Bu nedenle tezin amacı, Şirketler Hukuku alanında Türkiye'nin mevcut uyum durumunun ve üyelik müzakerelerinin başlaması halinde gerçekleştirilmesi gereken çalışmaların tespit edilmesidir.

Anahtar Kelimeler: Şirketler Hukuku, Fikri Mülkiyet Hakları, Sınai Mülkiyet Hakları, Katılım Müzakereleri, Topluluk Markası, Ek Koruma Sertifikası

ABSTRACT

In Copenhagen Summit Decision it was stated that negotiations with Turkey would start without any delay if a decision could be taken at the European Council, December 2004 in accordance with the Commission Report and proposal saying that Turkey meets the Copenhagen political criteria. Concerning the accession negotiations, where each candidate proceeds on their own merits, the distinguishing feature of Turkey from other candidate countries in a probable negotiation process in the field of Company Law is that the obligation for Turkey in terms of alignment with the EU intellectual, industrial and trade legislation derives from the Association Council Decision No 1/95. Harmonization in this field is also a short-time priority within the Accession Partnership Document. Within this context, this thesis aims to define Turkey's current harmonization process in the field of Company Law and determine the necessary work to be done for a probable negotiation process.

Key Words: Company Law, Intellectual Property Rights, Industrial Property Rights, Accession Negotiations, Community Trademark, Supplementary Protection Certificate

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM: I - ŞİRKETLER HUKUKU.....	5
1.1 Şirketler Hukuku.....	5
1.2 Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları.....	13
BÖLÜM: II - TÜRKİYE'NİN ŞİRKETLER HUKUKU MÜKTESEBATINA MEVCUT UYUM DURUMU.....	19
2.1 1/95 Sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı.....	19
2.2 Mevcut Durum.....	23
2.2.1 Şirketler Hukuku.....	23
2.2.2. Fikri Mülkiyet Hakları.....	28
2.2.3 Sınai Mülkiyet Hakları.....	32
BÖLÜM: III - KATILIM MÜZAKERELERİ ÇERÇEVESİNDE ŞİRKETLER HUKUKU.....	36
3.1 Katılım Müzakerelerinin Kapsamı, Özellikleri ve İşleyişi.....	37
3.2 Pozisyon Belgeleri.....	39
3.3 Katılım Müzakerelerinin İlkeleri.....	40
3.4 Geçiş Süreleri.....	41
3.5 Düzenleyici Etki Analizi.....	42
3.6 Şirketler Hukuku Müzakere Konu Başlıkları.....	43
3.6.1 Şirketler Hukuku.....	43
3.6.2 Muhasebe.....	44
3.6.3 Roma, Brüksel ve Lugano Sözleşmeleri.....	44
3.6.4 Fikri Mülkiyetin Korunması.....	45
3.6.5 Sınai Mülkiyetin Korunması.....	45
3.7 Şirketler Hukuku Başlığı Altında Gerçekleştirilen Müzakerelerde Ele Alınan Başlıca Konular.....	45

3.8 Aday Ülkelerin Şirketler Hukuku Müzakere Pozisyonlarına Genel Bir Bakış.....	50
3.9 Türkiye için Muhtemel Müzakere Pozisyonu.....	59
SONUÇ.....	63
KAYNAKÇA.....	66
EKLER.....	72
EK TABLO 1- Şirketler Hukukuna İlişkin Yürürlükteki AB Mevzuatı.....	72
DİZİN.....	74

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AEÇG	Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları
AT	Avrupa Topluluğu
ATAD	Avrupa Toplulukları Adalet Divanı
ATRG	Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi
EA	Avrupa Derneği
FİSAUM	Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi
FSMH	Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları
KHK	Kanun Hükümünde Kararname
ME	Avrupa Yatırım Şirketi
SCE	Avrupa Kooperatif Şirketi
SE	Avrupa Şirketi
SPC	Ek Koruma Sertifikası
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
OHIM	Tek Pazar Uyumlaştırma Ofisi
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TRIPS	Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları
UP	Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program
UPOV	Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunması Hakkında Uluslararası Sözleşme
WIPO	Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü

GİRİŞ

Türkiye, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan Avrupa Birliği (AB) Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesinde AB’ye aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer aday ülkelerle eşit konumda olacağı açık ve kesin bir dille ifade edilmiştir. Böylece nihai hedefi üyelik olan ve 40 yıldan fazla bir geçmişe sahip olan Türkiye-AB ilişkileri önemli bir dönüm noktasına gelmiş ve bu sürecin önemli unsurlarından biri olan AB müktesebatına uyumun sağlanması çalışmaları da hız kazanmıştır. Bugün bu ilişki bir diğer önemli dönüm noktasına yaklaşmaktadır. Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesinde, 2004 yılı Aralık ayında gerçekleştirilecek olan Zirvede, Avrupa Komisyonunun raporu ve önerisi ışığında Türkiye’nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığı yönünde karar alınması halinde, müzakerelerin gecikmeksizin başlatılacağı ifade edilmiştir.

Dolayısıyla, siyasi, ekonomik, sosyal vb. alanları düzenleyen AB müktesebatının hızla ulusal mevzuata aktarılması ve etkili bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Ancak Kopenhag kriterlerinin önemli bir parçası olan müktesebat uyumu konusunda Türkiye’yi diğer aday ülkelerden ayıran temel bir faktör vardır. 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren Türkiye ile Avrupa Topluluğu (AT) arasında gümrük birliğini oluşturan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile Türkiye, gümrük birliğiyle amaçlanan ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirmek amacıyla AB’nin ekonomik ve ticaret politikaları kapsamında bir çok alanda ilgili mevzuatını AB mevzuatıyla uyumlu hale getirmeyi taahhüt etmiştir. Bu çerçevede, AB’nin fikri, sınai ve ticari mevzuatına uyum, Türkiye’nin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararından gelen bir yükümlülüğüdür. Bu nedenle, Şirketler Hukuku¹ alanındaki muhtemel bir müzakere sürecinde bu temel faktör belirleyici olacaktır.

Diğer taraftan 1990’lı yıllara damgasını vuran küreselleşme süreci ile uluslararası alanda gittikçe artan ticaret açısından şirketler hukuku, fikri mülkiyet hakları ve sınai mülkiyet hakları alanlarının hem ulusal yasalar hem de çok taraflı anlaşmalar ile düzenlenmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu alanların, günlük yaşamda olduğu kadar ülkeler arası ilişkilerde de sıklıkla gündeme gelmesi sonucunda bu alanlar çeşitli anlaşmalarla düzenlenmiştir. Örneğin Dünya Ticaret Örgütünün kurulması ile sonuçlanan müzakerelerin en

¹ Tezin devamında, “Şirketler Hukuku” ile 5 numaralı müktesebat başlığı, “şirketler hukuku” ile de bir hukuk alanı olarak şirketler hukuku kastedilmektedir.

önemli tartışma konularından birini fikri hakların korunması oluşturmuş ve Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar Anlaşması (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS), Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşmasının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Benzer şekilde şirketlere uygulanan hükümler de çeşitli uluslararası düzenlemelere tabii olmaktadır. Günümüzde sermaye piyasalarının entegre bir yapıya kavuşması çeşitli sorunları da beraberinde getirmiş, özellikle son dönemlerde Amerika ve Avrupa'da yaşanan ve çok büyük firmaların iflasına yol açan finansal kayıtlardaki usulsüzlükler uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının önem kazanmasına yol açmıştır. Bu nedenle Uluslararası Muhasebe Standartlarına (UMS) uyum sağlanması bir zorunluluk haline gelmiştir.

Uluslararası düzeyde meydana gelen bu yeni düzenlemeler etkisini AB düzeyinde de göstermiş ve teknolojik gelişmelerin takip edilmesi, Avrupa iş dünyasının uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması ve hızla büyüyen uluslararası ticarete daha fazla söz sahibi olabilmek için fikri ve sınai haklar ve şirketlere uygulanan hükümler AB düzeyinde de tüzük ve direktiflerle düzenlenmiştir. Ayrıca, AB içinde Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD) kararları ışığında fikri ve sınai mülkiyet hukuku, etkin bir şekilde işleyen bir tek pazarın oluşturulması açısından oldukça dinamik bir alandır. AB bu alanda devamlı olarak yeni düzenlemeler yaparak tüzük ve direktifler aracılığıyla AB'ye üye tüm devletlerde yeknesak bir fikri ve sınai mülkiyet hukuk sistemi oluşturmaya çalışmaktadır. Söz konusu dinamizmin Türkiye'yi etkilemesi ise kaçınılmazdır. Bu nedenle, AT ile gümrük birliği sayesinde ticari bütünleşmeyi sürdüren Türkiye'nin, 1/95 sayılı OKK'nın 8 Numaralı Ekinde belirtilen yükümlülükleri, fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda yapacak olduğu yeni düzenlemeler sayesinde tamamlaması önem arz etmektedir.

Bu çerçevede, bu çalışmanın amacı Türkiye'nin AB adaylığı ve Katılım Öncesi Stratejisi çerçevesinde Şirketler Hukuku alanında muhtemel müzakere süreci için mevcut uyum durumu ve diğer aday ülkelerin deneyimleri de dikkate alınarak, Türkiye için bu alanda öngörülebilecek müzakere pozisyonlarına ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde Topluğun Şirketler Hukuku alanında gerçekleştirmiş olduğu düzenlemeler ve konuya ilişkin Topluluk politikaları "Şirketler Hukuku" ve "Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları" olmak üzere iki alt başlık altında incelenerek, Avrupa Topluluklarında şirketler hukuku ve fikri ve sınai mülkiyet hakları genel hatları ile verilmiştir. Konuya ilişkin kavramların tanımı (ör. tek ortaklı sınırlı sorumlu özel şirketler, patent, marka, telif hakkı ve

komşu haklar gibi) bu tezin kapsamı dışında olup, Şirketler Hukuku alanında söz konusu kavramlara ilişkin Topluluğun izlediği politikalar hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde ise Türkiye'nin Şirketler Hukuku alanındaki mevcut uyum durumu, gümrük birliği ve uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerimiz çerçevesinde belirtilmiştir. Her ne kadar AB müktesebatına uyum süreci, Türkiye için 1963 yılında Ankara Anlaşmasının imzalanması ile başlamış olsa da, Topluluk politikaları açısından uyum 1996 yılında tamamlanan gümrük birliği ile hız kazanmıştır.

Üçüncü bölüm ise, aday ülkelerle gerçekleştirilen müzakerelere ilişkin verilen genel bilgi ve Şirketler Hukuku alanında aday ülkeler ile Topluluk arasında gerçekleştirilmiş olan müzakereler çerçevesinde Türkiye'nin muhtemel müzakere pozisyonu için önerilebilecek yapıya ilişkindir. Bu bölümde katılım müzakerelerinin ne olduğu, müzakere süreci, aday ülkelerin "Şirketler Hukuku" alanındaki müzakere pozisyonları incelenmiş ve ülkemizin müzakerelere başlanması durumunda bu konuda oluşturulabilecek muhtemel müzakere pozisyonu ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

Sonuç bölümünde, oldukça dinamik bir yapıya sahip olan fikri ve sınai mülkiyet hakları ile şirketlere uygulanan hükümler açısından, Türkiye'nin hem AB müktesebatını ulusal mevzuatına aktarması hem de uluslararası düzeyde gerçekleştirilen düzenlemelere aktif bir şekilde dahil olması açısından gerçekleştirilmesi gereken faaliyetler daha geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Dolayısıyla, sonuç bölümünde diğer bölümlerde gerçekleştirilen incelemeler ışığında çeşitli değerlendirmelere yer verilmiştir.

Çalışmanın geneli itibarıyla belirtilmesi gereken son bir husus ise fikri ve sınai haklar alanında kavram birliği hususudur. Fikri ve sınai hakların konusunun ekonomik değer taşıyan fikri emek ürünleri olması nedeniyle, son yıllarda her iki hak grubunun tek bir kavramla "Fikri Haklar" şeklinde ifade edilmesi eğilimi artmaktadır. Dünya Fikri Haklar Örgütü (World Intellectual Property Organization - WIPO) fikri haklar (intellectual property) ifadesini ana kavram olarak kullanmakta ve fikri hakların altında konuyu ikiye ayırarak, sınai haklar (industrial property) ve eser sahibinin hakları/telif hakları (copyright) başlıkları altında ele almaktadır. Ayrıca kullanılacak terimin "mülkiyet" değil "hak" olması gerektiği de bazı

kaynaklar tarafından belirtilmektedir.² Ancak bu çalışmada kavramlar açısından mevcut Topluluk sistematiğine ve Avrupa Birliği Müktesebatının stlenilmesine ilişkin Ulusal Program'a (UP) bağlı kalınmıştır.

² Kullanılacak terimlerde birlik sağlanması konusunda daha detaylı bir bilgi için bakınız: Devlet Planlama Teşkilatı, (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar zel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, sf. 5-6.

BÖLÜM: I - ŞİRKETLER HUKUKU

İç sınırlardan arınmış bir ortak pazar, Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın temel hedeflerinden birisidir. Bu hedef, malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı önündeki engellerin kaldırılması ile gerçekleştirilebilir. Şirketler Hukuku alanında yayımlanan mevzuatlar da, bu temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesi bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu bölümde, öncelikle şirketler hukuku, ardından fikri ve sınai mülkiyet konuları, Topluluk tarafından çıkarılan mevzuat ve izlenen politikalar çerçevesinde incelenecektir.

1.1 Şirketler Hukuku

Şirketler hukuku ve kurumsal yönetim³, hisse sahipleri ve şirketlerle ilgili üçüncü tarafların eşit biçimde korunmasını, AB düzeyinde şirket kurma özgürlüğünün sağlanmasını, iş hayatında rekabetin ve etkinliğin artırılmasını, farklı Üye Devletlerde faaliyet gösteren şirketler arasında sınır-ötesi işbirliğinin güçlendirilmesini ve Üye Devletler arasında şirketler hukukunun ve kurumsal yönetimin modernizasyonuna ilişkin görüş alışverişinin sağlanmasını amaçlamaktadır.⁴

AT kurulduğunda, şirketler⁵ ile ilgili hükümler Üye Devletler arasında önemli ölçüde farklılık göstermekteydi. Dolayısıyla, şirketler hukuku, kurumsal yönetim, muhasebe ve denetim alanlarında Üye Devlet mevzuatlarının uyumlaştırılması gerekmekteydi. Belirtilen alanlara ilişkin yasal düzenlemelerin uyumlaştırılması, hem Üye Devletlerde hissedarlar, şirket çalışanları, şirkete kredi sağlayan kurumlar ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin farklı ölçülerde korunması yüzünden meydana gelen çeşitli sorunları ortadan kaldırmak, hem de işleyen bir tek pazarın oluşturulması açısından oldukça önem arz etmekteydi. Bu nedenle,

³ Bu tezde "corporate governance" için "kurumsal yönetim" terimi kullanılmakla birlikte literatürde "şirket yönetimi" teriminin de sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmiştir.

⁴ http://europa.eu.int/comm/internal_market/company/index_en.htm

⁵ AT Antlaşmasının 48. maddesine göre, bir üye devletin kanunlarına uygun olarak kurulmuş ve Topluluk içinde tescilli ofisi, merkezi yönetimi ya da faaliyetlerin yürütüldüğü esas bir yeri bulunan şirket, Avrupa şirketi olarak kabul edilmektedir. Kuruluş özgürlüğünden, sadece bu şirketler yararlanabilir. Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyum, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf. 9.

Topluluk çapında eşit korumanın sağlanması amacıyla şirketler hukuku alanında çeşitli yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.⁶

Şirketler hukuku alanının uyumlaştırılmasına ilişkin ilk girişim, şirket ve firmaların karşılıklı tanınması konusunda, 1968 yılında tamamlanan bir “Antlaşma”dır. Ancak, bu Antlaşma, yeterli sayıda ülkeden onay alınamaması sebebiyle yürürlüğe girememiştir. Bu sebeple, şirketler hukuku alanında gerçekleştirilen uyumlaştırma çalışmaları direktif⁷ ve tüzüklerle⁸ sınırlı kalmıştır.⁹ Avrupa Topluluğu şirketler hukuku alanında uyumlaştırma için temel yasal araç olarak direktifleri kullanmaktadır.¹⁰

Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmaya göre, bu alandaki uyumlaştırma faaliyetleri, şirketler için kuruluş özgürlüğünü sağlamaya ilişkin ulusal düzenlemelerin uyumlaştırılmasının yanında, Üye Devletlerin hissedarlar, şirkete kredi sağlayan kurumlar ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması konusunda büyük farklılıklar gösteren ulusal düzenlemelerinin yaratabileceği sorunları da kısıtlamaya yönelik olmalıdır. Bu nedenle, ilk olarak şirket belgelerinin açıklanma prosedürünün uyumlaştırılmasına ilişkin 68/151/EEC sayılı ve 9 Mart 1968 tarihli Birinci Konsey Direktifi,¹¹ anonim ya da limited tüm sınırlı sorumlu şirketlere uygulanmak üzere kabul edilmiştir.¹²

Yaklaşık dokuz yıllık bir aradan sonra, anonim şirketlerin kuruluşu ve sermayenin korunması ile değiştirilmesine ilişkin 77/91/EEC sayılı İkinci Konsey Direktifi¹³ 13 Aralık 1976 tarihinde kabul edilmiş olup, halen Avrupa şirketler hukukunun önemli dayanaklarından biri olmayı sürdürmektedir. Direktif, kredi sağlayanların menfaatleri gereği şirket sermayesinin korunmasını güvence altına almak amacıyla sağlanması gereken koşulları ortaya koymaktadır. Direktif ayrıca, azınlık hissedarların korunması amaçlı birtakım hükümler içermekte ve aynı pozisyonda bulunan tüm hissedarlara eşit muamele yapılması ilkesini

⁶ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf. 9.

⁷ Direktifler Üye Devletlere yöneliktir ve ulaştırılması amaçlanan sonuçlar bakımından bağlayıcıdır. Üye Devletler gerekli düzenlemeleri zamanında yapmak suretiyle direktifleri iç hukuklarına uyarlamakla yükümlüdür. Üye Devletler, direktifleri ulusal hukuklarına aktarmak için uygun gördükleri kanuni usul ve yöntemleri seçebilirler.

⁸ Tüzükler ise, doğrudan uygulanabilir niteliktedir. Bu, tüzüklerin, Üye Devletler tarafından iç hukuka aktarmaya gerek olmaksızın, doğrudan ulusal hukuklarının bir parçası olması anlamına gelmektedir.

⁹ Şirketler Hukukuna ilişkin bu bölümde ele alınan Topluluk mevzuatından yürürlükte olanlar Ekler bölümünde tablo halinde verilmiştir.

¹⁰ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.11.

¹¹ Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi (ATRG) L 65, 14.03.1968, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26003.htm>

¹² <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

¹³ ATRG L 26, 30.01.1977, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26004.htm>

ortaya koymaktadır. Direktif hükümlerinin sadece anonim şirketlere yönelik olmasına rağmen, pek çok Üye Devlet Direktifin hükümlerini limited şirketlere de uygulamaktadır.¹⁴

1976 ve 1984 yılları arasında benimsenen Direktiflerle, Topluluk düzeyinde şirketler hukukuna ilişkin oldukça önemli adımlar atıldı. Üçüncü ve Altıncı Direktiflerle, Üye Devletlerin ulusal hukuklarınca düzenlenmiş olan birleşme ve devralmalar gibi yapısal faaliyetler artık Topluluk düzeyinde düzenlenmeye başlandı.

Bu yapısal faaliyetlerden biri olan birleşmeler, 9 Ekim 1978 tarihinde kabul edilen, anonim şirketlerin birleşmesine ilişkin 78/855/EEC sayılı Üçüncü Konsey Direktifi¹⁵ tarafından düzenlenmiştir. Bu Direktifin temel amacı, aynı Üye Devlete ait şirketlerin birleşmesine ilişkin ulusal kanunların uyumlaştırılması ve ulusal kanunlarında yasal birleşmeleri tanımayan Üye Devletler için bu konuyu düzenleyen mevzuat oluşturma yükümlülüğünün getirilmesi olarak belirlenmiştir. Söz konusu Direktif sadece yurtiçi birleşmeleri, yani aynı Üye Devlet kanunlarına tabii olan şirketlerin birleşmelerini kapsamaktadır. Direktif, sadece anonim şirketler bakımından hüküm ifade etmekle birlikte Üye Devletler, Direktif hükümlerini limited şirketleri de kapsayacak şekilde genişletmiştir.¹⁶

Yıllık hesaplara ilişkin Dördüncü Konsey Direktifi, Yedinci ve Sekizinci Konsey Direktifleri ile birlikte, “Avrupa Muhasebe Kodu”nun¹⁷ temellerini oluşturmayı ve limited şirketlerin yayınladıkları mali bilgilerin uyumlaştırılmalarını hedeflemektedirler. Bu sebeple, söz konusu üç Direktif daha sonra ayrıntılı bir şekilde birlikte inceleneceklerdir.

Şirket birleşmelerini düzenleyen Üçüncü Konsey Direktifinin kabul edilmesinden yaklaşık dört yıl sonra, yapısal faaliyetlerin bir diğer önemli unsuru olan şirket bölünmeleri de düzenlemeye tabii olmuştur. Şirket ortakları ve alacaklılarını yakından ilgilendiren anonim şirketlerin bölünmeleri ticari hayatta önemli sonuçlar doğuran bir olaydır. 17 Aralık 1982 tarih ve 82/891/EEC sayılı Altıncı Konsey Direktifi¹⁸ anonim şirketlerin tasfiye edilmeksizin bölünmeleri konusunu düzenlemiştir. Direktifin amacı bu işleme izin verilen Üye Devletlerdeki anonim şirketlerin bölünmesi halinde ortak ve üçüncü şahısların menfaatlerinin

¹⁴ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.21.

¹⁵ ATRG L 295, 20.10.1978, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26006.htm>

¹⁶ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.26.

¹⁷ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

¹⁸ ATRG L 378, 31.12.1982, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26008.htm>

korunmasını sağlamaktır.¹⁹ Direktif hükümlerinin sadece anonim şirketlere yönelik olmasına rağmen, pek çok Üye Devlet Direktifin hükümlerini limited şirketlere de uygulamaktadır.²⁰

Bu arada, halka açık şirketlerin yapılarına ilişkin Üye Devlet düzenlemelerini koordine etmeyi amaçlayan Beşinci Konsey Direktifi için verilen öneri, Üye Devlet düzenlemeleri arasında varolan farklılıkların iyice ortaya çıkmasına sebep olmuş ve politik açıdan çıkmaza girmiştir. Bu nedenle, öneri Komisyon tarafından 2001 yılında geri çekilmiştir. Bu olay şirketler hukuku alanında gerçekleştirilmeye çalışılan uyumlaştırmanın sınırlarını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Söz konusu Direktifin böyle bir engelle karşılaşması sonucunda Komisyon, Üye Devlet düzenlemelerine daha fazla alan bırakacak şekilde asgari şartları belirleyen düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir.²¹

Yıllık hesaplara ilişkin Dördüncü Direktif ile konsolide yıllık mali tablolara ilişkin Yedinci Direktif, AB içinde muhasebe alanında uyumlaştırma yönünde atılan ilk adımları oluşturmaktadırlar. Bu direktifler, bir örnek kurallar dayatmak yerine asgari gereklilikleri ortaya koymakta ve Üye Devletlerin muhasebe kurallarını oluştururken kendi ulusal özelliklerini dikkate almalarına imkan verecek şekilde düzenlenmişlerdir.

Belirli türdeki şirketlerin yıllık hesaplarına ilişkin 78/660/EEC sayılı Dördüncü Konsey Direktifi²², 25 Temmuz 1978 yılında kabul edilmiştir. Direktif, tüm sınırlı sorumlu şirketlerin yıllık hesaplar hazırlayıp yayımlamasını öngörmektedir. Diğer taraftan, belirli tür şirketler için yıllık raporlar hazırlayıp yayımlamanın yanı sıra bu hesaplarının nitelikli bir profesyonel tarafından denetlenmesini sağlamak zorunluluğu getirmektedir.²³

Söz konusu Direktif, limited ya da anonim olsun, tüm sınırlı sorumlu şirketlere uygulanmaktadır. 1990 yılında 90/605/EEC sayılı Konsey Direktifi²⁴ ile uygulama alanı, ortaklıklar, limited ortaklıklar ve her bir sınırsız sorumlu ortağın bir sınırlı sorumlu şirket

¹⁹ Devlet Planlama Teşkilatı, (1995), Türkiye-AT Mevzuat Uyumlu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları; Şirketler Hukuku, Rekabet Hukuku, Kamu İhaleleri, Devlet Yardımları, Fikri ve Sınai Haklar, Cilt 1, Ankara, sf.52-53.

²⁰ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumlu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.28.

²¹ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

²² ATRG L 222, 14.08.1978, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26009.htm>

²³ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumlu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.30.

²⁴ ATRG L 317, 16.11.1990,

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Directive&an_doc=1990&nu_doc=605

olarak kabul edildiği sınırsız sorumlu şirketleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Sınırlı sorumluluk, direktifin uygulanmasının temel kriteri olarak belirlenmiştir.²⁵

Konsolide hesaplara ilişkin 83/349/EEC sayılı Yedinci Konsey Direktifi²⁶, 13 Haziran 1983 yılında kabul edilmiştir. Direktif bir ana teşebbüsün hangi koşullarda konsolide hesaplar hazırlaması gerektiği ve hazırlanacak bu hesapların hangi esaslara dayanacağını ortaya koymaktadır. Direktif aynı zamanda ana şirketler için bir konsolide yıllık rapor hazırlanması, konsolide hesapların yetkili bir denetçi tarafından denetlenmesinin sağlanması ve konsolide hesaplar ve konsolide yıllık raporların yayımlanması yükümlüklerini de getirmektedir.²⁷

Banka ve sigorta şirketleri ile ilgili sektör Direktiflerinin yanı sıra Dördüncü ve Yedinci Konsey Direktifleri, yıllık hesaplar ve/veya konsolide hesapların yetkili bir profesyonel tarafından yasal denetiminin yapılmasını zorunlu tutmaktadır. Yasal denetçilerin asgari vasıflarına ilişkin 84/253/EEC sayılı Sekizinci Konsey Direktifi²⁸ ise 1984 yılında kabul edilmiştir. Direktif, Üye Devletler tarafından yıllık ve/veya konsolide hesapların yasal denetimi için yetkili kılınmadan evvel, yasal denetçilerin hangi koşullara sahip olması gerektiğini tanımlamaktadır.²⁹

Daha önce halka açık şirketlerin yapılarına ilişkin Üye Devlet düzenlemelerini koordine etmeyi amaçlayan Beşinci Konsey Direktifinde karşılaşılan durum limited şirketlerin sınır-ötesi birleşmelerini düzenleyen Onuncu Direktif önerisi için de geçerli olmuştur ve konu hakkında Üye Devletler arasında bir mutabakata varılamaması sonucu Komisyon bu öneriyi de 2001 yılında geri çekmiştir.³⁰

21 Aralık 1989 tarihinde kabul edilen 89/666/EC sayılı Onbirinci Konsey Direktifi³¹ ise, bir Üye Devlet hukukuna tabi olan belirli şirket türlerinin başka bir Üye Devlette açılan

²⁵78/660/EEC sayılı Şirketler Hukuku Dördüncü Konsey Direktifi, en son 18 Haziran 2003 tarihinde olmak üzere toplam on kez tadil edilmiş olmakla birlikte, burada sadece 90/605/EEC sayılı Konsey Direktifine atıf yapılmasının nedeni, söz konusu değişiklik ile 78/660/EEC sayılı Direktifin uygulama alanı gibi oldukça önemli bir konuda kapsamlı bir değişiklik yapılmasıdır.

²⁶ ATRG L 211, 03.08.1983, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26010.htm>

²⁷ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.33.

²⁸ ATRG L 126, 12.5.1984, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26011.htm>

²⁹ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.35.

³⁰ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

³¹ ATRG L 395, 30.12.1989, http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31989L0666&model=guichet

şubelerinin tescil ve ilan şartlarını düzenler. Üye Devletlerde şube açan yabancı şirketlerle ilgili belirli bilgilerin ilan edilmesi zorunluluğunu getirmek suretiyle Direktif, üçüncü şahısların korunması alanındaki boşluğu ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır.³²

Girişimci bakımından, temerrüt halinde kişisel mal varlığını kaybetme riskini üstlenmeye gerek olmaksızın bir işletme kurmayı kolaylaştırmak amacıyla, 1989 yılında kabul edilen 89/667/EEC sayılı Onikinci Konsey Direktifi³³, şirketler hukuku alanındaki diğer direktiflerden farklı bir yapıdadır. Çerçeve direktif³⁴ olarak tanımlayabileceğimiz bu Direktifin temel hedefi tek ortaklı şirket kurabilmeyi mümkün hale getirmektir. Direktifin uygulama alanı limited şirketler ile sınırlanmış olmakla beraber Üye Devletler bu alanı anonim şirketleri de içine alacak şekilde genişletmeye yetkilidir.³⁵

1989 yılında Komisyon, devralmalara ilişkin Onüçüncü Konsey Direktifi önerisini sunmuştur. Söz konusu Direktif önerisinde devralmalara ilişkin ulusal mevzuatların sıkı bir şekilde uyumlaştırılması hedeflenmekteydi. Bir çok Üye Devletin karşı çıktığı Direktif önerisi, Komisyon tarafından yeniden gözden geçirildi ve Ekim 2002'de devralmalara ilişkin yeni bir öneri sunuldu. Böylece şirketler hukuku alanında daha farklı bir yaklaşım sergilenerek, sadece ulusal düzenlemeleri uyumlaştırmak yerine, Avrupa çapında geçerli olacak bir düzenleme gerçekleştirilmesi yönünde adım atılmış oldu.³⁶

Bu bağlamda, şirketler hukuku alanında gerçekleştirilen bu yeni yaklaşımın bir parçası olarak, şirketlerin ve toplulukların sınır-ötesi yeniden yapılanmalarına olanak verecek bir yasal çerçevenin temelleri oluşturulmuş ve çeşitli yasal oluşumlar meydana getirilmeye başlanmıştır.

Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları (AEÇG) ve Avrupa Şirketi (Societas Europaea-SE) bu çerçevede oluşturulan iki yasal oluşumdur. Avrupa Kooperatif Şirketi (European Cooperative Society –SCE), Avrupa Yatırım Şirketi (European Mutual Society- ME) ve

³² Devlet Planlama Teşkilatı, (1995), Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları; Şirketler Hukuku, Rekabet Hukuku, Kamu İhaleleri, Devlet Yardımları, Fikri ve Sınai Haklar, Cilt 1, Ankara, sf.112-113.

³³ ATRG L 395, 30.12.1989, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26013.htm>

³⁴ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

³⁵ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.38.

³⁶ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

Avrupa Derneğine (European Association –EA) ilişkin olan diğer öneriler ise halen Konsey ve Avrupa Parlamentosu tarafından müzakere edilmektedir.³⁷

Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları

Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları, Üye Devletlerin bir AEÇG kurulmasını destekleyecek uygun önlemler almasını öngören 25 Temmuz 1985 tarih ve 2137/85/EEC sayılı Konsey Tüzüğü³⁸ ile düzenlenmiş ve 1989 yılının ortalarında uygulanmaya başlanmıştır. AEÇG, bir ya da daha fazla sayıda Üye Devlette kurulmuş olan gerçek ve tüzel kişiler arasındaki işbirliğini geliştirmek amacı ile tasarlanmış bir tür ortaklıktır. Böylece gerçek ve tüzel kişiler birleşme yoluna gitmeden bazı ortak faaliyetleri gerçekleştirebileceklerdir.³⁹ Tüzüğün bağlayıcı hükümleri, bir grubun kuruluşuna ilişkin koşullar, iç işlemlerin belirli alanları ve üçüncü şahısların korunması ile ilgilidir.⁴⁰

Avrupa Şirketi

Yaklaşık otuz yıl süren müzakerelerin ardından 8 Ekim 2001 tarihinde, çalışanlar tarafından ortak karar alma prosedürünü de içeren Avrupa Şirketi Statüsü, resmen kabul edilmiştir. Bir anonim şirket olan SE, şirketlere, ulusal düzeydeki yapılarına ek olarak bir Avrupa şirketi yapısı kazandıracaktır. Avrupa Şirketi Statüsü, şirketler hukuku kurallarını ortaya koyan ve Üye Devletlerde doğrudan uygulamaya giren 8 Ekim 2001 tarih ve 2157/2001/EC sayılı Tüzük⁴¹ ve Üye Devletler tarafından iç hukuka aktarma gereği bulunan Çalışanların Katılımına ilişkin 8 Ekim 2001 tarih ve 2001/86/EC sayılı Direktif⁴² olmak üzere iki mevzuat tarafından düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler üç yıllık geçiş döneminin sona ermesinin ardından yani 8 Ekim 2004 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir.⁴³

SE, özellikle AB düzeyinde faal olan şirketler bakımından fayda sağlamaktadır. SE, şirketlerin, karmaşık ve maliyeti yüksek şirket yapılarından kurtulmalarını sağlamaktadır. Buna ek olarak SE, bir ve iki kademeli yönetim kurulu sistemleri arasında seçim yapabilme

³⁷ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.41.

³⁸ ATRG L 199, 31.07.1985, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26015.htm>

³⁹ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

⁴⁰ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.41-42.

⁴¹ ATRG L 294, 10.11.2001, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26016.htm>

⁴² ATRG L 294, 10.11.2001, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26016.htm>

⁴³ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.44.

imkanı getirmekte ve yöneticilere çalışanların katılımı konusunu düzenlemek amacıyla çalışanları ile müzakereler yürütebilme olanağı sağlamaktadır.⁴⁴

AB'de şirketler hukukuna düzenleyici bir çerçeve oluşturmak amacıyla Avrupa Komisyonu, Eylül 2001'de, şirketler hukuku alanında uzmanlardan oluşan bir çalışma grubu oluşturdu. Bu çalışma grubunun görevinin kapsamı, 2002'nin Nisan ayında, Oviedo'da toplanan Ekonomik ve Mali İşler Konseyinin ardından, özellikle kurumsal yönetim konularını da içine alacak şekilde genişletildi. Söz konusu çalışma grubu tarafından 4 Kasım 2002 tarihinde yayımlanan raporda⁴⁵, kurumsal yönetim, sermaye oluşumu ve korunması, grup şirketleri ve piramitler, şirketlerde yeniden yapılanma ve hareketlilik, kooperatifler ve diğer şirket çeşitleri ve bir Avrupa Özel Şirketi statüsü ile ilgili konular ele alınmıştır.⁴⁶

2005 yılına kadar Üye Devletlerin sermaye piyasalarının bütünleşmesini hedefleyen Avrupa Komisyonu, uzman grubun hazırladığı raporda yer verilen görüş ve öneriler doğrultusunda, 21 Mayıs 2003 tarihinde şirketler hukuku alanında bir Eylem Planı sundu.⁴⁷ Bu Eylem Planının amacı, rekabeti ve etkinliği artırmak ve hissedarların haklarını güçlendirerek bütüncül bir yaklaşım oluşturmaktır. Söz konusu planda Komisyon, gerçekleştirilecek küçük çaplı değişikliklerle yasal çerçevenin tamamlanmasının, özellikle iç pazarın geliştirilmesi, sermaye piyasalarının daha entegre bir yapıya kavuşturulması ve genişlemeyle meydana gelebilecek sorunların önlenmesi açısından gerekli olduğunu belirtmiştir.⁴⁸

Diğer taraftan, son dönemlerde Amerika ve Avrupa'da yaşanan ve çok büyük firmaların iflasına yol açan finansal kayıtlardaki usulsüzlükler ve piyasaların büyük bir hızla uluslararası bir yapı kazanması, uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının önem kazanmasına yol açmıştır. Bu nedenle, AB, hisseleri Avrupa piyasalarında işlem gören şirketlere 2005 yılına kadar Uluslararası Muhasebe Standartlarına (UMS) uyum sağlama zorunluluğu getirmiştir. AB'nin muhasebeye ilişkin düzenlemelerinde değişiklik yapan

⁴⁴ Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumu, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, İstanbul, sf.44.

⁴⁵ Raporun tamamı için bkz:

http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/consult/report_en.pdf

⁴⁶ http://www.abhaber.com/nt_hbr_2002/nt_hbr_2227.htm

⁴⁷ Eylem Planı için bkz:

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2003&nu_doc=284

⁴⁸ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

1606/2002/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü⁴⁹, AB'nin mevcut düzenlemelerini mevcut en iyi uygulamalar ile uyumlu hale getirmektedir. Haziran 2002'de yayımlanan düzenleme ile, hisse senetleri, borsalar veya diğer teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören tüm AB şirketlerince, 2005 yılından itibaren UMS'nin kullanılması zorunlu tutulmuş ve bu düzenlemenin Üye Devletlerdeki tüm şirketlere yaygınlaştırılması hususunda Üye Devletlere izin verilmiştir. Bu değişiklikler aynı zamanda, ülkedeki tüm şirketlerce UMS'nin kullanılmasını zorunlu tutmayan Üye Devletlerde de benzer ölçüde yüksek kaliteli finansal raporlama sisteminin kullanılmasına izin vermiştir.⁵⁰

1.2 Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları

Fikri ve sınai mülkiyetin korunması birçok uluslararası sözleşmenin konusunu oluşturmaktadır. Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları (FSMH) alanında uluslararası platformda işbirliği yapılması 18. yüzyıla dayanmaktadır. Bu hakların korunmasının temeli, 1883 yılında kabul edilen Sınai Mülkiyetin Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi (Paris Convention for the Protection of Industrial Property)⁵¹ ile 1886 yılında kabul edilen Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesine (Berne Convention For The Protection Of Literary And Artistic Works)⁵² dayanmaktadır. Her iki Sözleşme ile Üye Devletlerin toplantılarını organize etmek gibi idari işleri görmek üzere birer Uluslararası Büro kurulmuş ve 1893 yılında bu bürolar birleşerek "Fikri Mülkiyetin Korunmasına Yönelik Birleşmiş Uluslararası Büro"yu (Fransızca kısaltması BIRPI'dir) oluşturmuşlardır. FSMH'nin önemi arttıkça, bu yapı da değişerek 1970 yılında yerini WIPO'ya bırakmıştır.

WIPO ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bu alanda birçok uluslararası sözleşme ve antlaşmaların uygulanmasından sorumlu ana kuruluşlardır. WIPO, 1974 yılında Birleşmiş Milletler örgütleri sistemine dahil olmuş ve 1996 yılında da DTÖ ile bir işbirliği anlaşması imzalayarak görev kapsamını genişletmiştir.

Fikri ve sınai hakların evrensel olarak korunması alanındaki en son ve en önemli gelişme, DTÖ bünyesinde, taklit malların ticaretini de içeren TRIPS Anlaşmasının sonuçlandırılmasıdır. TRIPS Anlaşması Üye Devletlere, FSMH'yi korumaya yönelik olumlu

⁴⁹ ATRG L 243, 11.09.2002, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26040.htm>

⁵⁰ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2003), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 169.

⁵¹ Sınai Mülkiyetin Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi metni için bkz: <http://www.wipo.int/clea/docs/en/wo/wof20en.htm>

⁵² Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi metni için bkz: <http://www.law.cornell.edu/treaties/berne/overview.html>

eylemlerde bulunma zorunluluğu getirdiğinden, çok taraflı ticaret açısından önemli bir yere sahiptir. TRIPS Anlaşması ticaret açısından oldukça önemli konuları düzenlemektedir. Bu sebeple, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması konusunda DTÖ ve WIPO yakın işbirliği içinde bulunmaktadırlar.

Ticaret açısından oldukça önemli bir yere sahip olan fikri ve sınai mülkiyet konularında, uluslararası düzeyde gerçekleştirilen bu işbirliği doğrultusunda, Avrupa Komisyonu da bu konudaki çalışmalarına hız vermiştir. Bu çerçevede Topluluk, malların serbest dolaşımını kısıtlayabilecek engellerin ortadan kaldırılması ve gerçek anlamda bir Tek Pazar yaratılması için, fikri ve sınai haklar alanını, Üye Devletlerin ulusal mevzuatları arasındaki farklılıkların giderilmesi yoluyla düzenlemeye başlamıştır. Bu uyumlaştırma faaliyetleri, fikri ve sınai mülkiyet haklarının, rekabetin ve yeniliğin artırılmasına katkıda bulunarak uluslararası alanda ekonomik açıdan büyümenin en önemli unsurlarından biri olarak değerlendirilmesi sebebiyle gittikçe yoğunlaşarak günümüze kadar devam etmiştir.

Topluluk, fikri ve sınai mülkiyet haklarını, telif hakları, komşu haklar, ticari marka, patentler, sınai tasarım ve faydalı modeller, biyoteknolojik ürünler, yeni bitki çeşitleri, coğrafi işaretler ile yarı iletken ürünlerin topografyaları gibi konularda çıkardığı direktif ve tüzüklerle düzenlemiştir. Aşağıda bu düzenlemelere kısaca değinilmiştir.

Sınai mülkiyetin korunmasına ilişkin olarak ilk ele alınan konulardan birisi ticari markalardır. Ticari markalara ilişkin gerçekleştirilen düzenlemeler, bir taraftan “Topluluk Markası”nı oluşturmayı, diğer taraftan da ticari markalara ilişkin ulusal hukukları uyumlaştırmayı hedeflemekteydi. Bu konuda gerçekleştirilen ilk yasal düzenleme, bütün ticari markaların Üye Devletlerin hepsinde eşit şekilde korunmasını amaçlayan 89/104/EEC sayılı ve 21 Aralık 1988 tarihli Konsey Direktifidir.⁵³ Bu Direktif üç sene sonra, 92/10/EEC sayılı ve 19 Aralık 1991 tarihli Konsey Kararı ile tadil edilmiştir.

Ardından, AB çapında geçerli olacak, tek bir başvuru ile tüm AB üyesi ülkelerde tescil sonucunu doğuracak Topluluk Markasını⁵⁴ oluşturan 40/94/EEC sayılı Topluluk Markaları Konsey Tüzüğü 20 Aralık 1993’te kabul edilmiştir.⁵⁵ Söz konusu Tüzük, 22 Aralık

⁵³ ATRG L 40, 11.02.1989, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26023.htm>

⁵⁴ Topluluk Markası “3.7 Şirketler Hukuku Başlığı Altında Gerçekleştirilen Müzakerelerde Ele Alınan Başlıca Konular” adlı bölümde detaylı bir şekilde incelenmiştir.

⁵⁵ ATRG L 11, 14.01.1994, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26022a.htm>

1994 tarihinde, Uruguay Müzakereleri çerçevesinde kabul edilen anlaşmaların uygulanması amacıyla 3288/94/EC sayılı Konsey Tüzüğü tarafından tadil edilmiştir.⁵⁶

Benzer bir yaklaşım tasarımlar için de gerçekleştirilmiştir. Son 15 yılda tasarımların tüketim ürünlerinin pazarlanmasındaki rolünün artmasıyla, sınai tasarımlar konusu gündeme gelmiş ve 1991 yılında çıkarılan Yeşil Kitap'ta⁵⁷ saptanan hedefler doğrultusunda bir tasarı hazırlanmıştır. Bu tasarıda konunun bir Tüzük ve Direktif ile düzenlenmesine karar verilmiştir.⁵⁸

Bu doğrultuda, Avrupa Komisyonu 1993 yılında AB Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'na bir Topluluk Tasarımı Tüzüğü Tasarısı ile tasarımların hukuki korumasına ilişkin bir Direktif Tasarısı sunmuştur.⁵⁹ Çeşitli değişikliklerden sonra, tasarımların korunmasına ilişkin mevzuatlarda uyumlaştırmaya yönelik 98/71/EC sayılı Direktif 13 Ekim 1998 tarihinde kabul edilmiştir.⁶⁰ Bunu takiben, 12 Aralık 2001 tarihinde ise Topluluk tasarımına ilişkin 6/2002/EC sayılı Konsey Tüzüğü kabul edilmiş ve 6 Mart 2002 tarihinde söz konusu Tüzük yürürlüğe girmiştir.⁶¹

Patentler konusu ise iki sözleşme ile düzenlenmiştir. Bu sözleşmelerden ilki 1973 yılında imzalanıp, 1977 yılında yürürlüğe giren Münih Sözleşmesidir. Avrupa Patenti Sözleşmesi olarak da adlandırılan bu Sözleşmenin amacı Üye Devletlerde (Sözleşme, AB Üye Devletleri dışındaki devletlere de açıktır) patent verilmesi işlemlerinde yeknesaklık sağlayarak, buluşların korunmasını basitleştirmek, ucuzlatmak ve güçlendirmektir. Ancak, Avrupa Patenti ortak bir koruma getirmemekte, Sözleşmeye taraf devletlerde otomatik ve aynı hükümlere bağlı olarak korunmamaktadır. Avrupa Patenti, geçerlilik süresi, korumanın kapsamı ve geçerlilik şartları gibi konular dışında her devlette farklı düzenlemelere tabi olabilir.⁶²

Patent konusunu düzenleyen diğer sözleşme ise, 1975 yılında imzalanan ve Topluluk sınırları içerisinde Avrupa Patenti açısından tek bir sistem oluşturmayı amaçlayan Lüksemburg

⁵⁶ ATRG L 349, 31.12.1994, http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Regulation&an_doc=1994&mu_doc=3288

⁵⁷ Introduction to the Green Paper on the Legal Protection of Industrial Design, III F/5131-EN, Brussels, June 1991.

⁵⁸ Suluk, C., (2002), Topluluk Tasarımı, <http://www.turkhukuksitesi.com/faq/topluluktasarimi.shtml>

⁵⁹ Proposal for a European Parliament and Council Directive on the Legal Protection of Designs, (93/C 345/09) COM (93) 344 Final-COD 464 ATRG, 23.12.1993, No: C 345/14; Proposal for a Regulation on Community Design (94/C 29/02) COM (93) 342 Final, 3.12. 1993, ATRG, 31.1.1994, No: C 29/02.

⁶⁰ ATRG L 289, 28.10.1998, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26034.htm>

⁶¹ ATRG L 3, 05.01.2002, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26033.htm>

⁶² Başaran, T., (2000), Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, No:161, sf. 30.

Sözleşmesidir. Bu Sözleşme 1989 yılında değişikliğe uğramıştır. 1997 yılında Komisyon tarafından kabul edilen Yeşil Kitap, Topluluk Patentine ve Avrupa'daki patent sistemine ilişkin yeni inisiyatifler getirmeyi hedeflemektedir. Yeşil Kitap çerçevesinde, Topluluk Patentini oluşturmak amacıyla bir Tüzük tasarısı sunulmuştur. Böylece mevcut ulusal sistemlerin ve Avrupa Patentinin yanında ek bir sistem oluşturmayı hedefleyen Topluluk Patentine ilişkin tasarı Ağustos 2000 tarihinde kabul edilmiştir.

Yeni sistemde patent korumasının yanında “faydalı model belgesi” ile koruma da kabul edilmiştir. Toplulukta konuya ilişkin Üye Devlet mevzuatlarının birbirinden oldukça farklı olması ve gerçekleştirilen yeniliklerin, rakiplerce hemen hemen aynısının yapılarak taklit edilmesi, malların serbest dolaşımına engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, Komisyon, işletmelerin buluşlarını faydalı model belgesi vererek korumak için 12 Aralık 1997 tarihinde bir Direktif önerisi⁶³ sunmuştur.⁶⁴

Topluluğun yarı iletken ürünlerin topografyalarına ilişkin düzenlemeleri ise 16 Aralık 1986 tarih ve 87/54/EEC sayılı Yarı İletken Ürünlerin Topografyalarının Hukuki Korumasına ilişkin Konsey Direktifi ile başlamıştır. Bu Direktifte korumanın biçimi Üye Devletlerin takdirine bırakılmıştır.⁶⁵

14 Temmuz 1992 tarih ve 2081/92/EEC sayılı “Tarım Ürünleri ve Gıda Maddelerinde Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Konsey Tüzüğü”⁶⁶ Üye Devletlerin bu korumaya ilişkin ulusal sistemlerinin yerini almakta ve belirtilen bölgelerden olmayan üreticilerin o zamana kadar iyi niyetle kullanmış oldukları isimleri Temmuz 1997'ye kadar kullanmalarına izin vermektedir. Avrupa Komisyonu 12 Haziran 1996 tarihinde Üye Devletlerin bu Tüzük uyarınca korumaya karar verdikleri ürünlerin listesini içeren 1107/96/EC sayılı Tüzüğü yayımlamıştır.⁶⁷ Ayrıca, biyoteknolojik buluşların hukuki korunması hakkında 6 Temmuz 1998 tarih ve 98/44/EEC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi⁶⁸ de yayımlanmış, ancak Direktif hükümlerinin uygulanmaya başlanması için Üye Devletlere iki yıllık bir süre verilmiştir.

⁶³Proposal for a European Parliament and Council Directive approximating the legal arrangements for the protection of inventions by utility model, COM(97) 691 - ATRG C 36, 03.02.1998, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26052.htm>

⁶⁴<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26021.htm>

⁶⁵ ATRG L 24, 27.01.1987, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26025.htm>

⁶⁶ ATRG L 208, 24.7.1992,

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31992R2081&model=guichett

⁶⁷ <http://www.tusiad.org.tr/yavin/bulten/fl/html/sec4.html>

⁶⁸ ATRG L 213, 30.7.1998, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26026.htm>

Diğer taraftan fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin Topluluk düzenlemeleri de, konunun uluslararası alanda artan önemine paralel bir şekilde gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede, 1988 yılında yayımlanan Yeşil Kitapta telif hakkı ile teknolojiye giderek artan rekabet üzerinde durulmuş ve Komisyon, yeni teknolojilere uyum sağlamak amacıyla Topluluk düzeyinde acil olarak eyleme geçilmesi gerektiğini belirtmiştir. Yeşil Kitabın ele aldığı konular çerçevesinde, Aralık 1990'da Komisyon bu alanda bir eylem planı ortaya koydu. Sonuç olarak Topluluk, Üye Devletler arasında telif hakkının korunması ve yasal belirsizliklerin giderilmesi amacıyla yasaların uyumlaştırılmasını hedefleyen bir çalışma başlattı.

Bu çerçevede yürütülen çalışmalar, bilgisayar programları ve veritabanları, uydu ve kablolu yayınlar, kiralama hakkı ve ödünç verme hakkı, bağlantılı haklar ve korumanın süresi üzerine odaklandı. Bu uyumlaştırma, bütün Üye Devletlerde yüksek ve benzer düzeyde telif hakkı koruması sağlayarak, yenilik ve yaratıcılığa katkıda bulunurken bir yandan da Topluluk çapında bu hakların uygulanmasını daha kolay hale getirecek bir ortam yarattı.

Kasım 1996'da Komisyon, bilgi toplumunda telif ve bağlantılı haklar konusunda yayımlanan Yeşil Kitabı tamamlayan bir bildiri kabul etti. Bu bildiri, Tek Pazar çerçevesinde telif hakkının korunması için Topluluk çapında yapılacak düzenlemelerin öncelikli olarak gerçekleştirileceği konuları kapsamaktadır. Ardından, bilgi toplumunda telif ve bağlantılı haklara ilişkin bir Direktif kabul edildi. Bu Direktifin amacı, telif ve bağlantılı haklara ilişkin yasaları, teknolojik gelişmeler ve özellikle bilgi toplumuyla paralel bir şekilde uyumlaştırmak ve Topluluk hukukuna, WIPO tarafından Aralık 1996'da kabul edilen WIPO Telif Hakları Antlaşması ile WIPO İcracılar ve Fonogramlar Antlaşmasını dahil etmektir. Mart 2000 tarihinde Topluluk bu WIPO Antlaşmalarını da onaylamıştır.⁶⁹

Bilgi Toplumunda telif hakkı ve bağlantılı hakların bazı yanlarının uyumlaştırılmasına ilişkin 22 Mayıs 2001 tarih ve 2001/29/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifine⁷⁰ göre Üye Devletlerin eser sahiplerinin eserlerinin orijinaleri ve kopyalarının, icracı sanatçıların icralarının kayıtlarının, plak yapımcılarının ses kayıtlarının, film yapımcılarının ilk kayıtlarının orijinalerinin ve kopyalarının, yayın kuruluşlarının yayınlarının ilk kayıtlarının

⁶⁹ <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26021.htm>

⁷⁰ ATRG L 167, 22.06.2001, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26053.htm>

tamamının veya bir kısmının çoğaltılmasına izin verme ya da yasaklama hususunda mutlak hakka sahip olmalarına yönelik gerekli düzenlemeleri yapmalarını öngörmektedir.

27 Eylül 1993 tarih ve 93/83/EEC sayılı Uydu ve Kablolu Yayınlar Uygulanacak Telif Hakları ve Komşu Haklar Direktifi'nin 2. maddesi, Üye Devletlerin eser sahiplerine, eserlerinin uydu ile ulaştırılması ile ilgili münhasır haklar sağlamalarını öngörmektedir.⁷¹

1996 yılında Komisyon, Orijinal Sanat Eseri Sahibi Lehine Yeniden Satış Haklarını uyumlaştıran bir Direktif önerisi sunmuş ve söz konusu Direktif 27 Eylül 2001 tarihinde yayımlanmıştır. 2001/84/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi, yeniden satıştan yararlanma hakkının el yazmaları, resim kolaj, yağlı boya eserler, çizimler, seramik, fotoğraf gibi çalışmalar hakkında uygulanmasını öngörmektedir.⁷²

⁷¹ ATRG L 248, 06.10.1993, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26031.htm>

⁷² ATRG L 272, 13.10.2001, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26049.htm>

BÖLÜM: II - TÜRKİYE’İN ŞİRKETLER HUKUKU MÜKTESEBATINA MEVCUT UYUM DURUMU

2.1 1/95 Sayılı Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Kararı

Türkiye ile Avrupa Topluluğu arasında gümrük birliği ve tam üyeliği sağlayacak olan Ankara Anlaşması 1963 yılında imzalanmıştır. Bu anlaşmada tam üyeliğe giden yolda Hazırlık, Geçiş ve Son Dönem olarak üç aşamalı bir süreç belirlenmiştir. Katma Protokolün uygulanması ile başlayan Geçiş dönemi için belirlenen 22 yıllık süre 1995 yılında sona ermiştir.

6 Mart 1995 tarihinde Ortaklık Konseyi toplantısında alınan 1/95 sayılı Karar ile Geçiş Dönemi sona ermiş ve tam üyeliğe giden yolda üçüncü aşama olan Son Dönem başlamıştır. Gümrük Birliğinin Son Döneminin Uygulanmaya Konmasına İlişkin 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ve beraberindeki iki metinle (Ortaklık İlişkilerinin Gelişmesine Yönelik İlke Kararı ve Mali İşbirliğine İlişkin Topluluk Bildirisi) yeni bir döneme girilmiştir. Anılan OKK’nın 31 Aralık 1995 tarihinde yürürlüğe girmesi ile birlikte Türkiye ile AT arasında temel olarak sanayi ürünlerini konu alan bir gümrük birliği oluşturulmuş ve böylece Türkiye-AT ilişkilerinde geçiş dönemi sona ermiş ve son döneme girilmiştir.

Türkiye ile AT arasındaki gümrük birliğinin usul ve esaslarını belirleyen 1/95 sayılı OKK’da gümrük birliğinin tam olarak işlemeye başlaması için, Türkiye’nin, gümrükler ve dış ticaret mevzuatı konularında yerine getirmesi gerekli uyum çalışmalarının yanında, rekabet hukuku, fikri ve sınai mülkiyet hakları, sınai mevzuat, devlet yardımları gibi alanlarda mevzuatını AT hukuk düzenine yaklaştırması için göz önünde tutması gerekli AT mevzuatı da belirtilmektedir. Karara göre Türkiye, yukarıda anılan alanlardaki mevzuat yaklaştırmasının önemli bir bölümünü 31 Aralık 1995 tarihine kadar tamamlamak durumundadır.⁷³

66 madde ve 10 Ek’ten oluşan 1/95 sayılı OKK’nın IV. Kısımının “Mevzuatın Yakınlaştırılması” ana başlığı altında yer alan Madde 31, fikri, sınai ve ticari mülkiyetin korunmasını düzenler. Bu maddeye göre:⁷⁴

⁷³ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2001), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 21.

⁷⁴ <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/ab/abab/gumruk.turkce.htm>

“1.Taraflar fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının yeterli ve etkili biçimde korunması ve uygulanmasını sağlamaya verdikleri önemi teyid ederler.
2.Taraflar, ancak fikri mülkiyet haklarına gümrük birliğini oluşturan iki tarafta da eş düzeyde etkili koruma sağlanması halinde gümrük birliğinin gereğince işleyebileceğini kabul ederler. Dolayısıyla 8. Ekte öngörülen yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt ederler.”

1/95 sayılı OKK'nın fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarına ilişkin 8 Numaralı Ekinde yer alan hükümler doğrultusunda, Türkiye'nin üstlenmiş olduğu yükümlülükler ve ayrıca Türkiye'nin bu alandaki uluslararası normlara uyum sağlaması açısından hedeflenmiş bulunan düzenlemeler çerçevesinde, bir çok hukuki düzenleme gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, 1/95 sayılı OKK'nın fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarına ilişkin 8 Numaralı Ekte yer alan hükümleri, iki başlık altında incelemek mümkündür:

a-1/95 sayılı OKK'nın yürürlüğe girmesinden önce gerçekleştirilecek olan AB mevzuatı ile uyumlaştırma faaliyetleri

8 Numaralı Ekin⁷⁵ 4. maddesi, Kararın yürürlüğe girmesinden önce Türkiye'nin fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda AB'de mevcut olan koruma düzeyine ulaşması için bir takım Tüzük ve Direktif hükümlerini adapte etmesini öngörmektedir.

Madde 4'e göre, Türkiye, telif hakları ve komşu haklarla ilgili olarak, koruma kurallarını düzenleyen 93/98/EEC sayılı Konsey Direktifi, komşu hakların korunmasını düzenleyen 92/100/EEC sayılı Konsey Direktifi, kiralama ve ödünç verme hakkını düzenleyen 92/100/EEC sayılı Konsey Direktifi ve bilgisayar programlarının edebi eserler kapsamında korunmasına ilişkin 91/250/EEC sayılı Konsey Direktifi hükümlerini uyumlaştıracaktır.

Patent mevzuatı ile ilgili olarak, en azından TRIPS standartlarını karşılayan zorunlu lisans kuralları, tıbbi ürünler ve insan ve hayvan sağlığı ile ilgili işlemler hariç olmak fakat tarımda kullanılan kimyasal ürünler dahil olmak üzere tüm buluşlar için patent alınabilmesi ve

⁷⁵ <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/ab/abab/gumruk.turkce.htm>

patent süresinin müracaat tarihinden itibaren 20 yıl olarak düzenlenmesi yönünde yükümlülük altına girmiştir.

Türkiye ayrıca, ticari markalarla ilgili olarak, 89/104/EEC sayılı Konsey Direktifi, özellikle tekstil ürünlerinin korunmasının temini için sınai tasarım mevzuatı, Topluluk mevzuatına ilişkin olarak menşe adları dahil coğrafi işaretlerin korunması ve 3842/86/EEC sayılı Konsey Tüzüğüne uygun olarak (en azından markalar, telif hakları ve komşu haklar ile tasarım hakları dahil) fikri mülkiyet hakları ihlallerine karşı sınırdaki koruma mevzuatına da uyum sağlayacaktır.⁷⁶

b- 1/95 sayılı OKK'nın yürürlüğe girmesinden sonra yapılacak olan AB mevzuatı ile uyumlaştırma faaliyetleri

8 Numaralı Ekin 6. maddesine göre Türkiye'nin, Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç iki yıl içinde, 1 Ocak 1999 tarihinden önce tıbbi ürün ve işlemler için patent alınabilmesini sağlamak amacıyla, yeni bir mevzuatı yürürlüğe koyması veya mevcut mevzuatta gerekli değişiklikleri yapması gerekmektedir.

Madde 7'ye göre ise, Türkiye, Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç yıl içinde, AT veya Üye Devletlerinin taraf olmaları kaydıyla, fikri, sınai ve ticari mülkiyet ile ilgili aşağıdaki sözleşmelere katılır;

- Markaların uluslararası tescili ile ilgili Madrid Anlaşmasına ek Protokol (1989),
- Patent işlemleri amacıyla mikro-organizmaların saklanması uluslararası tanınması hakkında Budapeşte Anlaşması (1977, 1980'de değiştirilmiş biçimiyle) ve
- Yeni bitki çeşitlerinin korunması hakkında Uluslararası Sözleşme (Union for the Protection of New Varieties of Plants - UPOV, Cenevre Metni,1991).

⁷⁶ <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/ab/abab/gumruk.turkce.htm>

Ayrıca, yine Madde 7'ye göre, AT mevzuatı ile uyum sağlamak üzere, aşağıdaki alanlarda dahili mevzuatı kabul eder:

-Telif hakları ve komşu haklar alanında:

- ✓ 93/83/EEC sayılı Konsey Direktifine uygun olarak kablo ve uydu ile nakledilen ürünlere uygulanan telif hakları ve komşu haklar mevzuatı,
- ✓ Veri tabanlarının korunması.

-Sınai mülkiyet alanında:

- ✓ 87/54/EEC sayılı Konsey Direktifine uygun olarak yarı iletken ürünlerin topografyalarının korunması,
- ✓ Üye Devletlerin know-how bilgileri ve ticari sırların korunması konusundaki mevzuatlarına uygun mevzuatın kabulü,
- ✓ Bitki çeşitlerine ilişkin hakların korunması.

Bununla birlikte, yukarıda belirtilen iki başlığa ek olarak, Kararın yürürlüğe girmesinden önce ve sonra yapılacak olan fikri ve sınai mülkiyet hakları ile ilgili bazı uluslararası düzenlemelerin ülkemiz hukuk sistemine adapte edilmesi gereklidir.

Bu bağlamda Türkiye 8 Numaralı Ekin 1.⁷⁷, 3.⁷⁸ ve 5.⁷⁹ maddelerinde verilen belirli süreler içinde, fikri ve sınai mülkiyet hakları ile ilgili bazı uluslararası antlaşmalara imza koyma yükümlülüğü yanında, GATT Antlaşmasının bir eki olan TRIPS Antlaşmasını⁸⁰ ve AB

⁷⁷ Madde 1: 1.Taraflar, Uruguay Konferansı Çok Taraflı Ticaret Görüşmeleri'nde akdedilen Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Hakkında Antlaşma'dan (TRIPS) doğan yükümlülüklerle atfettikleri önemi teyid ederler. Bu çerçevede, Türkiye, bu Kararın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç yıl içinde TRIPS Antlaşmasını uygulamaya koymayı taahhüt eder.

⁷⁸ Bu Kararda hüküm bulunmayan hallerde, iki Taraf arasında fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının kapsamı, koruma düzeyi ve uygulanması ile ilgili olarak TRIPS Antlaşması hükümleri, her iki Taraf bakımından yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren uygulanır.

⁷⁹ Madde 3: Türkiye, bu Kararın yürürlüğe girmesinden önce, fikri, sınai ve ticari mülkiyet hakları ile ilgili aşağıda sayılan çok taraflı sözleşmelere katılır:

- Edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesinin Paris Metni (1971);
- İcra sanatçıları, fonogram üreticileri ve yayın kuruluşlarının korunması hakkında Roma Sözleşmesi (1961);
- Sınai mülkiyet haklarının korunması hakkında Paris Sözleşmesinin Stockholm Senedi (1967) (1979'da değiştirilmiş şekliyle);
- Markaların tescilli amacıyla mal ve hizmetlerin uluslararası tasnifi hakkında Nice Antlaşması (1979'da değiştirilmiş şekliyle 1977 tarihli Cenevre Senedi); ve
- Patent İşbirliği Antlaşması (1979'da değiştirilmiş ve 1984'te tadil edilmiş şekliyle PIA).

⁷⁹ Madde 5: Türkiye, 1. maddenin 1. fıkrasının ikinci bendi hükümlerine bakılmaksızın, bu Kararın yürürlüğe girmesinden önce, fikri mülkiyet haklarının etkin bir şekilde idaresi ve uygulanması amacıyla, TRIPS Antlaşmasının III. Kısmı çerçevesinde üstlendiği yükümlülüklerin gereğini yerine getirmek üzere gerekli tüm tedbirleri almayı taahhüt eder.
Türkiye, 1. maddenin 1. fıkrasının ikinci bendi hükümlerine bakılmaksızın, bu Kararın yürürlüğe girmesinden önce, TRIPS Antlaşmasının II. Kısmının 4. Bölümü (madde 25 ve 26) çerçevesinde üstlendiği yükümlülüklerin gereğini yerine getirmek üzere gerekli tüm tedbirleri almayı taahhüt eder.

⁸⁰ Sınai hakların, artan oranda uluslararası ticaret konusu içine girmesi, korunması konusunda ülkeler arasında ortak yönlerin az olması ve bazı ülkelerde hiç ya da gereği gibi koruma olmaması, konunun GATT çerçevesinde ele alınması düşüncesini ortaya çıkarmış ve özellikle

ile Üye Devletlerin taraf oldukları bir çok uluslararası antlaşmayı da uygulamaya koymayı taahhüt eder.

2.2 Mevcut Durum

Bu bölümde şirketler hukuku, fikri mülkiyet hakları ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin Türkiye'nin mevcut uyum durumu incelenecektir. Bir önceki bölümde ele alınan 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüklerimiz çerçevesinde gerçekleştirilen düzenlemelere gereken yerlerde atıf yapılmakla birlikte mevcut durumun değerlendirmesi 2003 yılı Ulusal Programı temel alınarak yapılmıştır.

2.2.1 Şirketler Hukuku

Türkiye, Kıta Avrupası hukuk sistemini benimsemiş olduğu için, şirketler hukuku alanında, Türk mevzuatı ile AB mevzuatı arasında çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Ancak AB direktifleri ile Türk mevzuatı karşılaştırıldığında tespit edilen bazı eksikliklerin giderilmesi ve uyumun sağlanması amacıyla Adalet Bakanlığı koordinatörlüğünde, Türk Ticaret Kanununda gerekli değişikliklerin yapılabilmesini teminen "Türk Ticaret Kanunu Komisyonu"⁸¹ oluşturulmuştur. Şirketler hukuku ilişkin uyum çalışmaları bu Komisyon bünyesinde yürütülmektedir.

Şirketlerin ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için Üye Devletlerce talep edilen teminatlar benzeri teminatların Topluluk aracılığıyla talep edilmesi amacıyla işbirliği hakkında 9 Mart 1968 tarih ve 68/151/EEC sayılı Birinci Konsey Direktifinin düzenlediği konulardaki Türk Ticaret Kanunu, Ticaret Sicili Nizamnamesi, Türkiye Ticaret, Sanayi ve Deniz Ticaret ve Ticaret Borsaları Kanunu ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri, genel olarak bu direktif

ABD'nin girişimleri ile Uruguay müzakereleri kapsamına alınmıştır. 1986 yılında başlayan çalışmalar 15 Mayıs 1994 tarihinde Fas'ta tamamlanmış ve fikri ve sınai hakların ticari bir konu olarak kabul edildiği TRIPS metni ortaya çıkmıştır. Bu metin Türkiye ve AT ülkeleri de dahil olmak üzere bütün üye ülkeler için uyulması gereken yükümlülükler getirmiştir.

⁸¹ Adalet Bakanlığının koordinatörlüğünde çalışan özel bir Komisyon, ilgili bütün AT Direktiflerini dikkate almak suretiyle yeni bir Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Taslağı hazırlamaktadır. Örneğin, AT'nin Dördüncü, Yedinci ve Sekizinci Direktif hükümleri, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Taslağında 150 maddede düzenlenmekte ve ayrıca, Altıncı ve Onikinci Direktiflerde düzenlendiği şekliyle tek ortaklı sınırlı sorumluluk şirketlerinin kurulmasına ve şirketlerin bölünmelerine izin verilmektedir. Söz konusu Komisyon, taslak metinleri dahi dikkate almaktadır. Ayrıca Komisyon AB'ye üye ülkelerin Şirketler Hukuku mevzuatını da incelemekte ve çalışmalarında değerlendirmektedir. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2001), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 129.

hükümleri ile uyumlu bulunmaktadır. Özellikle anonim şirketler açısından hemen hemen tam bir uyum olduğu tespit edilmiştir.

Bununla beraber, birtakım şekilsel değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Türk Ticaret Kanununda Birinci Direktifin aksine, anonim şirketin organlarının eylem ve işlemleri, eğer şirketin amaçları içinde ise bağlayıcı bulunmaktadır. Buna karşın, AB mevzuatına göre, şirketin amaçları arasında yer alması bile şirket organlarının eylem ve işlemleri bağlayıcı olmaktadır. Bu nedenle, 2003 yılı Ulusal Programında 68/151/EEC sayılı Birinci Konsey Direktifine uyum sağlamak amacıyla Türk Ticaret Kanununda gerekli değişikliklerin 2004 yılı IV. çeyreği itibarıyla gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Ayrıca, Sermaye Piyasası Kurulunun (SPK) da “Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapan Tebliğ”i Mart 2005 tarihi itibarıyla yayımlaması öngörülmüştür. Söz konusu düzenleme için Mart 2005 tarihinin verilmesinin sebebi, SPK tarafından, halka açık şirketlerle ilgili düzenlemelerin, Türk Ticaret Kanunu değişikliklerinin yürürlüğe girmesini müteakip, bu değişikliklere paralel olarak yapılacak olmasıdır.

Şirketlerin ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için Üye Devletlerce talep edilen teminatların eşdeğer kılınması amacıyla bu tür teminatların uyumlaştırılması hakkında 13 Aralık 1976 tarih ve 77/91/EEC sayılı İkinci Konsey Direktifi hükümlerinin karşılığı 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve 4389 sayılı Bankalar Kanununda yer almaktadır. Türk mevzuatı ile anılan Direktif karşılaştırıldığında konunun Türk hukukunda da yeterli bir şekilde düzenlenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bazı hususlarda Türk mevzuatı, AB mevzuatının içerdiği kadar ayrıntılı hükümler içermemektedir.

Bu nedenle, 2003 yılı Ulusal Programında 77/91/EEC sayılı İkinci Konsey Direktifine uyum sağlamak amacıyla Türk Ticaret Kanununda gerekli değişikliklerin 2004 yılı IV. çeyreği itibarıyla gerçekleştirileceği taahhüt edilmiştir. SPK da Kayıtlı Sermaye Sistemine İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapan Tebliğ’i Mart 2005 tarihi itibarıyla çıkartacaktır. Ayrıca, SPK tarafından, Sermaye Piyasası Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun⁸² da Aralık 2005⁸³ tarihi itibarıyla yürürlüğe girmesi taahhüt edilmiştir.

⁸² 1999 yılındaki Sermaye Piyasası Kanunu değişiklikleri ile halka açık şirketlerin temettü avansı dağıtmaları olanaklı hale gelmiştir. 2001 yılında SPK temettü avansı dağıtım prensiplerinin belirlendiği bir Tebliğ yayımlamıştır ve sistem 77/91/EEC Direktifinin prensipleri ile

Halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin birleşmesi hakkında 78/855/EEC sayılı Üçüncü Konsey Direktifi hükümleri ile Türk Ticaret Kanununun ilgili hükümleri genel çizgileri itibarıyla uyumlu bulunmaktadır. Ancak Direktifte ayrıntılı hükümler yer almaktadır. Hazırlanmakta olan yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Üçüncü Konsey Direktifine uyum sağlanması için gerekli çalışmalar yapılmaktadır. 2003 yılı Ulusal Programına göre söz konusu çalışmaların 2004 yılı IV. çeyreği itibarıyla tamamlanması öngörülmüştür. Sermaye Piyasası Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, söz konusu Direktife ilişkin uyum için de öngörülmüştür. Direktife uyumun sağlanması için öngörülen bir diğer düzenleme de Hisse Senetlerinin Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapan Tebliğ olup, 14 Temmuz 2003 tarih ve 25168 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Seri:I No:31 sayılı Birleşme İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ ile 78/855/EEC sayılı Konsey Direktifi ile uyumlaştırma kısmen tamamlanmıştır. Bu Direktifte öngörülmekle birlikte Tebliğde uyumlaştırma yapılamayan konularda (genel kurul toplantı nisabı, pay sahiplerinin bilgilendirilmesinde süreler, birleşmede tanınan istisnalar) Sermaye Piyasası Kanunu ve Türk Ticaret Kanununda öngörülen hususların değiştirilmesini takiben ilgili Tebliğ, söz konusu Direktife uyumlu biçimde düzenlenecektir.

Belirli şirket tiplerinin yıllık muhasebeleri hakkında 25 Temmuz 1978 tarih ve 78/660/EEC sayılı Dördüncü Konsey Direktifine uyum sağlamak amacıyla, SPK tarafından “Sermaye Piyasasında Mali Tablo ve Raporlara İlişkin İlke ve Kurallar Hakkında Tebliğinde Değişiklik Yapan Tebliğ” ile Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından “Türkiye Muhasebe Standartlarına İlişkin Tebliğ”in Aralık 2005 tarihinde yayımlanması öngörülmüştür. AB’de muhasebe ve denetim düzenlemeleri ile ilgili çalışmaların 2005 sonuna kadar bitirilmesi öngörüldüğünden, muhasebe ve denetimle ilgili düzenlemelerin AB düzenlemelerine uyumlaştırılmasına ilişkin tarihler Aralık 2005 olarak alınmıştır.

Halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin bölünmesi hakkında 17 Aralık 1982 tarih ve 82/891/EEC sayılı Altıncı Konsey Direktifi hükümleri doğrultusunda bir düzenleme Türk

uyumludur. Hisse senetlerinin Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliğinde yapılan değişikliklerle, esas sermaye sistemindeki halka açık anonim ortaklıkların yönetim kurulunun, yeni pay alma haklarının sınırlandırılması durumunda genel kurula yeni pay alma haklarının sınırlandırılmasının nedenlerini ve önerilen satış fiyatını açıkladığı bir rapor sunması zorunlu hale getirilmiştir. Söz konusu değişiklik 77/91/EEC Direktifi ile uyumludur. Bu değişikliklere ek olarak, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından genel kurul yeter sayıları, kayıtlı sermaye sistemi ile ilgili düzenlemelerde değişiklikler yapılacaktır. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2003), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 169.

⁸³ Sermaye Piyasası Kanunu değişiklikleri sadece Şirketler Hukukunu değil, diğer AB düzenlemelerini de ilgilendirmektedir. Kanun AB’ye uyum bağlamında diğer değişiklikleri de ilgilendirdiğinden Aralık 2005 tarihi buna göre belirlenmiştir. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2003), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 169.

hukukunda bulunmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Taslağının, şirketlerin bölünmesine ilişkin hükümleri, Altıncı Konsey Direktifi hükümleri göz önüne alınarak hazırlanmaktadır. Söz konusu Taslağın, 2003 yılı Ulusal Programına göre 2004 yılı IV. çeyreği itibarıyla yasallaşması beklenmektedir. Sermaye Piyasası Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun da, söz konusu Direktife ilişkin uyum için öngörülmüştür. Direktife uyumun sağlanması için öngörülen bir diğer düzenleme de Hisse Senetlerinin Kurul Kaydına Alınmasına ve Satışına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapan Tebliğ olup, 14 Temmuz 2003 tarih ve 25168 sayılı Resmi Gazetede “Seri:I No:31 sayılı Birleşme İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” olarak yayımlanmıştır.

Şirketlerin konsolide hesapları ile ilgili 13 Haziran 1983 tarih ve 83/349/EEC sayılı Yedinci Konsey Direktifi bakımından ise; limited şirketler ve Sermaye Piyasası Kanununa tabi olmayan anonim şirketler açısından uyum ihtiyacı hissedilmektedir. Sermaye Piyasası Kanununa tabi olan anonim şirketler açısından ilgili Türk mevzuatı büyük ölçüde Yedinci Direktif ile uyumludur. Ancak Yedinci Direktifin aksine Sermaye Piyasası Kanununa göre, yıllık konsolide rapor ve hesapların hazırlanması zorunlu olmayıp, ihtiyari bulunmaktadır. Direktif hükümlerine uyum sağlanması amacıyla SPK tarafından “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ” ile TMSK tarafından “Türkiye Muhasebe Standartlarına İlişkin Tebliğ”in Aralık 2005 tarihinde yayımlanması öngörülmüştür. Söz konusu yasal düzenlemeler ile aynı zamanda Uluslararası Muhasebe Standartlarının uygulanmasına ilişkin 19 Temmuz 2002 tarih ve 1606/2002 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğüne de uyum sağlanmış olacaktır. Bununla birlikte, 15 Kasım 2003 tarih ve 25290 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Seri:XI, No:25 sayılı Tebliğ ile söz konusu Direktif ve Tüzüğe kısmen uyum sağlanmıştır. Söz konusu Tebliğde, 33 adet Uluslararası Finansal Raporlama Standardı yer almakta olup, Tebliğin, 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara mali tablolardan geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmektedir.

Bu Tebliğ ile, hisse senetleri borsada işlem gören şirketler, yatırım ortaklıkları, hisse senetleri borsada işlem görsün veya görmesin tüm aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ile bu işletmelerin bağlı ortaklığı, müşterek yönetime tabi ortaklığı ve iştiraki konumunda olan şirketler, Tebliğ hükümleri uyarınca dipnotlarıyla birlikte bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu ve öz sermaye değişim tablosu hazırlamakla yükümlü tutulmuşlardır. Ancak, bankalar

ve sigorta şirketleri, Sermaye Piyasası Kanununun 50/a maddesi gereğince; muhasebe, mali tablo ve rapor standartları konularında kendi özel kanunlarındaki hükümlere tabidir.

Üye Devletlerin bağımsız dış denetim ilkelerine bir standardizasyon getiren 84/253/EEC sayılı Sekizinci Konsey Direktifi hükümlerine paralel düzenleme 3568 sayılı Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu ile getirilmiştir. Anılan Kanunun pek çok hükmü Direktif ile uyumlu bulunmaktadır.

Ancak, bir başka devletin yasalarına tabi belirli şirket türlerinin bir Üye Devlette şube açması için gereken şartların tespiti hakkında 21 Aralık 1989 tarih ve 89/666/EEC sayılı Onbirinci Konsey Direktifi hükümleri ile Türk mevzuatının karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan sonuç, Türk mevzuatında yer alan ulusal ticari şirketlerin tescil ve ilanı hakkındaki hükümlerin yabancı şirketlerin Türkiye’de açılan şubelerine de uygulanabileceği ve alacaklılar ile şirket ortaklarını korumak açısından şirketin orijin ülkesi temeline dayalı herhangi bir ayırıcı düzenleme mevcut olmadığıdır. Esas itibarıyla bu konudaki Türk mevzuatı, Direktifin tüm hükümlerini kapsamaktadır. Bununla birlikte, şirket kaydı, kayıt numarası ve bilançoya ilişkin hükümler açısından AB mevzuatına uygun düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. 89/666/EEC sayılı Onbirinci Konsey Direktifi hükümlerine uyum sağlamak amacıyla 2003 yılı Ulusal Programında Türk Ticaret Kanununda gerekli değişikliklerin 2004 yılı IV. çeyreği itibarıyla gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Tek ortaklı sınırlı sorumlu özel şirketler hakkında 21 Aralık 1989 tarih ve 89/667/EEC sayılı Onikinci Konsey Direktifinin düzenlediği konuda Türk mevzuatında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Türk hukukuna göre, tek kişilik sınırlı sorumlu şirket kurmak mümkün değildir. Fakat Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Taslağı tek kişilik şirket kurulması hükmünü de içermekte ve bireysel girişimcilerin sorumluluğunun sınırlanmasına imkan tanımaktadır. 2003 yılı Ulusal Programında Türk Ticaret Kanununda gerekli değişikliklerin 2004 yılı IV. çeyreği itibarıyla gerçekleştirileceği belirtilmiştir.

Avrupa şirketi statüsüne ilişkin 8 Ekim 2001 tarih ve 2157/2001/EC sayılı Konsey Tüzüğüne ilişkin olarak ise 2003 yılı Ulusal Programında söz konusu Tüzüğe ilişkin düzenlemelere müzakere sürecinde karar verileceği belirtilmiştir.

2.2.2. Fikri Mülkiyet Hakları

Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının “Fikri, Sınai ve Ticari Mülkiyet Hakları” başlıklı 8 Numaralı Ekinde yer alan hükümlerde atıf yapılan Topluluk düzenlemeleri ve ayrıca Türkiye'nin bu alandaki uluslararası normlara uyum sağlaması açısından hedeflenmiş bulunan düzenlemeler çerçevesinde, Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına ilişkin Bern Sözleşmesinin Paris Metnine, İcracı Sanatçılar, Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesine katılacak ve veri tabanlarının korunması, telif hakları ve komşu haklarla ilgili olarak, koruma kurallarını düzenleyen 93/98/EEC sayılı Konsey Direktifi, komşu hakların korunmasını düzenleyen 92/100/EEC sayılı Konsey Direktifi, kiralama ve ödünç verme hakkını düzenleyen 92/100/EEC sayılı Konsey Direktifi, kablo ve uydu ile nakledilen ürünlere uygulanan telif hakları ve komşu hakları düzenleyen 93/83/EEC sayılı Konsey Direktifi ve bilgisayar programlarının edebi eserler kapsamında korunmasına ilişkin 91/250/EEC sayılı Konsey Direktifi hükümlerine göre mevzuatını uyumlaştıracaktır.

Bu çerçevede, fikri haklar sisteminin yeniden ele alınması ve Avrupa Topluluğu hukuk sistemi ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla bir çok hukuki düzenleme kabul edilmiştir. Bu düzenlemelerden biri, fikri mülkiyet haklarının AB sistemine paralel biçimde korunması amacıyla 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda (FSEK) değişiklik yapılmasıdır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ilişkin 4110 sayılı Kanun 12 Haziran 1995 tarih ve 22331 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Türkiye’de 1951’de kabul edilerek yürürlüğe giren Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1983’te, 1995’te, 2001’de ve sonuncusu da 2004’te olmak üzere dört defa değiştirilmiştir.

FSEK’te 1995 yılında 4110 sayılı Kanunla getirilen değişiklikler, Türkiye-AT Gümrük Birliği mevzuat uyum çalışmaları çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu değişikliklerle, bilgisayar programları, veri tabanları, sinema eseri sahipliği, koruma süreleri, meslek birlikleri, eser sahiplerinin haklarının ihlalinde verilen cezalarla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, eser sahiplerinin mali ve manevi haklarına zarar vermemek kaydıyla, fikir ve sanat eserlerini özgün biçimde yorumlayan icracı sanatçılarla, bir icrayı ya da sesleri ilk

defa tespit eden ses taşıyıcı (fonogram) yapımcıları ve radyo televizyon kuruluşlarının sahip olduğu haklar “komşu haklar” adı altında ilk defa olarak Kanun kapsamında tanımlanmıştır.⁸⁴

Ancak 1995’te gerçekleştirilen bu değişiklikler bazı konularda yetersiz kalmıştır. Ayrıca, FSEK’te 1995 yılında yapılan söz konusu bu değişikliklerden sonra Türkiye, “Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik yapan ve 1979’da tadil edilen Paris Metni”ne ve “İcracı Sanatçılar ve Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi”ne taraf olmuş, ancak FSEK’in bazı maddelerinin bu sözleşmelerle uyumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Yine, FSEK’in Türkiye’nin de taraf olmak istediği, 1996 tarihli WIPO Telif Hakları Antlaşması ve WIPO İcracılar ve Fonogramlar Antlaşması uyarınca güncelleştirilmesi gerekmiştir.⁸⁵

Bu nedenle, söz konusu eleştirileri gidermek ve eser sahibinin hakları ve bağlantılı haklar alanında düzenleme yapmak amacıyla hazırlanan, “Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 4630 sayılı Kanun”, 3 Mart 2001 tarih ve 24335 sayılı Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Eser sahibinin hakları ve bağlantılı haklar alanında, 1/95 sayılı OKK’da atf yapılan AB mevzuatı ve TRIPS Anlaşması esas alınarak hazırlanan 4630 sayılı Kanun ile hak sahipliği kavramı yeniden tanımlanmış, fikir ve sanat eserlerinin izinsiz çoğaltımını engellemek ve korsan faaliyetlerle mücadelede etkinlik sağlamak amacıyla yeni düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, eser sahibinin mali ve manevi haklarını ihlal edenler hakkında uygulanacak hapis ve para cezaları artırılmış ve elektronik ortamda eserlerin ticari dolaşımında hak sahibi olan kişilere ilişkin bilgilerin korunmasına yönelik tedbirler getirilmiştir.⁸⁶ 4630 sayılı Kanun ile getirilen önemli değişikliklerden birisi de eser üzerindeki haklara tecavüz oluşturması ihtimali bulunan malların ithalat veya ihracatı sırasında “gümrüklerde el koyma” ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı 4458 sayılı Gümrük Kanununun 57. maddesinin uygulanacağına dair düzenlemedir (5846 sayılı Kanunun 77/2-3 maddesi).

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ve bu Kanunda değişiklikler yapan 4630 sayılı Kanun ile fikri mülkiyet hakları alanındaki AB mevzuatına önemli ölçüde uyum

⁸⁴ Acun, R., “Yeni Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”, İLESAM Bülteni, Ocak-Mart 2001, No.55, sf.5.

⁸⁵ Acun, R., “Yeni Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”, İLESAM Bülteni, Ocak-Mart 2001, No.55, sf.5-6.

⁸⁶ TÜSİAD, “Fikri Haklar Konusunda AB Uyum Çalışmaları Durum Raporu”, Görüş Dizisi: No:10, Aralık 2002, sf.3.

sağlanmıştır. Bununla birlikte, geneli itibarıyla uyum sağlanmış olunan yeniden satış ve bilgi toplumunda telif ve bağlantılı haklara ilişkin Topluluk düzenlemelerine tam uyum sağlanması ve yine bu kapsamda veri tabanlarının içeriği ve yaratıcısının haklarının korunmasına ilişkin mevzuat çalışmaları devam etmektedir.

Bu çerçevede, AB'nin bilgi toplumuna geçiş sürecinde fikri haklara yönelik yeni düzenlemeler getiren 2001/29/EC sayılı "Bilgi Toplumunda Eser Sahibinin Hakları ve Bağlantılı Hakların bazı yanlarının uyumlaştırılmasına ilişkin Konsey Direktifi"ne uyum sağlanması için 4630 sayılı Kanunla değişik 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun en geç Mayıs 2004 tarihi itibarıyla çıkarılması öngörülmüştür.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile diğer bazı Kanunlarda değişiklik yapılmasına yönelik olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan tasarı 5101 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" olarak 12 Mart 2004 tarih ve 25400 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Söz konusu değişiklik ile, fikri mülkiyet sisteminin güçlendirilmesi, korsan faaliyetlerle mücadelede etkinlik sağlanması amaçlanmıştır. Kitap, kaset, CD, VCD ve DVD'nin sokakta satışını engelleyen, fikir ve sanat eserlerinin etkin biçimde korunması için resmi mercilerin yetki ve sorumluluklarını artıran, zabıta, belediye ve gümrük memurları gibi resmi görevlilerin fikir ve sanat eserlerinin korsan yollarla satış, dağıtım ve çoğaltımı gibi durumlarda doğrudan müdahale ederek yasa dışı kopyaları toplayıp yasal prosedürleri uygulayabilmelerine olanak veren, fikri hak ihlali suçlarını işleyen kişilerin şahsi dava değil de kamu davası kapsamında yargılanmalarını düzenleyen, Kanunda belirtilen suçlara, unsurlarını taşıması halinde 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanununun hükümlerinin uygulanmasını öngören ve suçun tekrarı üzerine verilen hapis cezalarının ertelenmesini ya da para cezasına veya tedbire çevrilmesini engelleyen 5101 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" ile getirilen yeni düzenlemeler korsan yayımla mücadele konusunda olumlu gelişmeler kaydedilmesini sağlayacaktır. Ayrıca, 5101 sayılı Kanun ile getirilen en önemli değişikliklerden birisi de, 3257 sayılı Sinema Video ve Müzik Eserleri Kanununun, bandrol kullanımına ilişkin hükümlerine aykırı fiillerde bulunanlara idari para cezası öngören hükmünün yerine, hapis veya para veya her ikisine birden hükmedilmesini öngören bir düzenleme getirmiş olmasıdır.

Ancak bu yeni yasanın, 2003 yılı Ulusal Programında AB düzenlemelerine uyum çerçevesinde belirtilen özgün bir sanat eserinin yazarının faydalanabilmesi için yeniden satış hakkı, veri tabanları için nevi şahsına münhasır bir yasal korunma ve bilgi toplumunda telif hakkı ve bağlantılı haklara ilişkin direktiflere uyum sağlanması açısından yeterli derecede bir düzenleme getirmemektedir. Bu nedenle, söz konusu düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için Ulusal Programda taahhüt edilen Mayıs 2004 tarihi de göz önüne alınarak en kısa zamanda çalışmaların tamamlanması gerekmektedir.

Diğer taraftan, Türkiye'nin gümrük birliğinden kaynaklanan fikri-sınai haklara dair yükümlülüklerini yerine getirmesini ve mahkemelerin konu ile ilgili mevzuatı hızlı ve etkili uygulamalarını sağlamak amacıyla, MEDA kapsamında yürütülmekte olan ve toplam maliyeti 2.289.450 Euro olan "Fikri Hakların Etkin Uygulanmasına İlişkin Proje" çerçevesinde, 7 yerde ihtisas mahkemesi kurulması, 7 hâkim ve 1 savcının konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı eğitim alması, Ankara Üniversitesi Fikri ve Sınai Haklar Araştırma ve Uygulama Merkezi (FİSAUM) bünyesinde konu ile ilgili Türkiye'nin ilk referans kütüphanesinin (dokümantasyon merkezi) kurulması, mahkemelerin bilgisayar alt yapısının tamamlanarak, ihtisas mahkemeleri, Adalet Bakanlığı, Dokümantasyon Merkezi, Türk Patent Enstitüsü ve Gümrük Müsteşarlığının bir elektronik ağ ile birbirlerine bağlanması ve bir uluslararası sempozyum düzenlenmesi öngörülmüştür.

Bu çerçevede, İstanbul'da 1 Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesi, 2 Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, Ankara'da 1 Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesi, 1 Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, İzmir'de ise 1 Fikri ve Sınai Haklar Ceza Mahkemesi olmak üzere toplam 6 mahkeme faaliyete geçmiştir. 7. mahkemenin ise İstanbul'da faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, 7 hakim ve 1 savcı, konu ile ilgili yurt içi ve yurt dışı eğitimlerini tamamlamış ve söz konusu mahkemelere atanmışlardır.

4630 sayılı Kanun ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda değişiklikler yapılmış ve bu bağlamda, kablo ve uydu yayımlarında eser sahibinin haklarının korunmasında 93/83/EC sayılı Konsey Direktifine uyum sağlanmış ve aynı zamanda elektronik ortamlarda hakların korunmasına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Ancak, veri tabanlarının sui generis bir yöntemle korunmasına ilişkin 96/9/EC sayılı Konsey Direktifine tam bir uyum sağlanamamıştır. 2003 yılı Ulusal Programında veri tabanlarının yasal korunmasına ilişkin 11

Mart 1996 tarih ve 96/9/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifine 4630 sayılı Kanunla değişik 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun ile Mayıs 2004 tarihi itibarıyla uyum sağlanması öngörülmüştür. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 4630 sayılı Kanun ile getirilen değişiklikler çerçevesinde yeniden tadil edilmiş haliyle, 96/9/EEC sayılı Direktife genel olarak uyumludur. Kanunla eser sahibine tanınan mali ve manevi haklara ilişkin bütün yetkiler ve hakların ihlali halinde uygulanması öngörülen hapis ve para cezaları veri tabanları için de geçerlidir. Söz konusu Kanunda, veri tabanları için nevi şahsına münhasır (*sui generis*) koruma öngörülmemekle birlikte, konuya ilişkin düzenleme çalışmaları devam etmektedir. Yapılması planlanan düzenlemelerde veri tabanının içeriği ve veri tabanı yaratıcısının haklarının korunmasına ilişkin hususların belirlenmesi amaçlanmaktadır.

İcracı Sanatçılar ve Fonogram Yapımcıları ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi ile Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesinde Değişiklik yapan ve 1979’da tadil edilen Paris Metnine Çekince Konulmak Suretiyle Katılmamız Hakkında 2003/6170 sayılı Karar 21 Ekim 2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. WIPO Telif Hakları Antlaşması ve WIPO İcracılar ve Fonogramlar Antlaşmaları katılım çalışmaları ise halen devam etmektedir.

2.2.3 Sınai Mülkiyet Hakları

Türkiye, 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının “Fikri, Sınai ve Ticari Mülkiyet Hakları” başlıklı 8 Numaralı Ekinde yer alan hükümlerde atıf yapılan AB düzenlemeleri ve ayrıca Türkiye’nin bu alandaki uluslararası normlara uyum sağlaması açısından hedeflenmiş bulunan düzenlemeler çerçevesinde, sınai haklar sisteminin yeniden ele alınması ve Avrupa Topluluğu hukuk sistemi ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla, bir çok hukuki düzenleme gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede;

- Sınai Mülkiyetin Korunması Hakkında Paris Sözleşmesinin Stokholm Metnine (94/5903 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Markaların Tescili Amacıyla Mal ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırılmasına ilişkin Nis Antlaşmasına (95/7094 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Patent İşbirliği Antlaşmasına (4115 sayılı Kanun),

- Markaların Şekilli Elemanlarının Uluslararası Sınıflandırılmasını Tesis Eden Viyana Anlaşmasına (95/7094 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Uluslararası Patent Sınıflandırılması ile ilgili Strazburg Anlaşmasına (95/7094 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Markaların Uluslararası Tescili Konusundaki Madrid Sözleşmesi ile ilgili Protokole (97/9731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Sınıflandırılması Hakkında Lokarno Anlaşmasına (97/9731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Patent İşlemleri Amacıyla Mikroorganizmaların Tevdi Edilmesinin Uluslararası Kabulü Konusunda Budapeşte Anlaşmasına (97/9731 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı),
- Avrupa Patentlerinin Verilmesi ile ilgili Avrupa Patent Sözleşmesi ve Eklerine (4504 sayılı Kanun) katılım sağlanmıştır.

Ayrıca, sınai haklarla ilgili düzenlemeleri uygulamakla görevli olan, özel bütçeli ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı Türk Patent Enstitüsü (TPE) 24 Haziran 1994 tarihli ve 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile kurulmuştur. Ardından, sınai mülkiyet haklarının AB mevzuatına ve uluslararası normlara ve özellikle Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması TRIPS Metnine uygun bir şekilde korunması amacıyla, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK, 555 sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında KHK ve 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK, 26 Haziran 1995 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Aynı konulara ilişkin cezai müeyyideleri düzenleyen 4128 sayılı Kanun ise 7 Kasım 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁸⁷

Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkındaki KHK, o dönemde Taslak halinde bulunan ve sonradan yürürlüğe giren 98/71/EEC sayılı Konsey Direktifi esas alınarak hazırlanmış olup, anılan Direktif ile uyumludur. Coğrafi işaretlerin Korunması Hakkında KHK ise, AB düzenlemelerinden daha kapsamlı bir şekilde hazırlanmış olup, uygulama alanı daha geniştir. Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK da TRIPS Anlaşmasının bu konudaki hükümleri göz önünde tutularak düzenlenmiştir. Daha sonra, Patent Haklarının Korunması Hakkında 551 sayılı KHK'da Değişiklik Yapılmasına ilişkin 22 Eylül 1995

⁸⁷ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2001), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 24.

tarihinde yürürlüğe giren 566 sayılı KHK ile, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan yükümlülüğümüz uyarınca, tıbbi ve veteriner ilaç üretim usullerine ve ürünlerine patent belgesi ile sağlanan koruma 1 Ocak 1999 tarihi itibarıyla başlatılmıştır.⁸⁸

1/95 sayılı OKK uyarınca, Türkiye'nin, gümrük birliğinin gerçekleşmesinden itibaren üç yıl içinde uyum sağlaması gerekli konulardan birisi olan entegre devre topografyalarının korunması konusunda, 5147 sayılı Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun, 30 Nisan 2004 tarihli ve 25448 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

31 Aralık 2001 tarih ve 24627 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 1 Ocak 2002 yılında yürürlüğe girmiş olan Marka Tescil Başvurularına Ait Mal ve Hizmetlerin Sınıflandırılmasına İlişkin Tebliğ (No: BİK/TPE: 2002/2) ile mevcut marka tescillerinde uluslararası anlaşma konusu olan Nice Sınıflandırılmasına uyum sağlanmıştır. Ancak, Markaların Korunması Hakkındaki 556 sayılı KHK, 89/104/EEC sayılı Konsey Direktifi esas alınarak hazırlanmış olmakla birlikte bazı konularda uyum sağlanamamıştır.

Diğer taraftan, Topluluk Markaları hakkında 20 Aralık 1993 tarih ve 40/94/EC sayılı Konsey Tüzüğü ile 40/94/EC sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 13 Aralık 1995 tarih ve 2868/95/EC sayılı Komisyon Tüzüğü, AB'ye üye olduktan sonra doğrudan geçerlilik kazanacaktır.

UP'de, biyoteknolojik buluşların hukuki korunması hakkında 6 Temmuz 1998 tarih ve 98/44/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifine uyum sağlamak amacıyla 551 sayılı KHK'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararının en geç Mayıs 2004 tarihine kadar yayımlanması öngörülmüştür.

Benzer şekilde, tasarımların hukuki korunması hakkında 13 Ekim 1998 tarih ve 98/71/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi ile Topluluk tasarımları hakkında

⁸⁸ 551 sayılı KHK'nin geçici 4. maddesinin 1. fıkrası, ilaç üretim usullerine ait buluşların patent korumasını 1 Ocak 2000 tarihine kadar ertelemiş, 2. fıkra ise Bakanlar Kuruluna bu süreyi uzatma yetkisi vermiştir. 3. fıkra ise ilaç ürünlerine ait buluşların patent korumasını 1 Ocak 2005 tarihine kadar ertelemektedir. Bu hükmün 22 Eylül 1995 tarih ve 566 sayılı KHK ile değiştirilmesi ile ilaç üretim usulleri ve ürünlerine ait patent koruması yeniden düzenlenmiş ve korumanın başlangıç tarihi 1 Ocak 1999 olarak öne alınmıştır. Bu hüküm, ilaç patenti için başvuru yapılmasını engellemektedir. Zira TRIPS Antlaşmasının 70. maddesinin 8. bendine göre başvuru hakkı mevcuttur. Bu hükme göre 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren TPE ilaç patent başvurularını işleme almakta, başvuruları mevzuata göre araştırma ve inceleme işlemine tabii tutmakta, yayınlamakta ve patent verilip verilmemesine ilişkin kararı vermektedir. Devlet Planlama Teşkilatı, (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, İlaç Sanayii Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, sf.61-62.

12 Aralık 2001 tarih ve 6/2002/EC sayılı Konsey Tüzüğüne TPE tarafından çıkarılacak olan 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında KHK'de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı ile en geç Mayıs 2004 tarihine kadar uyum sağlanmış olacaktır. Ancak, 6/2002/EC sayılı Topluluk tasarımları hakkında Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 21 Ekim 2002 tarih ve 2245/2002/EC sayılı Komisyon Tüzüğü'nün, AB'ye tam üyelik ile doğrudan geçerlilik kazanacak olması sebebiyle bu hususta herhangi bir düzenleme öngörülmemektedir.

Tıbbi ürünler için ek bir koruma sertifikası hazırlanması ile ilgili 18 Haziran 1992 tarih ve 1768/92/EEC sayılı Konsey Tüzüğü ile bitki koruma ürünleri için ek koruma sertifikasına ilişkin 23 Temmuz 1996 tarih ve 1610/96/EC sayılı Konsey Tüzüğü'ne ilişkin düzenlemeler ise müzakere sürecinde belirlenecektir.

Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılımının gerçekleştirilmesi için öncelikle bitki türlerinin korunması ile ilgili yasal ve idari düzenleme yapılması gerekmektedir. Bu konuda Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına ilişkin 5042 sayılı Kanun, 15 Ocak 2004 tarih ve 25347 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun ile Bitki Türlerinin Korunması Hakkında UPOV Sözleşmesine Türkiye'nin katılım çalışmalarının başlatılmasının önü açılmıştır.

Marka Kanunları Antlaşmasına Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında 5118 sayılı Kanun ile Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Tesciline İlişkin Lahey Anlaşması Cenevre Metnine Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında 5117 sayılı Kanun 14 Nisan 2004 tarih ve 25433 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

BÖLÜM: III - KATILIM MÜZAKERELERİ ÇERÇEVESİNDE ŞİRKETLER HUKUKU

1989 yılında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin, 1990 yılında Malta'nın, 1993 yılında Polonya ve Macaristan'ın, 1994 yılında Romanya, Estonya, Litvanya, Slovakya, Letonya ve Bulgaristan'ın, 1995 yılında Çek Cumhuriyeti'nin ve 1996 yılında ise Slovenya'nın AB'ye tam üyelik için resmi başvuru yapmalarının ardından Konsey, 1996 yılında "müzakere usulleri" hakkında bir karara varmış, ardından Avrupa Komisyonu, yayınladığı "Gündem 2000"⁸⁹ başlıklı Rapor ile genişlemenin mali ve idari çerçevesini çizmiştir.⁹⁰

31 Mart 1998 tarihinde Macaristan, Polonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile katılım müzakerelerine başlanmıştır. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesinde, 1999 yılı İlerleme Raporlarında yapılan değerlendirmeler çerçevesinde Bulgaristan, Romanya, Slovakya Cumhuriyeti, Malta, Litvanya ve Letonya ile müzakerelerin başlatılması ve Türkiye'ye aday ülke statüsü tanınması kararlaştırılmıştır.⁹¹

2001 yılında Laeken Zirvesinde Avrupa Komisyonu, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Estonya, Letonya ve Macaristan ile müzakerelerin 2002 yılında sona erdirilebileceğini belirtmiş ve 2002 yılı İlerleme Raporlarında yer alan değerlendirme ve tavsiyeler doğrultusunda, 12-13 Aralık 2002 tarihli Kopenhag Zirvesinde Bulgaristan ve Romanya dışındaki aday ülkeler için müzakerelerin tamamlandığına ilişkin karar alınmış olup, bu 10 ülkenin 2004 yılında üye olabilecekleri⁹² belirtilmiştir.

Kopenhag Zirvesi Sonuç Bildirgesinde ayrıca, 2004 yılı Aralık ayında gerçekleştirilecek olan Zirvede, Avrupa Komisyonunun raporu ve önerisi ışığında Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığı yönünde karar alınması halinde, müzakerelerin gecikmeksizin başlatılacağı ifade edilmiştir.

⁸⁹ Gündem 2000 için bakınız: <http://www.abgs.gov.tr/dokumanlar/agenda2000.htm>

⁹⁰ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/>

⁹¹ http://www.european-movement.org/enlargement/background_process.php

⁹² 16 Nisan 2003 tarihinde Atina Zirvesinde bu 10 ülke ile Katılım Antlaşması imzalanmıştır. Katılım Antlaşmalarının tam metni için bakınız: http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/index.htm

3.1 Katılım Müzakerelerinin Kapsamı, Özellikleri ve İşleyişi

Katılım müzakereleri, her bir aday ülkenin hangi koşullar altında AB üyesi olabileceğini belirlemektedir. Müzakereler, aday ülkelerin AB müktesebatını kabul etme, yürürlüğe koyma ve etkili bir şekilde uygulama bakımından ne aşamada olduklarının tespiti üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, belirli müktesebat başlıklarındaki müzakerelerde gündeme gelebilen ve kapsam ve süre bakımından sınırlı olması gereken geçiş dönemleri ile derogasyonların tespit edilmesine çalışılmaktadır. Böylelikle, daha önceki genişlemelerde olduğu gibi, yeni üyelerin, bazı alanlardaki müktesebatı, müzakereler sırasında tespit edilmiş bir zaman dilimi içerisinde kabul etmelerine imkan tanınmaktadır.⁹³

Katılım müzakerelerinin ilke ve usulleri, 1997 yılında gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesinde belirlenmiştir.⁹⁴ 1999 yılı Helsinki Zirvesinde ise, her bir aday ülke ile yürütülen katılım müzakerelerinin seyrinin kendi özel koşulları çerçevesinde değerlendirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu çerçevede, müzakereler, her aday ülkeyle ayrı ayrı yürütülmekte ve müzakerelerin hızı, her bir aday ülkenin hazırlık düzeyine ve çözüm bekleyen konuların niteliğine bağlı olarak değişmektedir. Müzakere sürecine yeni dahil edilen aday ülkelerin yeterli ölçüde ilerleme kaydetmeleri halinde, daha önce müzakerelere başlanmış olan ülkeleri kısa sürede yakalamaları mümkün olabilmektedir.⁹⁵

Aday ülkelerle katılım müzakerelerinin açılmasının ardından, sürecin ilk aşaması olan “tarama” yani AB müktesebatının analitik olarak incelenmesi başlatılmaktadır. AB müktesebatının bölümler halinde detaylı olarak incelendiği bu süreçte, aday ülkeler AB müktesebatının üstlenilmesindeki temel noktalar ve AB'nin temel kuralları hakkında bilgilendirilmektedir. Ayrıca, tarama sürecinde, AB müktesebatı ile aday ülke mevzuatı arasındaki farklılıklar ve sorun çıkabilecek alanlar belirlenmektedir.⁹⁶

Teknik bir süreç olan tarama ile, müktesebatın aday ülkelerin ulusal hukuk sistemlerine uyarlanmasının kolaylaştırılması hedeflenmektedir. Müzakerelerin başlatılacağı konu başlıkları saptanmakta, AB müktesebatının etkin bir biçimde uygulanması için gerekli idari yapıların oluşturulması ya da varolan yapıların güçlendirilmesiyle ilgili çalışmalar

⁹³ <http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/pdf/AB-23.pdf>

⁹⁴ http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

⁹⁵ <http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/pdf/AB-23.pdf>

⁹⁶ <http://www.ikv.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

yürütülmektedir. Diğer taraftan ise, tarama süreci, Komisyonun aday ülkelerde kaydedilen ilerlemeleri izleyebilmesine ve müktesebatın uyum durumu hakkında elindeki verileri güncelleştirebilmesine ve diğer Topluluk organlarının hızlı bir biçimde haberdar edilmesine olanak sağlamaktadır.⁹⁷

Tarama süreci tamamlanıp mevzuatla ilgili sorunlu alanlar belirlendikten sonra, fiili müzakereler aşamasına gelinmektedir. Bu kapsamda, müzakereler, müktesebat başlıkları itibarıyla açılmakta, yürütülmekte ve kapatılmaktadır. Müzakereler genel olarak aday ülkeler için kolay sayılabilecek müktesebat başlıklarında başlatılmakta, tarım ve bütçe gibi sorunlu alanlar ise daha sonraya bırakılmaktadır. Müzakereler, aday ülkenin müktesebatı üstlenme, uygulama ve yürürlüğe koyma şartları ile derogasyon ve kapsam ve süre açısından sınırlı olmak kaydıyla muhtemel geçiş dönemi düzenlemeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Müzakereler, “Katılım için Hükümetlerarası Konferans” adı verilen toplantılar aracılığıyla yürütülmektedir. Toplantılarda, bir tarafta aday ülke diğer tarafta AB üyesi devletler yer almaktadır. Müzakereler iki düzeyde gerçekleştirilmektedir.⁹⁸

Bakanlık seviyesinde, aday ülke ve Üye Devletler, kendi dışişleri bakanları aracılığı ile temsil edilmektedir. Bu düzeydeki müzakerelerde, müzakereler hakkındaki geçici rapor gözden geçirilmekte, pozisyonlar sunulmakta ve hassas siyasi konular tartışılmaktadır. Temsilciler/Baş müzakereciler seviyesinde ise, aday ülke baş müzakerecisi ile, Üye Devletler ise AB Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) aracılığı ile temsil edilmektedirler. Bu düzeyde, her bir başlık tartışılmakta, pozisyonlar ve ilave bilgiler sunulmakta ve başlıkların geçici olarak kapatılması öngörülmektedir.⁹⁹

Komisyon, bütünüyle Topluluk yetkisine dahil alanlarda, her bir başlık için ortak müzakere pozisyonları önermekte ve bu pozisyonlar Konsey tarafından oy birliğiyle karara bağlanmaktadır. Müktesebat başlıkları itibarıyla oluşturulan pozisyonlar, müzakerelerde AB Konseyi Dönem Başkanlığı tarafından sunulmaktadır. Avrupa Komisyonu her bir müzakere başlığı için ayrı müzakere belgesi hazırlamakta ve Konseye sunmaktadır. Pozisyon belgesi hem Konsey içinde hem de Üye Devletlerin ilgili makamlarınca incelenmekte, bu sürecin sonucunda oluşan metin Konseyde oybirliği ile kabul edilerek müzakerelerde AB'nin

⁹⁷ <http://www.iky.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

⁹⁸ 1997 yılında Lüksemburg'da gerçekleştirilen Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyinde alınan karar uyarınca aday ülkeler ile müzakerelerin iki aşamalı olarak gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://ue.eu.int/en/Info/eurocouncil/index.htm>

⁹⁹ <http://www.iky.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

pozisyonu olarak sunulmaktadır. Aday ülkeler de müktesebatı oluşturan 31 ayrı başlık için müzakere pozisyonları belirlemede ve bu belge Komisyonun hazırladığı AB pozisyonuyla birlikte müzakerelerin temel unsurunu oluşturmaktadır.¹⁰⁰

Müzakerelerde, müktesebat başlıkları itibarıyla geçiş süresi veya derogasyon ihtiyacı duyulan alanların tespiti amacıyla aday ülkeler düzenleyici etki analizi raporları hazırlamaktadır. Söz konusu raporlarda geçiş süresi veya derogasyon ihtiyacının ayrıntılı gerekçeleri ortaya konulmaktadır.

Bir müktesebat başlığında müzakerenin tamamlanması, bu başlık altında yer alan müktesebatın tamamen üstlenilmesi, uygulamada geçiş dönemine yönelik herhangi bir talebin bulunmaması ve AB'nin konuya ilişkin bilgi taleplerine aday ülkeler tarafından tatmin edici cevaplar verilmesine bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Komisyon, adayların üyeliğe hazırlıkta gösterdikleri genel performansın da dikkate alınması gerektiği görüşünden hareketle, müzakerelerin, ancak AB'nin adayların üyeliğe hazırlık durumlarının bu konuda verdikleri taahhütlerle örtüşmesi halinde tamamlanabileceğini öngörmüştür.¹⁰¹

3.2 Pozisyon Belgeleri

Aday ülke pozisyon belgeleri iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, söz konusu müktesebat alanında AB'ye uyum için kaydedilen gelişmeler, mevcut durumun özeti ve varsa geçiş süresi talebi yer almaktadır. İkinci kısımda ise birinci kısma da atıflarda bulunularak, söz konusu talebin gerekçesi ortaya konulmaktadır. Bu kısım, müzakerelerin seyri açısından çok önemlidir. Geçiş süresi taleplerinin AB tarafına kabul ettirilebilmesi, burada sıralanan gerekçelerin ikna ediciliğine bağlıdır. Müzakere pozisyonu Avrupa Komisyonuna gönderilmektedir. Pozisyonların daha net ortaya çıkması için, Avrupa Komisyonu ve aday ülke uzmanları arasında toplantılar yapılmaktadır.

Pozisyonların karşılıklı sunumu yapıp, Hükümetlerarası Konferanslarda ele alındıktan sonra artık konu ile ilgili ilave müzakereye gerek olmadığı fikrine varılırsa, müktesebatın o başlığı geçici olarak müzakereye kapatılmaktadır. Tüm konularda mutabakata varılmadıkça hiçbir alanda uzlaşma sağlanmış sayılmamakta ve bu husus "geçicilik" terimi ile

¹⁰⁰ http://www.european-movement.org/enlargement/background_process.php

¹⁰¹ <http://www.ikv.org.tr/aramalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

ifade olunmaktadır.¹⁰² Müzakereler tamamlandıktan sonra, ilgili aday ülkenin AB'ye dahil olma şartlarını ortaya koyan Katılım Antlaşması hazırlanmaktadır.

3.3 Katılım Müzakerelerinin İlkeleri

Katılım müzakerelerine ilişkin ilkeler AB tarafından Hükümetlerarası Konferansın ilk oturumunda karşı tarafa iletilmektedir. AB'nin müzakereler için tespit ettiği ilkelerden biri, müzakerelerin her bir aday ülke ile ayrı ayrı yürütülmesi ve müzakerelerin sonuçlandırılmasının her bir aday ülkenin kendi performansına göre değerlendirilmesidir.¹⁰³ Örneğin, Litvanya ve Romanya ile aynı tarihte başlatılmış olan müzakereler Litvanya ile tamamlanmışken, Romanya ile devam etmektedir.

Aday ülke tarafından AB müktesebatının tamamının üstlenilmesi, uygulanması ve bunun gerektireceği kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilmesi ise bir diğer ilkedir. Bu nedenle, aday ülkenin AB müktesebatının bir kısmını kabul edip bir kısmını kabul etmeme imkanı yoktur. Müzakereler, mevcut müktesebat üzerinden yürütülür ve aday ülkenin Topluluk mevzuatının değiştirilmesini talep etmesi söz konusu değildir.¹⁰⁴

Aday ülke, üyelikle birlikte, o zamana dek oluşmuş tüm AB müktesebatını üstlenme taahhüdünde bulunmaktadır. Ancak, mevcut mevzuat çeşitli sebeplerle tadil edilmekte ya da yeni mevzuatlar çıkarılabilmektedir. Bu nedenle, aday ülkelerin uymayı taahhüt ettikleri mevzuat da değişmektedir. Dolayısıyla müzakerelere ilişkin bir diğer ilke de, müzakerelerinin başlangıcından katılımın gerçekleşeceği tarihe kadar kabul edilen mevzuatla ilgili yeniden tarama yapılmasıdır.

Diğer bir ilke, aday ülkenin veya AB'nin müktesebat başlıkları itibarıyla talep edebilecekleri geçiş süresi ve derogasyonlara ilişkindir. Bu ilke uyarınca, söz konusu talepler hem zaman hem içerik açısından sınırlı olmalı ve ilgili mevzuatın uygulanması için ayrıntılı bir faaliyet planı içermelidir. Ayrıca, bu talepler AB politikaları ve mevzuatında yeniden düzenleme yapılmasını gerektirmemeli, mevcut kuralların uygulanmasını engellememeli ve rekabeti önemli ölçüde bozmamalıdır.

¹⁰² <http://www.ikv.org.tr/arastirmalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

¹⁰³ http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

¹⁰⁴ http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

Bir başka ilke, bir müzakere alanındaki pozisyonların diğer müzakere alanındaki pozisyonları etkilememesidir. Diğer bir deyişle, her bir müzakere alanı birbirinden bağımsız ele alınmaktadır.

Son ilke ise, müzakere edilen konuların tümü üzerinde mutabakata varılmadıkça müzakere sürecinin sona ermemiş kabul edilmesidir. Buna göre, Katılım Antlaşması üzerinde uzlaşmaya varılıncaya kadar hiçbir alanda tam anlaşma sağlanmış sayılmaz.¹⁰⁵

3.4 Geçiş Süreleri

Gündem 2000’de, Komisyon, haklı gerekçelerin bulunduğu hallerde istisnalar değil ancak geçiş süresi tanınabileceğini ve bunların, yeni üyelerin kısa bir süre içinde AB ile kademeli olarak bütünleşmesini temin edeceği görüşünü benimsemiştir. Ancak, geçiş süreleri az ve kısa olmalıdır. Büyük harcama ve çaba gerektiren Müktesebat konuları için (örneğin, çevre, enerji, altyapı), adayların, uyumlaştırma çalışmasının başladığını ve gerekli yatırımlar dahil uyumlaştırma için ayrıntılı ve gerçekçi planlarda kararlı olduklarını gösterebilmeleri şartıyla, belirli bir süreye yayılmış geçiş düzenlemeleri öngörülebilir.¹⁰⁶

Geçiş dönemi genellikle altı sebepten dolayı talep edilmektedir. Bunlar; AB mevzuatının üyelik tarihi ile birlikte uygulanmasının teknik olarak mümkün olmaması, mevzuatın uygulanabilmesi için köklü değişiklik gerektiren alanlarda bu değişikliklerin sosyal ve ekonomik etkilerinin en aza indirilmesi, aday ülkelerde yürürlükteki AB mevzuatından daha yüksek standartların bulunması, önemli ulusal çıkarların korunmak istenmesi, AB ülkelerinin, aday ülkelerdeki sosyal ve ekonomik geçiş dönemlerinin tamamlanmasına destek olmak istemeleri ve AB mevzuatının uygulanmasının mali dengeleri önemli ölçüde bozabilme riskinin bulunmasıdır.¹⁰⁷

Bu çerçevede, aday ülkeler ile AB Üye Devletleri arasında imzalanan Katılım Antlaşması¹⁰⁸ bazı konularda geçiş süreleri öngörmüştür. Bu geçiş süreleri, Üye Devletleri, genişleme sonucunda meydana gelebilecek olumsuz etkenlerden korumayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan, söz konusu geçiş süreleri, hazır olmadıkları bazı konularda belirli süreler

¹⁰⁵ <http://www.ikv.org.tr/aramalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

¹⁰⁶ http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kb99_04.html

¹⁰⁷ Mayhew, A.,(2000) Enlargement of the European Union: An Analysis of the Negotiations With the Central and Eastern European Candidate Countries, Sussex European Institute, SEI Working Paper No. 39.

¹⁰⁸ http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/treaty_of_accession_2003/pdf/

tanınması yoluyla aday ülkeler lehine koruma anlamına da gelmektedir. Örneğin çevre konusunda aday ülkelerin AB mevzuatını üstlenebilmesi için bir çok altyapı yatırımı gerektirdiği ve bunun hem zaman alacağı hem de mali külfetinin olduğu düşünüldüğünde bazı konularda aday ülkelere geçiş süreci tanınmıştır.

3.5 Düzenleyici Etki Analizi

Düzenleyici etki analizi (Regulatory Impact Assessment), genel olarak, hazırlanan taslak mevzuatın yürürlüğe girmesinin veya yürürlükteki mevzuatta değişiklik yapılmasının ortaya çıkaracağı ekonomik ve sosyal etkilerin ölçülmesi olarak tanımlanabilir.

Oldukça kapsamlı olan AB müktesebatının etkili bir şekilde uygulanması, söz konusu mevzuata tam uyum sağlamak için şarttır. Dolayısıyla, düzenleyici reformlar ve düzenleyici etki analizleri mevzuatın uygulanması aşamasında önemli bir rol üstlenmektedirler. Bu nedenle, 2002 yılında “etki değerlendirme” mekanizmasının AB genelinde yürürlüğe konması öngörülmüştür. İdari reform konusundaki çalışmaları ortaya koyan “AB Yönetişimi Hakkında Beyaz Kitap” ve “Mandelkern Raporu”¹⁰⁹ düzenleyici etki analizine büyük önem atfetmişlerdir. Özellikle Mandelkern Raporu, Düzenleyici Etki Analizinin 2003 yılı Ağustos ayından itibaren tüm Üye Devletlerde uygulanmasını önermiştir.

AB, aday ülkelerden etkili kamu yönetimi sistemlerinin kurulmasını ve bunların Üye Devlet sistemleri ile uyumlaştırılmasını temin etmek amacıyla söz konusu ülkelerden düzenleyici reform ve düzenleyici etki analizi sistemlerinin oluşturulmasını talep etmiştir. Bu amaçla, OECD-AB işbirliğiyle SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management) kurulmuştur.¹¹⁰ Başlangıçta Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerindeki yönetim ve idare sistemlerini iyileştirme amacıyla kurulan SIGMA'nın günümüzde aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 17 üyesi vardır.¹¹¹ Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonucunda Polonya, Slovenya, Macaristan ve Litvanya başta olmak üzere aday ülkelerin çoğunda düzenleyici etki analizi sistemleri oluşturulmuştur. Aday ülke deneyimlerine bakıldığında, düzenleyici etki analizlerinin özellikle piyasa ekonomisine geçiş, çevre, enerji ve sosyal politika ve istihdam konularına yönelik olarak yapıldığı görülmektedir.

¹⁰⁹ Mandelkern Raporu için bkz. <http://www.thecre.com/eu-oir/oir.be.mg.initial.htm>

¹¹⁰ SIGMA ile ilgili olarak daha ayrıntılı bilgi için, <http://www.sigmaweb.org/news/news.htm>

¹¹¹ Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Makedonya, Polonya, Romanya, Rusya, Sırbistan-Karadağ, Slovakya, Slovenya ve Türkiye

AB ile katılım müzakerelerini yürüten müzakere heyetleri, geçiş süresi talep ettikleri alanlarda düzenleyici etki analizlerinden yönlendirici dokümanlar olarak faydalanmışlardır. Özellikle geçiş süresinin ne kadar olabileceğinin tespiti, üstlenilen mevzuatın uygulanmasıyla ortaya çıkan maliyetin nasıl azaltılabileceği ya da ne gibi alternatif düzenlemeler yapılabileceği gibi konularda düzenleyici etki analizlerinden önemli ölçüde faydalanılmıştır.

3.6 Şirketler Hukuku Müzakere Konu Başlıkları

Katılım Müzakerelerinin Şirketler Hukuku başlığı altında yürütülen bölümü 5 alt konuya bölünmüştür.¹¹² Bunlar;

- Şirketler Hukuku,
- Muhasebe,
- Brüksel, Roma ve Lugano Sözleşmeleri,
- Fikri Mülkiyetin Korunması,
- Sınai Mülkiyetin Korunmasıdır.

3.6.1 Şirketler Hukuku

Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın 44(2)(g) (eski 54(3)(g)) maddesine göre, Üye Devletler, ekonomik faaliyetlere getirilen her türlü kısıtlamayı kaldırma amacı ile, iç hukuk kurallarını müktesebat ile uyumlaştırmayı taahhüt etmişlerdir. Bu amacı gerçekleştirmek için Avrupa Toplulukları Konseyi, 6 direktif ve 1 tüzük yayımlamıştır. Şirketler Hukuku alanındaki mevzuat; Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşma'nın 44(2)(g) maddesine dayanarak düzenlenmiş olan Birinci, İkinci, Üçüncü, Altıncı, Onbirinci ve Onikinci Konsey Direktifleri ile 2137/85/EEC sayılı AEÇG'ye ilişkin Konsey Tüzüğünden oluşmaktadır.¹¹³

Söz konusu düzenlemeler, şirketlere ilişkin bilgilerin yayımlanması, ticaret güvenliğinin sağlanması, üçüncü taraflara ilişkin şirket yükümlülüklerinin geçerliliği, sermayenin korunması, şirketlerin birleşme ve bölünmelerinde hissedarların ve üçüncü kişilerin korunması, şubeler bakımından kuruluş, tek ortaklı şirketler alanlarında Üye Devletlerin iç düzenlemelerini uyumlaştırmayı hedeflemektedir. 25 Temmuz 1985 tarihli

¹¹² <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/chap5/index.htm>

¹¹³ http://www.urm.lu/data/3/EF21912409_pos05.htm

2137/85/EEC sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulan AEÇG ise Üye Devletler arasında ekonomik konulara ilişkin işbirliğinin gerçekleştirilmesi için oluşturulmuş yeni bir platformdur.¹¹⁴

3.6.2 Muhasebe

Şirket muhasebesi alanında Üye Devlet düzenlemelerini uyumlaştırmak amacıyla 3 direktif yayımlanmıştır. Söz konusu direktifler, yıllık mali raporların içerik ve yapısını ve bu raporların değerlendirilme kriterlerini, şirketler tarafından konsolide mali raporların yazılmasını gerektiren şartları ve uzman denetçilik yapmak için bireylerin ve tüzel kişilerin sahip olmaları gereken kriterleri düzenlemektedir.¹¹⁵

Muhasebe ve denetim alanındaki mevzuat; Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşmanın 44(2)(g) maddesine dayanarak düzenlenmiş olan Dördüncü, Yedinci ve Sekizinci Konsey Direktiflerini kapsamaktadır.¹¹⁶

3.6.3 Roma, Brüksel ve Lugano Sözleşmeleri

Bu alandaki mevzuat üç sözleşmeden oluşmaktadır:¹¹⁷

- Hukuki ve Ticari Konularda Yargılama Yetkisi ile Mahkeme Kararlarının Tenfizi Hakkında 16 Eylül 1988 tarihli Lugano Sözleşmesi,
- Hukuki ve Ticari Konularda Yargılama Yetkisi ile Mahkeme Kararlarının Tenfizi Hakkında 27 Eylül 1968 tarihli Brüksel Sözleşmesi¹¹⁸ ve
- Sözleşme Yükümlülüklerine Uygulanacak Hukuka ilişkin 19 Haziran 1980 tarihli Roma Sözleşmesi.

Lugano ve Brüksel Sözleşmeleri, medeni ve ticari konularda mahkemelerin yargılama yetkisini tanımlar ve yabancı mahkemelerin yargı kararlarının tanınması ve bu kararların uygulanma ilkelerini düzenler. Roma Sözleşmesi ise, sözleşme yükümlülüklerine

¹¹⁴ www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne5en.pdf

¹¹⁵ www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne5en.pdf

¹¹⁶ http://www.urm.lt/data/3/EF21912409_pos05.htm

¹¹⁷ The Lugano Convention of 16 September 1988 on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters; The Brussels Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters; The Rome Convention of 19 June 1980 on the law applicable in contractual obligations.

¹¹⁸ Hukuki ve Ticari Konularda Yargılama Yetkisi ile Mahkeme Kararlarının Tenfizi Hakkında 27 Eylül 1968 tarihli Brüksel Sözleşmesi 44/2001/EC sayılı Konsey Tüzüğü tarafından tadil edilmekle birlikte müzakere pozisyonu belgelerinde Brüksel Sözleşmesine atıf yapıldığı için bu şekilde belirtilmiştir.

ilişkin Üye Devletlerin maddi hukuk normları arasındaki uyumsuzlukların çözümünü sağlar. Brüksel ve Roma Sözleşmeleri sadece AB Üye Devletlerine açıktır. Lugano Sözleşmesi ise AB Üye Devletleri ile EFTA grubuna ait ülkelere açıktır.¹¹⁹

3.6.4 Fikri Mülkiyetin Korunması

Fikri mülkiyetin korunması alanında çıkarılan mevzuatlar, telif hakları altında, edebiyat, müzik, sanat ürünleri ve görsel-işitsel ürünler, filmler, bilgisayar program ve yazılımlarını kapsar. Komşu haklar alanında çıkarılan mevzuatlar ise eserlerin asıl üreticileri dışında kalan icracı, yapımcı ve yayıncılarının haklarının korunmasına yöneliktir.

3.6.5 Sınai Mülkiyetin Korunması

Sınai mülkiyetin korunması alanında özellikle patent, faydalı model ve sınai tasarımlar, entegre devrelerin topografyası, coğrafi işaretler ve ticari markalara ilişkin mevzuat, Üye Devletlerin ulusal mevzuatlarında uygulanması gereken direktiflerle, doğrudan geçerliliği olan tüzük ve Adalet Divanı kararlarını kapsar.¹²⁰

3.7 Şirketler Hukuku Başlığı Altında Gerçekleştirilen Müzakerelerde Ele Alınan Başlıca Konular

Şirketler Hukuku alanında, yukarıda belirtilen beş konu başlığı altında yürütülen katılım müzakerelerinde genel olarak üzerinde durulan konular, tıbbi ürünlere sınai mülkiyet hakları çerçevesinde sağlanacak olan koruma, özellikle korsan ve taklit mallarla mücadeleyi içerecek şekilde fikri mülkiyet haklarının güçlendirilmesi ve Topluluğun aday ülkelerde otomatikman geçerlilik kazanmasını önerdiği Topluluk Markasıdır.¹²¹

AB çapında geçerli olacak, tek bir başvuru ile tüm AB Üye Devletlerinde tescil sonucunu doğuracak Topluluk Markası, 40/94/EC sayılı Ticari Markalar Konsey Tüzüğü ile oluşturulmuştur. Herhangi bir firmanın, Tüzüğün 2. maddesi gereğince kurulan Tek Pazar Uyumlaştırma Ofisine (Office for Harmonization in the Internal Market - OHIM) Topluluk

¹¹⁹ www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne5en.pdf

¹²⁰ www.negocjacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne5en.pdf

¹²¹ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/chap5/index.htm>

Markası için tescil talebi ile başvurduktan sonra elde edeceği ticari marka, tüm AB Üye Devletlerinde geçerli olacaktır. Yani Tüzük ile mevzuatı uyumlaştırmak yerine, yeni ve ortak bir ticari marka yaratılarak yeni bir mülkiyet hakkı tesis edilmiştir. Ancak bu Üye Devletlerdeki mevcut ticari marka düzenlemelerine etki etmeyecektir. Ulusal bazda ticari marka koruma sistemleri aynen devam edecektir. Bu yeni düzenleme, AB firmalarının dünya ticaretinde daha etkin konuma gelebilmesini sağlayacaktır.

Topluluk ticari markası, sahibine tek bir tescil işlemi ile tüm Üye Devletlerde aynı nitelikte koruma sağlayan bir mekanizmadır. Sınırsız olarak yenilenme imkanına sahip olan bu marka koruması başlangıçta sahibine on yıllık bir süre ile koruma sağlar. Topluluk Markası, sahibine, markanın tüm Üye Devletlerde taklidine ve izinsiz çoğaltılmasına engel olma hakkı verir. Marka sahibi isterse lisans yoluyla bu hakkını üçüncü kişilere devredebilir. Ayrıca Topluluk Markası, hak sahibine AB bünyesinde markasına benzer veya karıştırılabilecek nitelikteki işaretlerin onayı alınmadan kullanılmasına engel olma yetkisi tanır.¹²²

OHIM tarafından ilgili Tüzüklere bağlı olarak verilen ve AB içinde geçerli ürün ve hizmetleri belirleyen Topluluk Markası, tüm AB ülkelerinde otomatik olarak geçerli hale gelir. Bu nedenle, aday ülkelerin üye kabul edilmelerine kadar kaydı ya da başvurusu yapılmış Topluluk Markaları, üyelik tarihinden itibaren söz konusu ülkelerde de geçerli olacaktır. Üyelik müzakerelerinde ticari marka haklarının, genişleyen tek pazarda, tüm Üye Devletlerin yargı sistemleri tarafından tanınması yönünde tedbirler belirlenmektedir. Genişleme sürecinde, Topluluk Ticari Marka Sisteminin (Community Trade Mark System) sürekliliğinin sağlanması amacıyla OHIM aday ülkelere yönelik çalışmalar başlatmıştır. Amaç, genişleme sürecinin sistemin işleyişi üzerinde etkileri ve ilgili ulusal makamların üstleneceği yeni görevler çerçevesinde her iki tarafın yeterince hazırlanabilmesidir.¹²³

Şirketler Hukuku başlığı altında yürütülen müzakerelerde ele alınan bir diğer konu ise tıbbi ürünlere sınai mülkiyet hakları çerçevesinde sağlanacak olan korumadır. Bugün AB'de ek koruma sertifikaları ile ilaçlara ilişkin buluşlara patent verilerek sağlanan korumanın bir 5 yıla kadar daha uzatılmasının nedeni, bir ilacın patentinin alınmasından çok

¹²² Özcan, M., (1999), Avrupa Birliği'nde Fikri Hakların Düzenlenmesi ve Malların Serbest Dolaşımına Etkisi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya, sf. 195-198.

¹²³ http://www.abhaber.com/belgeler/belge_tr20.htm

uzun bir süre geçtikten sonra piyasaya çıkabilmesi ve bu nedenle diğer buluşlara verilen koruma süresinden daha az bir süreyle korunmasıdır.

İlaçlar için efektif patent süresinin 20 yıl yerine gerçekte daha kısa olduğu ve 1960'larda efektif patent süresinin 12-16 yıl iken, 1986'da bu sürenin 6-8 yıla düştüğü belirtilerek, patent erozyonu olarak tanımlanan bu durumun telafi edilmesi amacıyla ilaçlara verilen patentin ek bir koruma ile efektif olarak uzatılması düşüncesi ortaya atılmıştır.

Bu amaçla Konsey, tıbbi ürünlere ek koruma süresi tanıyan 18 Haziran 1992 tarih ve 1768/92/EEC sayılı Konsey Tüzüğü'nü kabul etmiştir. Bu Tüzüğe göre ek koruma belgesi en fazla 5 yıl için verilmeli ve patent süresi başvuru tarihinden itibaren 20 yıl yerine ruhsat alınma tarihinden itibaren 15 yıl koruma sağlayacak şekilde olmalıdır. Ancak koruma süresi başvuru tarihinden itibaren 25 yılı aşmamalıdır.¹²⁴

Patent başvurusunun dosyalanmasından itibaren 20 yıl olan patent koruma süresince patent sahibinin, mahkemeler aracılığıyla, patentin geçerli olduğu sınırlar içerisinde, patente korunan ürünü başkalarının imal etmesini, kullanmasını, satmasını, satışa çıkarmasını ya da ithal etmesini engelleme hakkı vardır. Bu hak özellikle araştırma ve geliştirme maliyetlerinin yüksek olduğu tıbbi ürünler endüstrisinde önemlidir.

Tıbbi ürünler için yapılan patent başvurularının, ürünün geliştirme sürecinin oldukça erken safhalarında yapılması gerekir. Patente korunan kimyasal moleküller, ancak yıllar süren araştırma ve geliştirmenin ardından hastaların kullanabileceği yeni tedavi edici araçlar haline gelmektedirler. Belirli bir tıbbi ürünün geliştirilme süresi, ürünlerin etki ve güvenliklerine ilişkin yapılması gereken psiko-kimyasal, biyolojik, toksik, klinik ve benzeri deneyler yüzünden ortalama 10 yıl gibi uzun bir süredir.

Ürünün pazara sunulması için yapılması gereken test ve araştırmaların uzun sürmesi sebebiyle, bir çok yeni tıbbi ürün patent başvurusunun dosyalanmasıyla değil fakat dosyalama ile başlatılan koruma süresi içinde piyasaya sürülebilmektedir. Bu nedenle, patent koruma süresi 20 yıl olmasına rağmen, fiilen koruma süresi ortalama 10 yıldır. Örneğin, bir patent

¹²⁴ Bulut, P., (1998), İlaç Endüstrisinde Patent Uygulamaları ile Türkiye'deki Mevcut Durum Üzerine Araştırmalar, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Yayımlanmamış Doktora Tezi, sf. 65.

başvurusu 1994'te dosyalanmış ise ve pazarlama yetkisi 10 yıl sonra (ortalama geliştirme süresi) verildiyse, etkili patent koruması yalnızca 10 yıl olmaktadır.

Dolayısıyla, icat edilen ürünün maliyetlerini karşılaması için geriye daha kısa bir süre kalmaktadır. Bu sebeple, AB uzun araştırma ve geliştirme dönemlerini ve ürünün piyasaya çıkması için gereken idari izin süresini de tazmin etmek amacıyla Ek Koruma Sertifikası (Supplementary Protection Certificate- SPC) olarak bilinen ve aslında bir tıbbi ürünün standart 20 yıllık patent süresinden sonra korumayı bir 5 yıla kadar daha uzatan mekanizmayı geliştirmiştir.

Komisyonun Kıbrıs Rum Kesimi için hazırlamış olduğu Ortak Pozisyonda¹²⁵ müzakerelere kabul edilen aday ülkeler arasında patent koruma süreleri arasında var olan farklar ve bu farklılıkların giderilmesinin genişleyen Birlik içinde eşit seviyede bir korumanın gerçekleştirilmesi açısından önemi vurgulanmıştır. Bu açıklayıcı notta Merkezi ve Doğu Avrupalı aday ülkelerin 1991 ile 1994 yılları arasında patent yasalarını değiştirerek tıbbi ürünler için patent koruması oluşturduğu belirtilmiştir. Örneğin Çek Cumhuriyeti 1991'de, Polonya ve Slovenya 1993'te, Macaristan ve Estonya 1994'te yaptıkları düzenlemelerle ilaçların patenle korunabilmesini mevzuatlarına aktardılar. Ancak bu durum, ulusal mevzuatlarda gerçekleştirilen bu düzenlemelerle sağlanan patent korumasının piyasada uygulanabilmesi anlamına gelmemektedir.

Açıklayıcı notta patent yasalarının geliştirilmesinin piyasada uzun süre hissedilmemesi şu şekilde açıklanmıştır:

a) Aday ülkelerde, ürün patent koruması sağlanmadan önce piyasaya çıkmış olan ürünler yeni patent yasasından yararlanamayacaktır. Halbuki aynı ürünler AB'de korunmaktadır. Yeni patent yasalarının geriye dönük ve genelleştirilmiş etkileri olmadığı için, yasalardaki değişikliklerden önce aday ülkelerde pazarlanan bütün tıbbi ürünler, AB'nin içinde patentli oldukları halde korumasız kalacaklardır.

Örneğin X ülkesinde ilk defa 1993 yılında piyasaya çıkan bir tıbbi ürün, eğer yeni patent yasası 1994 yılında yürürlüğe girmiş ise patent koruması kapsamında

¹²⁵ Conference On Accession To The European Union, European Union Common Position – Cyprus, Brussels, 8 March 2000
[http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/7C714BEDAE8B6949C2256E7E004D2568/\\$file/common%20position%205%20company%20law.doc](http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/7C714BEDAE8B6949C2256E7E004D2568/$file/common%20position%205%20company%20law.doc)

olmayacaktır. Diğer taraftan, AB’de bu ürün için patent başvurusunun 10 yıl önce yani 1983’te dosyalandığını varsayarsak, bu ürün AB içinde en azından 2003’e kadar korunacaktır. SPC’nin sayesinde ise bu koruma fazladan bir 5 yıla kadar uzayabilecektir. Ancak X ülkesinde söz konusu ürün tamamen korumasız kalacaktır. b) Aday ülkelerde patent korumasının çıkmasından sonra pazara sürülen çok sayıda tıbbi ürün bu yeni yasadaki yararlanamayacaktır. Çünkü bir tıbbi ürünün patent başvurusunun dosyalandığı ile bu ürünün piyasaya sunulması arasında geçen zamanda (ortalama 10 yıllık bir süre), yeni yasalarla düzenlenen patent korumasının etkileri, aday ülkelerin sanayilerinde yalnızca ve en erken 2001-2005 arasında hissedilebilecektir. Bu nedenle, patent yasasının değişmesi ile tıbbi ürünün geliştirilmesi için gereken süre arasında aday ülkelerde pazarlanan bütün yeni tıbbi ürünler bu aday ülkelerde korumasız kalacak ve ürünün jeneriği üretilebilecektir.

Örneğin: Yeni patent yasası 1993’te yürürlüğe giren X ülkesinde ilk defa 2002’de pazara sürülen bir tıbbi ürün bu ülkede patent korumasına sahip olamaz. Çünkü bu ürün için yapılması gereken patent başvurusunun ortalama 10 yıl önce yapılmış olması gerekir. Bu ise söz konusu başvurunun 1992 yılında yapılmış olması demektir ki bu tarihte yeni yasa yürürlüğe girmemiştir. Yani bu ülkede tıbbi ürünler için patent koruması söz konusu değildir. X ülkesinde patent korumasının 1994’te başladığını varsayarsak, bu ülkeye yalnızca 2004’ten sonra giren tıbbi ürünler patent korumasından gerçek anlamda faydalanabileceklerdir.

Diğer taraftan aday ülkelerde SPC’nin olmaması varolan farklılıkların daha da artmasına sebep olacaktır. Bir tıbbi ürünün patentinin sona ermesinden sonra korumayı beş yıla kadar uzatan SPC, hak sahibinin, tıbbi bir ürünün piyasaya sürülmesi için gereken onayı alması için geçen zaman kaybı sonucu patent süresinde meydana gelen azalmayı tazmin etmeyi amaçlamaktadır.

Örneğin: Yeni patent yasasını 1 Ocak 1991’de yürürlüğe koyan X ülkesinde bir tıbbi ürün ancak 2001’den sonra patent korumasına sahip olabilecektir. Bunun nedeni yukarıda açıklandığı gibi bir tıbbi ürünün piyasaya sürülebilecek hale gelmesi için geçen ortalama 10 yıllık süredir. Bununla birlikte, bu ürün X ülkesinde yalnızca 2011 yılına kadar patent korumasına tabidir. Ancak bu ürün, AB’de SPC sistemi ile 2016’ya kadar patent koruması altında kalabilecektir (başvuru ile

başlayan 20 yıllık normal patent süresi artı SPC vasıtasıyla 5 yıl daha). Dolayısıyla, ek olarak verilen bu 5 yıl sırasında, ürünün taklitleri yalnızca X ülkesinde yasal olurken AB’de yasadışı olacaktır. Bu nedenle, aday ülkelerin SPC Düzenlemesini mümkün olduğu kadar erken ve her halükarda katılıma kadar uygulamaya başlamaları önemlidir.

3.8 Aday Ülkelerin Şirketler Hukuku Müzakere Pozisyonlarına Genel Bir Bakış

Şirketler Hukuku başlığı altında aday ülkeler tarafından sunulan pozisyon belgelerinde genelde yukarıda belirtilen beş başlık altında uyum sağlanması gereken mevzuat kısaca belirtildikten sonra bu alanda AB’ye uyum için kaydedilen gelişmeler ve mevcut durum belirtilmiştir. Uyumlaştırmanın gerçekleştirilemediği ya da eksik olduğu konularda ise belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilmesi planlanan uyum faaliyetlerine de yer verilmiştir. Belirtilen başlıklar dışında bazı ülkelerin mevzuatı uygulama kapasitelerine ilişkin bilgi verdikleri ayrı bir bölüme de rastlanmaktadır.

Aday ülkenin herhangi bir geçiş süresi talebi varsa bu talep, ilgili başlık altında belirtilmekte ancak talebin gerekçesi ayrı bir bölümde ortaya konulmaktadır. Geçiş süresi taleplerinin AB tarafına kabul ettirilebilmesi, burada sıralanan gerekçelerin ikna ediciliğine bağlı olduğu için bu kısım, müzakerelerin seyri açısından çok önemlidir. Şirketler Hukuku alanında yürütülen müzakerelerde aday ülkelere sadece Macaristan ve Polonya geçiş süresi talebinde bulunmuştur. Ancak, Komisyon bu talepleri kabul etmemiştir.

Aday ülkelerin AB ile yürüttükleri katılım müzakerelerinin sonuçlarını değerlendiren rapora göre, katılım tarihinden itibaren, bütün yeni üye olacak ülkeler tıbbi ürünler ve Topluluk Markası konularında belirlenen özel düzenlemeler doğrultusunda Şirketler Hukuku başlığı altında belirtilen mevzuatı üstlenecek ve uygulayacaklardır.¹²⁶

Söz konusu raporda, tıbbi ürünlere ilişkin sınai mülkiyet hakları konusunda, AB’ye katılan tüm ülkelerle özel bir mekanizma üzerinde mutabakata varıldığı belirtilmiştir. Buna

¹²⁶ Report on the results of the negotiations on the accession of Cyprus, Malta, Hungary, Poland, the Slovak Republic, Latvia, Estonia, Lithuania, the Czech Republic and Slovenia to the European Union, http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/pdf/negotiations_report_to_ep.pdf

göre, AB’de patent almış ve aday ülkelerde, revize edilen patent mevzuatı yürürlüğe girmeden önce pazara sunulmuş olan tıbbi ürünlerin, söz konusu revize edilmiş patent mevzuatında genel geriye dönük koruma ilkesinin olmaması nedeniyle, yeni katılan ülkelerde korunmasız olarak kalmaya devam edeceği gerçeği dikkate alınarak, bu durumdan kaynaklanan olası sorunların en aza indirilmesi için, patent sahibinin yeni katılan ülkelerde patent alması mümkün olmayan ancak aynı zamanda Üye Devletlerde patenti olan ürünün, AB’ye ithal edilmesini engelleyebilecek bir mekanizma üzerinde anlaşmaya varıldığı belirtilmiştir. Ayrıca bu mekanizmanın ürünün patent süresinin dolmasına kadar geçerli olacağı da eklenmiştir.

SPC’ye ilişkin Tüzük (Tüzükle ürünlerin patent süresi beş yıla kadar uzatılmaktadır), katılım tarihinden önce ilk pazarlama iznini almış olan ürünlere uygulanacaktır.

Raporda belirtilen bir diğer konu Topluluk Markası ve Topluluk Tasarımıdır. Topluluk Markası ve Topluluk Tasarımı konularında yeknesaklık sağlamak ve üniter yapılarını korumak için, var olan Topluluk Markalarının ve Topluluk Tasarımının, yeni katılan ülkelerin katılmadan önceki hakları göz önünde bulundurularak, bu ülkelere otomatik olarak genişletilmesine karar verilmiştir.

Bu çerçevede, AB’nin, tıbbi ürünlerdeki sınai mülkiyet haklarının korunması ve AB’nin Topluluk Markası ve Topluluk Tasarımı sisteminin Birliğe katılacak yeni üyelere hemen geçerli olması talepleri bütün aday ülkeler tarafından kabul edilmiştir.

Şirketler Hukukuna ilişkin müzakereler, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Kıbrıs Rum Kesimi, Litvanya, Letonya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya ile tamamen, Bulgaristan ve Romanya ile de geçici olarak kapatılmıştır.

Şirketler Hukuku başlığına ilişkin aday ülke müzakere pozisyonları aşağıda kısaca belirtilmektedir; ancak, bu inceleme ülkelerin müzakerelere başlarken sundukları ilk müzakere pozisyonları ile sınırlı kalmak durumunda kalmıştır, çünkü Slovenya hariç diğer ülkeler için müzakere süreci içinde belgelerde yapılan revizyonlara ulaşılamamıştır.

Bulgaristan

Bulgaristan, Şirketler Hukuku alanında sunduğu pozisyon belgesinde şirketler hukuku, muhasebe, Roma ve Brüksel Sözleşmeleri, fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarında Topluluk müktesebatıyla genel olarak uyumlu olduğunu belirtmiştir. Ancak Bulgaristan'ın pozisyon belgesinin sonuna eklenmiş olan Komisyon tavsiyelerine göre, şirketler hukuku alanında özellikle Üçüncü ve Altıncı Konsey Direktiflerine uyum konusunda çaba sarf edilmesinin gerekli olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarında sorumlu kurumlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve veri tabanlarının korunmasına ilişkin ulusal mevzuatta gerekli düzenlemenin yapılması gerektiği de belirtilmiştir. Bulgaristan, tıbbi ürünler ve bitki koruma ürünleri için SPC'ye ve Topluluk Markasına ilişkin Katılım Antlaşmasında özel bir düzenleme yapılmasına ilişkin Komisyon teklifini de kabul etmiştir. Bulgaristan herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹²⁷

Çek Cumhuriyeti

Çek Cumhuriyeti şirketler hukuku alanında gerçekleştirilen düzenlemelere tam uyumun sağlanması ve mevzuatın uygulanması konusunda herhangi bir sorun beklemediğini belirtmiştir. Fikri ve sınai mülkiyet alanında gerekli uyum çalışmalarının yapıldığını ve ticari markalara ilişkin olarak Çek ticari markaları ile Çek Cumhuriyeti'nin AB üyesi olmasından önce kayıt altına alınmış benzer ya da aynı Topluluk ticari markaları arasında çıkabilecek sorunlara ilişkin olarak varolan ulusal ticari markaların korunması için özel bir düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Çek Cumhuriyeti herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹²⁸

Estonya

Şirketler Hukuku başlığı altında yer alan bütün mevzuatı uyumlaştıracığını taahhüt eden Estonya, Topluluk Markası ile ulusal markalar arasında çıkabilecek sorunlara ilişkin olarak, Estonya'nın üye olmasından önce tescil için başvuran ya da koruma altına alınan ulusal ticari markaların Topluluk Ticari Markalarına göre önceliği olduğunu belirtmiştir. Tıbbi ürünler için SPC'ye ilişkin olarak da Katılım Antlaşmasında özel bir düzenleme yapılmasını kabul etmiştir. Estonya herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹²⁹

¹²⁷ <http://eubulletin.mfa.government.bg/Negotiations.asp?id=4>

¹²⁸ <http://www.euroskop.cz/eng/article.asp?id=41649&cat=5193&ts=10ec22#>

¹²⁹ http://www.vn.ee/eng/euro/kat_309/2791.html

Kıbrıs Rum Kesimi

Şirketler hukuku ve muhasebe alanında mevzuatının büyük bir kısmının AB mevzuatı ile uyumlu olduğunu belirten Kıbrıs Rum Kesimi, şirket bilgilerinin yayımlanması ve şirket birleşmelerine ilişkin tam uyumun ise 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla gerçekleştirileceğini belirtmiştir. Fikri mülkiyet hakları alanında ise, Telif Hakkı Yasasının veritabanlarının korunması dışında AB mevzuatı ile uyumlu olduğunu, veritabanlarına ilişkin düzenlemenin de 1 Ocak 2003 tarihine kadar gerçekleştirileceğini eklemiştir. Brüksel ve Roma Sözleşmelerine katılımın ise müzakere edileceği vurgulanmıştır.¹³⁰ Sınai mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin olarak Kıbrıs Rum Kesiminde 1920'den beri ilaçlar için patent korumasının sağlandığı ve 1 Nisan 1998 tarihinde yürürlüğe giren yeni Patent Yasası ile de SPC'ye ilişkin Tüzüğe uyum sağlanmış olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 1998 tarihli Patent Yasası'ndan önce patent almış ilaçlara da bu ek korumanın sağlanacağı da eklenmiştir.¹³¹ Kıbrıs Rum Kesimi herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.

Letonya

Şirketler hukuku alanında 2000 yılında gerçekleştirilen yeni düzenleme ile Topluluk mevzuatına uyum sağlanacağı, muhasebe ve denetime ilişkin mevzuatın ise tam uyumlu olduğu belirtilmiştir. Brüksel ve Lugano Sözleşmelerine ilişkin olarak 1999 yılında yürürlüğe giren yeni bir yasa ile adli takibat konusunda düzenleme yapıldığını ancak ulusal mevzuatında konuya ilişkin daha fazla uyumlaştırmanın gerekli olduğu vurgulanmıştır. Letonya, Roma Sözleşmesinin düzenlediği konulara ilişkin ulusal mevzuatının Sözleşme ile uyumlu olduğunu belirtmiştir. Ek koruma sertifikalarının verilmesi konusunda hükümler de içeren Patent yasasının ise 1995'ten beri yürürlükte olduğunu ve genel olarak sınai mülkiyet haklarına ilişkin Topluluk düzenlemeleri ile uyumlu olduğunu belirtmiştir. Fikri mülkiyet hakları konusunda ise 91/250, 92/100, 93/83, 93/98 ve 96/9 sayılı Direktifler ile uyumlu olan Telif Hakları Yasasının 2000 yılı itibarıyla yürürlükte olduğu belirten Letonya herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹³²

¹³⁰ [http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/A43616BD9FE2AC3EC2256E7E004D0BD0/\\$file/Company%20Law.doc](http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/A43616BD9FE2AC3EC2256E7E004D0BD0/$file/Company%20Law.doc)
¹³¹ Conference On Accession To The European Union, European Union Common Position – Cyprus, Brussels, 8 March 2000, <http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization>
¹³² <http://www.am.gov.lv/en/eu/4358/4359/4364/>

Litvanya

Litvanya'nın şirketler hukuku alanındaki düzenlemelerinin genel olarak AB mevzuatı ile uyumlu olduğu vurgulanmıştır. Lugano ve Brüksel Sözleşmelerinin düzenlediği konuların Hususi Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu ile düzenlendiği belirtilmiştir. Fikri ve sınai mülkiyet konularında AB mevzuatına ve uluslararası sözleşme hükümlerine uyumlu olduklarını, fikri mülkiyete ilişkin bütün direktiflerin ulusal düzenlemelerle aktarıldığı da vurgulanmıştır. Yeni Patent Yasasının ek koruma sertifikalarına ilişkin Tüzüklerle uyumlu olduğu ancak Ticari Markalar Yasasının, 89/104/EEC sayılı Konsey Direktifinin madde 4(2)(a)(i)¹³³ ve madde 4(3)'ü¹³⁴ hariç olmak üzere uyumlaştırıldığı belirtilmiştir. Madde 4(2)(a)(i)'ye ilişkin olarak, sadece Litvanya'nın üye olmasından sonra kayıt yaptıran Topluluk ticari markalarının, önce başvuranın kayıt edilmesi ilkesi çerçevesinde öncelik talep edebilecekleri belirtilmiştir. Litvanya herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹³⁵

Macaristan

Macaristan şirketler hukuku ve muhasebe alanında genel olarak Topluluk mevzuatına uyum sağladığını belirtmiştir. Bu alanda düzenleme gerektiren konuların ise 31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla mevzuata aktarılacağını taahhüt etmiştir. Fikri hakların korunması konusunda ise, 93/98/EEC sayılı Direktifin 10. maddesine ve veri tabanlarının korunmasına ilişkin 96/9/EC sayılı Direktifin tamamına uyumun üye olduktan sonra sağlanacağını eklemiştir. SPC'ye ilişkin 1768/92/EEC sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanması konusunda 5 yıllık bir geçiş süresi talep eden Macaristan, bu talebin gerekçesini jenerik ilaç üreticilerinin ülkenin ilaç endüstrisinde önemli bir yere sahip olmalarına ve jenerik ile orijinal ilaç fiyatları arasındaki farkın ülke ekonomisi açısından önemli bir mali yük getirecek olmasına

¹³³ 89/104/EEC Madde 4(2)(a)(i): Paragraf 1'deki anlamıyla "eski tarihli ticari markalar".

a) Aşağıda belirtilen ticari markalardan kayıt başvuru tarihi, ticari markanın kayıt başvuru tarihinden önce olanlar (uygun olduğu takdirde bu markalara ilişkin öncelik durumları dikkate alınarak), (i) Topluluk ticari markaları
First Council Directive 89/104/EEC of 21 December 1988 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks Madde 4(2)(a)(i): Earlier trade marks' within the meaning of paragraph 1 means: (a) trade marks of the following kinds with a date of application for registration which is earlier than the date of application for registration of the trade mark, taking account, where appropriate, of the priorities claimed in respect of those trade marks; (i) Community trade marks;

¹³⁴ 89/104/EEC Madde 4(3): Bir ticari marka paragraf 2'deki anlamıyla eski tarihli bir Topluluk ticari markası ile aynı ya da benzer ise kaydedilmeyecektir eğer kaydedirildiyse geçersiz sayılacaktır. Ve bir ticari marka, eski tarihli bir ticari markanın kayıtlı olduğu mal ve hizmetlere benzer olmayan mal ve hizmetler için, eski tarihli ticari markanın Toplulukta bir ünü olduğunda ve sonraki tarihli ticari markanın kullanımı eski tarihli ticari markanın ayırt edici özelliğine ya da ününe zarar verecekse ya da bu markanın avantajlı durumunu sebepsiz ve haksız yere elinden alacaksa kaydedilmelidir ve kaydedilmektedir.

First Council Directive 89/104/EEC of 21 December 1988 to approximate the laws of the Member States relating to trade marks Article 4(3): A trade mark shall furthermore not be registered or, if registered, shall be liable to be declared invalid if it is identical with, or similar to, an earlier Community trade mark within the meaning of paragraph 2 and is to be, or has been, registered for goods or services which are not similar to those for which the earlier Community trade mark is registered, where the earlier Community trade mark has a reputation in the Community and where the use of the later trade mark without due cause would take unfair advantage of, or be detrimental to, the distinctive character of the repute of the earlier Community trade mark.

¹³⁵ http://www.urm.lt/data/3/EF21912409_pos05.htm

dayandırmıştır. SPC'nin sosyal güvenlik sistemi üzerinde yıkıcı bir etkisi olacağını da eklemiştir. SPC'nin uygulanması konusunda bazı Üye Devletlerin de geçici derogasyon talebinde bulduklarını ve talep edilen geçiş süresinin Tek Pazarın işleyişine herhangi bir etkisi olmayacağını çünkü patent sahibinin ürünün Üye Devletlerde pazarlanmasını engelleyebileceğini de eklemiştir. Macaristan bu konudaki pozisyonunu 1768/92/EEC sayılı Konsey Tüzüğü'nün 19. maddesinin¹³⁶ Macaristan üye olduktan sonra uygulanacak olmasına dayandırdığını belirtmiştir.¹³⁷ 12 Mayıs 1999 tarihli AB Ortak Pozisyonunda ise Macaristan'a ek koruma sertifikaları konusunda herhangi bir geçiş süresi tanınmayacağı ve Tüzüğü'nün 19. maddesinin Tüzük kabul edildiğinde üye olan devletler için geçerli olduğu belirtilmiştir. Genişleyen Birlik'te tıbbi ürünlerin sınai mülkiyet haklarının eşit seviyede korunmasına verdikleri önemi vurgulayan Komisyon, Macaristan'ın Tüzüğü uygulamasını talep etmiştir. 93/98/EEC sayılı Direktifin 10. maddesinin ve veri tabanlarının korunmasına ilişkin 96/9/EC sayılı Direktifin tamamının üye olduktan sonra uyumlaştırılması konusunda ise Macaristan'ın görüşlerine katılmadığını belirten Komisyon, gereken çalışmaların bir an önce yapılmasını talep etmiştir.

Malta

Malta'nın 1995 yılında çıkardığı Şirketler Kanununun genel olarak AB mevzuatı ile uyumlu olduğu belirtilmiştir. Brüksel, Roma ve Lugano Sözleşmelerine katılımın hedeflendiği ve Lugano Sözleşmesine katılım için gerekli çalışmaların, bir Üye Devletin daveti üzerine başlatıldığı vurgulanmıştır. Eser sahibinin hakları, patent ve ticari markalara ilişkin AB mevzuatının uyumlaştırıldığı, korsanla mücadele konusunda ise uygulamada herhangi bir sorun beklenmediği de eklenmiştir. Patent, ticari markalar ve tasarıma ilişkin konularda sorumlu kuruluş olan Sınai Mülkiyet Ofisi'nin, WIPO tarafından finanse edilen ve TRIPS Anlaşması yükümlülüklerine ilişkin bir projeden faydalanmakta olduğu ve ayrıca fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda da, gene WIPO tarafından finanse edilecek bir bilgilendirme kampanyasının başlatılacağı belirtilmiştir. Topluluk Ticari Markasına ilişkin

¹³⁶ 1768/92/EEC Madde 19:

Geçici hükümler: 1. Bu Tüzük yürürlüğe girdiği tarihte geçerli bir temel patenle korunan ve Toplulukta tıbbi ürün olarak piyasaya girişi için ilk izni 1 Ocak 1985'ten sonra alınmış olan herhangi bir ürüne sertifika verilebilir. Danimarka ve Almanya'da verilecek sertifikalar için 1 Ocak 1985 tarihi yerine 1 Ocak 1988 tarihi geçerli olacaktır. Belçika ve İtalya'da verilecek sertifikalar için 1 Ocak 1985 tarihi yerine 1 Ocak 1982 tarihi geçerli olacaktır. 2. Paragraf 1'de bahsedilen sertifika için başvurular bu Tüzükün yürürlüğe girmesinden itibaren 6 ay içinde yapılacaktır.

1768/92/EEC Article 19: Transitional provisions 1. Any product which, on the date on which this Regulation enters into force, is protected by a valid basic patent and for which the first authorization to place it on the market as a medicinal product in the Community was obtained after 1 January 1985 may be granted a certificate. In the case of certificates to be granted in Denmark and in Germany, the date of 1 January 1985 shall be replaced by that of 1 January 1988. In the case of certificates to be granted in Belgium and in Italy, the date of 1 January 1985 shall be replaced by that of 1 January 1982. 2. An application for a certificate as referred to in paragraph 1 shall be submitted within six months of the date on which this Regulation enters into force.

¹³⁷ http://www.kum.hu/eunt/index_access.html

mevzuatın ise üyelikle birlikte geçerlilik kazanacağı ve üyelikten önce Malta'da varolan markaların korunmaya devam edileceği vurgulanmıştır. Malta'da 1 Ocak 1900 tarihinde yürürlüğe giren Sınai Mülkiyet Kanunu ile ilaçların patentlenebilirliğinin düzenlenmiş olduğu ve bu konuda herhangi bir sorun beklemediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca, Patent Kanununda yer alan Bolar hükmünün de katılım sonrasında mevzuattan çıkartılacağı taahhüt edilmiştir. Malta herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹³⁸

Polonya

Muhasebe alanında çıkartılan AB mevzuatı ile tam uyumlu olduğunu belirten Polonya 31 Aralık 2002 tarihi itibarıyla de şirketler hukuku alanında tam uyumun gerçekleştirileceğini taahhüt etmiştir. Fikri mülkiyet haklarına ilişkin ulusal mevzuatta varolan eksikliklerin giderilmesi için Telif Hakları ve Komşu Haklar Yasasının değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Sınai mülkiyet haklarına ilişkin ulusal mevzuatının büyük oranda uyumlu olduğunu belirten Polonya, Topluluk Markasının Polonya üye olduktan sonra otomatikman geçerlilik kazanacağını eklemiştir. SPC'ye ilişkin 1768/92/EEC ve 1610/96/EC sayılı Konsey Tüzüklerinin ise üye olduktan sonra uyumlaştırılacağını ve sadece Polonya üye olduktan sonra patent başvurusunda bulunulan tıbbi ürünler ve bitki koruma ürünlerine uygulanacağını belirtmiştir. Brüksel ve Lugano Sözleşmelerinin gerektirdiği düzenlemelerin ise ulusal mevzuatında mevcut olduğu belirtilmiştir. Pozisyon belgesinde değişiklik yapan 3 Ekim 2001 tarihli belgede ise SPC'ye ilişkin düzenlemelerin aday ülkelerin ekonomik koşullarını dikkate alarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu çerçevede, SPC'ye ilişkin Tüzükleri uygulamaya hazır olduğunu belirten Polonya, uygulamaya 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla geçmek istediğini belirtmiştir. SPC'nin uygulamaya konulması ile Sağlık Hizmetleri Fonundan karşılanacak olan harcama giderlerinde önemli bir artış beklenmesi ve jenerik üretimin ülke ekonomisindeki payının fazla olması bu talebin dayanağını oluşturmaktadır. Bu nedenle, SPC'nin uygulanması ile ortaya çıkacak ek maliyete ilişkin uzman bir grubun hazırladığı araştırma bu belgeye eklenmiştir. Bu araştırmaya göre SPC'nin 1 Ocak 2000 tarihi itibarıyla uygulamaya konulması ülke ekonomisine 1,204 milyon Euro kadar bir yük getirmektedir. Ancak, eğer SPC 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla uygulamaya başlanırsa bu yük 371 milyon Euro olacaktır. Dolayısıyla, Polonya 1999 yılında başlatılan sağlık reformunun devam ettirilebilmesi ve ülkede varolan 12 büyük fabrika ile 170 küçük ve orta ölçekli işletmenin özelleştirme kapsamına alınması ve bu sektörde istihdam edilmiş olan

¹³⁸ http://www.mic.org.mt/Malta-EU/position_papers/chap_05.htm ve <http://www.mic.org.mt/Malta-EU/results/company.htm>

yaklaşık 40.000 kişiye yeni olanaklar sunulabilmesi için zamana ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. SPC'nin uygulanması konusunda herhangi bir farklı uygulama beklemediğini belirten Polonya, 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla konuya ilişkin Tüzükleri uygulamaya koyacağını taahhüt etmiştir.¹³⁹

Romanya

Şirketler hukuku, muhasebe, fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarında mevcut durumun ayrıntılı bir şekilde belirtildiği 15 Aralık 2000 tarihli pozisyon belgesinde, uyumlaştırmanın tam olarak gerçekleştirilemediği alanlara ilişkin yapılacakları da belirten Romanya, herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır. Topluluk Markası ile ulusal markalar arasında meydana gelebilecek sorunlara ilişkin olarak da, markalara ilişkin bütün Topluluk mevzuatını ulusal düzenlemelerine aktardığını belirten Romanya, bu hususta Komisyonun önerilerine açık olduğunu vurgulamıştır.¹⁴⁰ 14 Haziran 2001 tarihinde sunduğu Tamamlayıcı Pozisyon Belgesinde ise, ilk pozisyon belgesinde belirtilen hususlarda Komisyonun yönelttiği sorulara ilişkin ayrıntılı bilgi veren Romanya, katılımdan önce tescil edilmiş olan Topluluk Markalarının, Romanya'da otomatikman geçerlilik kazanmasına ilişkin AB önerisini kabul etmiştir. Tıbbi ürünler için SPC'ye ilişkin olarak da, Katılım Antlaşmasında özel bir düzenleme yapılmasını kabul etmiştir.¹⁴¹

Slovakya

Şirketler hukuku alanında 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla mevzuatın tamamını uyumlaştırmayı taahhüt eden Slovakya, Bratislava Bölge Mahkemesinin sorumluluk alanı içinde Ticari Kayıt Sisteminin elektronik versiyonunun denemeye açılacağını, böylece halka açık bir kayıt sistemi oluşturulacağını belirtmiştir. Buna paralel olarak otomatik ticari kayıt sisteminin de oluşturulacağını ve böylece varolan 8 ticari kayıt sisteminin tek bir merkezde toplanarak sistemin geliştirileceğini vurgulamıştır. Bu sistemin daha sonra Avrupa Ticari Kayıt (European Business Register) sistemine bağlanmasının hedeflendiği de belirtilmiştir. SPC'ye ilişkin düzenlemenin 1 Temmuz 2001 tarihi itibarıyla uyumlaştırılacağı, Topluluk Markasının ise 40/94/EC sayılı Tüzüğün AB içindeki bölgesel marka kayıt sistemlerine uygulanması sebebiyle, Topluluğa üye olduktan sonra uygulamaya konulacağı da eklenmiştir. Slovakya herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.¹⁴²

¹³⁹ www.negocjacie.gov.pl/neg/stne/pdf/stne5en.pdf

¹⁴⁰ http://www.mie.ro/Negocieri/English/position_doc/CAP05-DP%20eng.doc

¹⁴¹ <http://www.infoeuropa.ro/infoeuropa/insidePage.jsp?webPageId=77&id=16376>

¹⁴² http://www.foreign.gov.sk/En/files/eu_poz5e.html

Slovenya

Slovenya 18 Aralık 1998 tarihli müzakere pozisyon belgesinde¹⁴³ şirketler hukuku alanında mevcut duruma ilişkin bilgiler vermiş ve fikri haklar konusunda genel olarak mevzuatla uyumlu olduğunu belirtmiştir. Buna ek olarak, 28 Mayıs 1999 tarihli ek açıklamasında¹⁴⁴ şirketlerin iç işlemlerinde Slovence dilinin kullanılmasına ilişkin ulusal düzenlemesi hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca bu ek açıklamada 18 Aralık 1998 tarihli pozisyon belgesinde belirtmediği muhasebeye ilişkin ulusal mevzuatını da eklemiştir. Veri tabanları, eser sahibinin hakları, etkin ve güvenli sınır yönetimi, yargının etkin çalışması, fikri ve sınai mülkiyet alanında sorumlu kuruluşlar arasında işbirliğinin sağlanması konularında Komisyonun eleştirilerini yanıtlamıştır. Ayrıca bu ek açıklamada, Slovenya'daki markalar ile aynı ya da benzer olanlar dışındaki bütün Topluluk markalarının Slovenya'da geçerli olacağı belirtilmiştir. Ancak, Slovenya tarafından belirtilen bu ek açıklamalar yeterli derecede açık olmadığı için Komisyon tarafından eleştiriler yinelenmiştir. 29 Ekim 1999 tarihinde bir ek açıklama¹⁴⁵ daha yapılmıştır. Bu ek açıklamada Slovenya, ticari bir şirketin iç işlerinde Slovence dilinin kullanılması zorunluluğunu getiren hükmün yasadan çıkarılacağını, eser sahiplerinin haklarının güçlendirilmesi konusunda meslek birliklerine ilişkin çalışmalar yapılacağını belirtmiş ve fikri hakların korunması ve korsanla mücadele konusunda gerçekleştirilecek mevzuat uyumu hakkında bilgi vermiştir.

Ancak sunulan bilgilerin belirli bir zaman limitini içermemesi ve mevzuatın mevcut uyum durumuyla birlikte uyumlaştırılması gereken alanların ve uyum için yapılması gereken düzenlemelerin belirtilmemesi sebebiyle Komisyon eleştirilerine devam etmiştir. Bu nedenle, 30 Kasım 1999 tarihli ek açıklamada¹⁴⁶ uyumlaştırılması taahhüt edilen mevzuatlar zaman belirtilerek yinelenmiştir. Ayrıca, Topluluğun SPC ve Topluluk Markasına ilişkin önerilerinin kabul edildiği de belirtmiştir. Slovenya herhangi bir geçiş süresi ya da derogasyon talebinde bulunmamıştır.

¹⁴³ <http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5.doc>

¹⁴⁴ http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5dod_poj1.doc

¹⁴⁵ http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5dod_poj2.doc

¹⁴⁶ http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5dod_poj3.doc

3.9 Türkiye için Muhtemel Müzakere Pozisyonu

Bu bölümde, aday ülkeler ile “Şirketler Hukuku” alanında gerçekleştirilen müzakereler çerçevesinde, Türkiye için oluşturulabilecek muhtemel müzakere pozisyonuna ilişkin bazı tespitlerde bulunulması amaçlanmıştır. Bu nedenle, bir önceki bölümde incelenmiş olan aday ülke müzakere pozisyonlarında genel olarak gözlemlenen yapı doğrultusunda bazı öneriler sunulduktan sonra şirketler hukuku, muhasebe ve denetim, fikri mülkiyet hakları ve sınai mülkiyet haklarına ilişkin çeşitli önerilere yer verilecektir.

Aday ülkelerle gerçekleştirilen müzakereler çerçevesinde belirtilmesi gereken ilk nokta, mevcut durumun net bir şekilde ortaya konulması gerektiğidir. Uyum sağlanan alanların belirtilmesi kadar, uyumun gerçekleştirilemediği ya da eksik olduğu alanlar da mutlaka belirtilmeli ve yapılması düşünülen düzenlemelerin belirli bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirileceğinin de taahhüt edilmesi gerekmektedir.

Dolayısıyla, Türkiye, Şirketler Hukuku alanında gerçekleştirdiği mevzuat uyumunun yanı sıra geleceğe dönük yapılması planlanan faaliyetleri de müzakere pozisyonuna eklemelidir. Şirketler Hukuku alanının dinamik yapısı göz önüne alındığında, Toplulukta gerçekleştirilen yeni düzenlemelerin de mutlaka dikkate alınması ve bunların uyumlaştırılması için planlanan yasama faaliyetlerinin müzakere pozisyonuna ilave edilmesi gerekir. Bu konu başlığı altında yer alan ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen düzenlemeler de gözönüne alınmalı ve ülkenin bu konudaki gelişmeleri yakından takip ettiği vurgulanmalıdır. Özellikle fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında teknolojik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan yeniliklere kısa sürede adapte olunması önemli bir husustur.

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde hazırlanacak muhtemel müzakere pozisyonunda şirketler hukuku ve muhasebe alanlarında mevcut durum göz önüne alındığında, bu başlıklara ilişkin uyum durumunda özellikle 2003 yılı Ulusal Programında belirtilen taahhütlerin yerine getirilmesi ile ilerleme kaydedileceği düşünülmektedir. 2003 yılı İlerleme Raporunda, özel bir komite tarafından, Türk Ticaret Kanununun, 68/151/EEC sayılı Birinci Konsey Direktifinde yapılan son değişiklikler dahil olmak üzere, müktesebatla uyumlaştırmak için gözden geçirildiği ancak şirketler hukukuna ilişkin olarak, mevzuat ve uygulama açısından sonuç elde edebilmek için uzun süredir bekleyen uyumlaştırma

çalışmalarının hızlandırılması gerektiği belirtilmiştir.¹⁴⁷ Ancak, bu başlıklar altındaki mevzuata uyum konusunda AB içinde gerçekleştirilen düzenlemeler de dikkate alınarak 2003 yılı Ulusal Programında uyumlaştırma için 2005 yılı taahhüt edilmiştir. Dolayısıyla, bu konudaki mevzuat uyumu 2005 yılı itibarıyla büyük ölçüde tamamlanmış olacaktır. Bu nedenle, muhtemel müzakere sürecinde bu konu başlığına ilişkin herhangi bir sorun beklenmemektedir. Benzer şekilde muhasebe alanında da özellikle uluslararası muhasebe standartlarına uyum sağlanması ile mevzuat uyumu büyük oranda gerçekleştirilmiş olacaktır.

Şirketler Hukuku başlığı altında yer alan bir diğer başlık ise Roma, Brüksel ve Lugano Sözleşmeleridir. 2003 yılı İlerleme Raporunda, Brüksel Sözleşmesini ikame eden Tüzük ve Roma Sözleşmesi ile ilgili hiç bir ilerleme kaydedilmediği belirtilmiştir. Medeni ve ticari konularda mahkemelerin yargılama yetkisini tanımlayan ve yabancı mahkemelerin yargı kararlarının tanınması ve bu kararların uygulanma ilkelerini düzenleyen Brüksel Sözleşmesi ve sözleşme yükümlülüklerine ilişkin Üye Devletlerin maddi hukuk normları arasındaki uyumsuzlukların çözümüne ilişkin Roma Sözleşmesinin düzenlediği konuların iç hukukumuzda yer alması için gereken düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Fikri mülkiyet hakları alanında ise mevzuat uyumunun yanı sıra uyum sağlanan mevzuatın uygulanması da önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. İlerleme raporlarında sıkça eleştirildiğimiz bir alan olan fikri mülkiyet haklarında mevzuat uyumunun en kısa zamanda gerçekleştirilmesi ve uygulamada etkinliğin sağlanması yönünde bir eylem planı sunulmalıdır. 2000 ve 2001 yılı İlerleme Raporlarında görsel-işitsel malzemelerde korsanlığın Türkiye’de ciddi bir sorun olduğu ve ilgili mevzuatın uygulanmasının önemli bir öncelik olduğu vurgulanmıştır.¹⁴⁸ Bu husus 2003 yılı İlerleme Raporunda da belirtilmiş ve korsanlık ve sahteciliğin, Türkiye’de ciddi bir sorun oluşturmaya devam ettiği, telif hakkı içeren optik diskler (film, müzik, yazılım, referans materyali vs.) ve internet üzerinden korsanlığa da yaygın olarak rastlandığı vurgulanmıştır.¹⁴⁹

Bu çerçevede, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda, korsanlıkla mücadele ve veri tabanlarının AB düzenlemelerine uygun bir şekilde korunması amacıyla düzenleme ve değişiklik yapılması gerekmektedir. Veri tabanı, sistematik (metodik) olarak organize edilmiş,

¹⁴⁷ <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/ilerle03.pdf>

¹⁴⁸ <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/ILERLEME%20RAPORLARI%20MUKAYESESİ-1999-2000-2001.doc>

¹⁴⁹ <http://www.euturkey.org.tr/abportal/uploads/files/ilerle03.pdf>

elektronik veya diğ er yollarla bağımsız olarak erişilebilir veri veya diğ er materyalden oluş an derleme olarak tanımlanmaktadır. Veri tabanlarına mevcut fikri hak rejimlerine ilave olarak nevi şahsına münhasır (*sui generis*) bir koruma sağ lanması konusu geliş miş ülkelerde yoğun olarak tartışılmaktadır. Veri tabanlarının fikri haklara konu statüleri Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İliş kin Bern Sözleşmesi ve Dünya Ticaret Örgütü TRIPS Metni tarafından garanti altına alınmıştır. TRIPS Anlaşması, Dünya Ticaret Örgütüne üye ülkelerin “muhtevanın seçim ve düzenlenmesi dolayısıyla düşünce ürünü niteliğini kazanan veri veya diğ er materyal derlemelerini, ister elektronik isterse diğ er formlarda olsun” korumalarını gerektirmektedir.

2003 yılı Ulusal Programında en geç Mayıs 2004 tarihi itibarıyla uyumlaştırılması öngörülen veri tabanlarının yasal korunmasına ilişkin 11 Mart 1996 tarih ve 96/9/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi, veri tabanlarının korunması konusunda Üye Devletlerde uygulama farklılıklarının ortadan kaldırılması amacını gütmektedir. Direktif, elektronik veya basılı herhangi bir türden veri koleksiyonlarını kapsamaktadır. Direktifte ikili bir yapı benimsenmiştir. Birinci yapı, verinin orijinal seçimi ve düzenlemesiyle oluş an veri tabanı yapısını korumaktadır. İkinci yapı ise, veri tabanının muhtevası ile ilgili nevi şahsına münhasır (*sui generis*) yeni bir hak getirmektedir. Bu hak, veri tabanı içindeki verinin tamamının veya önemli bir yatırıma karş ılık olacak kayda değ er miktarda kısmının izinsiz olarak veri tabanından çekilip alınmasını engellemektedir. Böylece veri tabanı, verinin seçimi ve düzenlenmesinden kaynaklanan orijinal ifadeden doğ an hakkın korunması ile önemli miktarda verinin veri tabanından alınmasını engelleyen *sui generis* koruma (yani olgunun korunması) olmak üzere iki koruma türüne de sahip olmaktadır. Hakkın korunması için koruma süresi, yaratıcısının hayatı ve daha sonraki 70 yıl, *sui generis* korumanın süresi ise 15 yıldır.¹⁵⁰

Türkiye’de veri tabanları ile ilgili yasal düzenleme, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunudur. 4630 sayılı Kanunla değ iş ik 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda veri tabanları için nevi şahsına münhasır (*sui generis*) koruma öngörülmemektedir. Bu nedenle, 96/9/EC sayılı Direktife uyum için gereken çalışmaların biran önce tamamlanması gerekmektedir.

¹⁵⁰ Devlet Planlama Teş kilatı, (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara, sf. 66-68.

Sınai mülkiyet hakları alanında ise, Şirketler Hukuku başlığı altında önemle üzerinde durulan ve aday ülkelere herhangi bir geçiş süresinin tanınmadığı SPC ve Topluluk Markası konusunda diğer aday ülkelerle üzerinde uzlaşmaya varıldığı gibi bir özel düzenleme yapılabilir. SPC Topluluğun üzerinde önemle durduğu bir konu olup, Türkiye'nin bu konuda geçiş süresi talebinde bulunması durumunda bu talebin gerekçelerini ayrıntılı bir şekilde belirtmesi gerekmektedir. Bu konuda bir düzenleyici etki analizi yapılarak hem SPC'yi düzenleyen Tüzüklerin ulusal mevzuata aktarılmasının ülke ekonomisine getireceği mali yük belirlenmiş olur, hem de sektörün böyle bir uyumlaştırma sonucu nasıl etkilenebileceği konusunda yol gösterici bir çalışma gerçekleştirilmiş olur.

Sınai mülkiyet hakları konusunda 2003 yılı İlerleme Raporlarında belirtilen bir diğer husus ise, şimdiye kadar gerçekleştirilen düzenlemelerin Topluluk düzenlemeleriyle uyumlu olması açısından gözden geçirilmesi gerektiğidir. Bu nedenle, 551 sayılı Patent Haklarının Korunması Hakkında KHK 1995 yılında yürürlüğe girdikten sonra, Türkiye'nin Patent İşbirliği Anlaşması ile Avrupa Patenti Sözleşmesine katılması sebebiyle, patent başvurularının araştırılması ve incelenmesi işlemleri sırasında oluşan yeni kurallar ve koşullar açısından, 551 sayılı KHK hükümlerinin uygulanmasında belirsizlikler ve uyumsuzluklar ortaya çıkmıştır. 551 sayılı KHK hükümlerinde, araştırma ve inceleme işlemlerinin yapılmasına ilişkin alt yapının Türkiye'de oluşmadığı da değerlendirilerek, başvuru işlemlerini kolaylaştırıcı olacak şekilde, Uluslararası Patent Başvurusu ve Avrupa Patenti sistemlerine uyum sağlanmalıdır.

556 sayılı Markaların Korunması Hakkında KHK, 89/104/EEC sayılı Konsey Direktifi esas alınarak hazırlanmış olup, anılan Direktife genel olarak uyumlu olmakla birlikte markanın tanımı, marka hukukunun temel ilkelerinden biri olan "ayırt edilemeyecek derecede benzer" kuralındaki "benzer" yerine "aynı" sözcüğü kullanılması, marka hakkının hükümsüz sayılması için açılacak davalarda süre sınırının belirtilmemesi, aynı markanın aynı eşyalar için iki ayrı kişi adına tescili, ortak markalar ile hükümlerin yetersizliği, marka hakkına tecavüzde sınırlama gibi konular itibarıyla anılan KHK gözden geçirilerek tadil edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

AB içinde fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda yapılan uyumlaştırma çalışmaları Roma Antlaşmasının 30. ve 34. maddelerindeki hedeflerin gerçekleştirilmesi için gereklidir. AB'ye üye olmadığı için, Türkiye'nin bu zorunluluğu tam olarak hissetmesi ise mümkün değildir. Ancak diğer taraftan, 1/95 sayılı OKK'dan kaynaklanan ve günü geçmiş yükümlülüklerimiz vardır. Ayrıca, gümrük birliği bağlamında yapılan değişiklikler Komisyonun yaptığı eleştirileri de kapsayacak şekilde güncelleştirilse bile Türkiye'nin bu konuda yapması gerekenler sona ermeyecektir. Çünkü AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararının 8 Numaralı Ekinin 2. maddesine göre;

“Türkiye, Avrupa Topluluğunda yürürlükte bulunan koruma seviyelerine eşit koruma seviyelerini teminat almak üzere fikri, sınai ve ticari mülkiyet haklarının etkin bir şekilde korunmasını geliştirmeye devam eder ve bu haklara saygı gösterilmesini sağlayacak uygun tedbirleri alır.”

Bu hükme göre Türkiye, 1/95 sayılı OKK kapsamında belirtilen Tüzük ve Direktiflerin dışında, AB bünyesinde meydana gelecek olan yeni gelişmeleri takip ederek fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda gerçekleştirilecek yeni düzenlemeleri de göz önüne alarak mevzuat uyumunu gerçekleştirmelidir.

Bu çerçevede, Şirketler Hukuku başlığı altında yer alan mevzuat bakımından günü geçmiş yükümlülüklerimizin biran önce gerçekleştirilmesi, yeni düzenlemelerin ise ulusal mevzuatın AB müktesebatına uyumlaştırılması aşamasında mutlaka dikkate alınması gerekmektedir. Özellikle fikri ve sınai mülkiyet hakları alanlarında hızla gelişen teknolojiye paralel olarak gerçekleştirilen yeni düzenlemelerin sıkı bir şekilde takip edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, bu alanlardaki mevcut düzenlemelerin de gözden geçirilmesi ve güncelleştirilmesi bir diğer önemli husustur. Ayrıca, Şirketler Hukuku alanında gerçekleştirilecek müzakerelerde, sınai mülkiyet hakları başlığı altında ele alınan SPC'ye ilişkin bir geçiş süresi talebinde bulunulması halinde, söz konusu talebin gerekçelerinin ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi amacıyla konuya ilişkin düzenleyici etki analizinin yapılması gerekmektedir. Fikri mülkiyet hakları alanında ise, mevzuat uyumuna ilişkin çalışmaların hızlandırılması, bu alandaki günü geçmiş yükümlülüklerimizin muhtemel müzakere sürecinde

doğurabileceği sorunların önlenmesi açısından önem arz etmektedir. Şirketler hukuku ve muhasebe alanlarında ise uzun süredir bekleyen uyumlaştırma çalışmalarının hızlandırılması gerekmektedir. Topluluk içinde bu alanda gerçekleştirilen düzenlemeleri dikkate alarak yürütülen mevcut çalışmaların, 2005 yılı itibarıyla büyük ölçüde tamamlanacak olması Türkiye'nin muhtemel müzakere pozisyonu açısından oldukça olumlu bir gelişmedir. Bununla birlikte, Roma, Brüksel ve Lugano Sözleşmelerinin düzenlediği konulara mevcut uyum durumumuzun tespit edilmesi ve tam uyum için gereken düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, mevzuatın uyumlaştırılması kadar bu mevzuatın etkili bir şekilde uygulanması da şarttır. Özellikle fikri ve sınai mülkiyet hakları konusunda mevzuatın etkili bir şekilde uygulanması, Türkiye'nin biran önce gerçekleştirmesi gereken bir adımdır. Fikri ve sınai mülkiyet hakları alanında AB ile uyum için çıkarılan yasaların uygulanması konusunda ülkemizde ciddi sıkıntıların olduğunu söylemek gerekir. Ülkemiz hala korsan yayıncılık konusunda uygulamadan kaynaklanan ciddi problemlerle karşı karşıyadır. Mevzuat uyumlaştırma çerçevesinde çıkarılan uyum yasalarının uygulanmasına yönelik çıkarılması gereken yönetmelikler çok geç çıkarılmaktadır. Bu durum fikri ve sınai mülkiyet haklarının ülkemizde yeterince korunmadığı şeklinde algılanmasına neden olmaktadır.

Fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunabilmesi için korsan ve taklit mallarla mücadelede başarılı olmak gerekir. Bu da ancak toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi ile sağlanabilir. Bu nedenle, konuya ilişkin akademik çalışma yapanların ve bu konularla fiilen uğraşan kesimlerin bir araya getirilmesi önemlidir. Taklit ve korsan mallarla mücadele konusunda ortak bir bilincin oluşturulması amacıyla, kurumlar arasında koordinasyonun sağlanmalı ve ortak bir politika çerçevesinde hareket edilmelidir.

AB müktesebatına uyumun sağlanması ve etkili uygulamanın gerçekleştirilmesi kadar önemli bir diğer konu ise yasal düzenlemelerde ve konuya ilişkin çalışmalarda terim birliğinin sağlanmasıdır. Terim birliği sağlanmadan, Topluluk düzenlemelerine ya da WIPO Anlaşmalarına tam uyumun sağlanabilmesi mümkün değildir. Bu çerçevede, fikri ve sınai mülkiyet hakları konularında akademik çalışmalardan yasal düzenlemelere kadar gerçekleştirilen bütün çalışmalarda kullanılan terimlerin uluslararası düzeyde kullanıldıkları biçimiyle aynı anlamı içermeleri konusunda özen gösterilmelidir.

Bu nedenle, fikri haklar alanının uluslararası boyutu ve devamlı bir gelişme içinde olduğu düşünülürken uluslararası gelişmeleri yakından takip edecek uzmanlığa sahip enstitülerin kurulması ve avukat, savcı ve hakimlere yönelik meslek içi eğitim seminerlerinin düzenlenmesi, bu kişilere yurt dışında eğitim olanağının da sağlanması, polis, zabıta ve gümrük memurları gibi fikri hakların korunması uygulamasında görev alacak devlet memurlarına yönelik eğitim çalışmaları öncelikle gerçekleştirilmesi gereken konulardır.

Sadece yasal düzenlemelerin uluslararası standartlara ve Toplum düzenlemelerine uygun hale getirilmesi ile istenen seviyeye ulaşabilmek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla, fikri hakların korunması açısından korsan ve taklit mallarla mücadele ancak toplumun tüm kesimlerinde ortak bir bilinç oluşturulmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu ortak bilincin oluşturulması ise eğitimle mümkündür. Toplumun, fikri hakların korunmasının sağlayacağı yararlar konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ancak, 2003 yılı İlerleme Raporunda belirtildiği gibi şu ana kadar gerçekleştirilen bilinçlendirme faaliyetleri herhangi bir varlık gösterememiştir. Bu nedenle, konunun çok daha geniş bir kapsamda ele alınması ve korsanlıkla mücadele konusunda kurumların, özel sektörün, sivil toplumun ve akademik çevrelerin işbirliği yapmaları gerekmektedir. Bu konuda devlet kurumları arasında eşgüdümün sağlanması da son derece önemlidir.

Bir diğer önemli konu ise mevzuatın uygulanmasından sorumlu kurumların altyapılarının geliştirilmesi ve gerekli personel ihtiyacının karşılanmasıdır. Fikri ve sınai mülkiyet haklarının teknolojik gelişme ve uluslararası ticarete sahip oldukları rol göz önüne alındığında, bu alanda faaliyet gösteren kurumların altyapılarının AB standartlarına kavuşturulmasının önemi daha da çok ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, bu alanlarda mevzuat uyumu, mevzuatın uygulanması ve uygulama için altyapının geliştirilmesi faaliyetlerinin bir bütünlük içinde ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makale

Acun, R., (2001), “Yeni Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu”, İLESAM Bülteni, No.55, sf.4-7.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2003), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2001), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara

Başaran, T., (2000), Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı, No:161

Brown Keyder, V., çev. Ayşe Berktaş Hacimirzaoğlu, (1996), Fikri mülkiyet hakları ve gümrük birliği, İstanbul, Intermedia Yayınları

Bulut, P., (1998), İlaç Endüstrisinde Patent Uygulamaları ile Türkiye’deki Mevcut Durum Üzerine Araştırmalar, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Yayınlanmamış Doktora Tezi

Devlet Planlama Teşkilatı, (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara

Devlet Planlama Teşkilatı, (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, İlaç Sanayii Özel İhtisas Komisyon Raporu, Ankara

Devlet Planlama Teşkilatı, (1995), Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu Raporları; Şirketler Hukuku, Rekabet Hukuku, Kamu İhaleleri, Devlet Yardımları, Fikri ve Sınai Haklar, Cilt 1, Ankara

Mayhew, A., (2000), Enlargement of the European Union: An Analysis of the Negotiations With the Central and Eastern European Candidate Countries, Sussex European Institute, SEI Working Paper, No. 39

Özcan, M., (1999), Avrupa Birliği'nde Fikri Hakların Düzenlenmesi ve Malların Serbest Dolaşımına Etkisi, Sakarya, Yayımlanmamış Doktora Tezi

TÜSİAD, (2002), "Fikri Haklar Konusunda AB Uyum Çalışmaları Durum Raporu", Görüş Dizisi, No:10

Van Hulle, K., (2003), Avrupa Birliği'nin Şirketler Hukuku Müktesebatı ve Türkiye'nin Uyumunu, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları

Web Sayfaları

Avrupa Birliği Resmi Web Sitesi, <http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/negotiationsguide.pdf>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/chap5/index.htm>

http://europa.eu.int/comm/internal_market/company/index_en.htm

<http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26002.htm>

<http://europa.eu.int/comm/enlargement/negotiations/chapters/negotiationsguide.pdf>

http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/modern/consult/report_en.pdf

http://www.europarl.eu.int/enlargement/cu/agreements/pdf/101297c_en.pdf

ATRG L 40, 11.02.1989, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26023.htm>

ATRG L 11, 14.01.1994, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26022a.htm>

ATRG L 65, 14.03.1968, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26003.htm>

ATRG L 213, 30.7.1998, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26026.htm>

ATRG L 289, 28.10.1998, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26034.htm>

ATRG L 26, 30.01.1977, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26004.htm>

ATRG L 295, 20.10.1978, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26006.htm>

ATRG L 378, 31.12.1982, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26008.htm>

ATRG L 222, 14.08.1978, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26009.htm>

ATRG L 211 , 03.08.1983, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26010.htm>

ATRG L 126, 12.5.1984, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26011.htm>

ATRG L 395, 30.12.1989, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26013.htm>

ATRG L 199, 31.07.1985, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26015.htm>

ATRG L 294, 10.11.2001, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26016.htm>

ATRG L 243, 11.09.2002, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l26040.htm>

ATRG L 317, 16.11.1990,

[http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type
_doc=Directive&an_doc=1990&nu_doc=605](http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Directive&an_doc=1990&nu_doc=605)

ATRG L 395 , 30.12.1989,

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=EN&numdoc=31989L0666&model=guichett

ATRG L 349, 31.12.1994,

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Regulation&an_doc=1994&nu_doc=3288

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Modernising Company Law and Enhancing Corporate Governance in the European Union

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=COMfinal&an_doc=2003&nu_doc=284

Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi

<http://www.law.cornell.edu/treaties/berne/overview.html>

Gündem 2000, <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/l60020.htm>

İktisadi Kalkınma Vakfı

<http://www.ikv.org.tr/aramalar/degerlendirmeler/degerlendirmeler.html>

Mandelkern Raporu, <http://www.thecre.com/eu-oira/oira.be.mg.initial.htm>

Müzakere Pozisyonları

Bulgaristan

<http://eubulletin.mfa.government.bg/Negotiations.asp?id=4>

Çek Cumhuriyeti

<http://www.euroskop.cz/eng/article.asp?id=41649&cat=5193&ts=10ec22#>

Estonya

http://www.vm.ee/eng/euro/kat_309/2791.html

Kıbrıs Rum Kesimi

[http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/A43616BD9FE2AC3EC2256E7E004D0BD0/\\$file/Company%20Law.doc](http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/A43616BD9FE2AC3EC2256E7E004D0BD0/$file/Company%20Law.doc)

Conference On Accession To The European Union, European Union Common Position, Cyprus, Brussels, 8 March 2000

[http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/7C714BEDAE8B6949C2256E7E004D2568/\\$file/common%20position%205%20company%20law.doc](http://www.eu-coordinator.gov.cy/Harmonization/harmonization.nsf/All/7C714BEDAE8B6949C2256E7E004D2568/$file/common%20position%205%20company%20law.doc)

Letonya

<http://www.am.gov.lv/en/eu/4358/4359/4364/>

Litvanya

http://www.urm.lt/data/3/EF21912409_pos05.htm

Macaristan

http://www.kum.hu/euint/index_access.html

Malta

http://www.mic.org.mt/Malta-EU/position_papers/chap_05.htm

<http://www.mic.org.mt/Malta-EU/results/company.htm>

Polonya

www.negociacje.gov.pl/neg/stne/pdf/stne5en.pdf

Romanya

http://www.mie.ro/Negocieri/English/position_doc/CAP05-DP%20eng.doc

<http://www.infoeuropa.ro/infoeuropa/insidePage.jsp?webPageId=77&id=16376>

Slovakya

http://www.foreign.gov.sk/En/files/eu_poz5e.html

Slovenya

http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5dod_poj2.doc

http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5dod_poj3.doc

<http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5.doc>

http://www.gov.si/ops/datoteke/pi/ang/5dod_poj1.doc

SIGMA, <http://www.sigmaweb.org/news/news.htm>

Sınai Mülkiyetin Korunmasına İlişkin Paris Sözleşmesi

<http://www.wipo.int/clea/docs/en/wo/wo020en.htm>

Suluk, C., Topluluk Tasarımı, Haziran 2002,

<http://www.turkhukuksitesi.com/faq/topluluktasarimi.shtml>

TC Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grupa/ab/abab/gumruk.turkce.htm>

TÜSİAD, <http://www.tusiad.org.tr/yayin/bulten/f1/html/sec4.html>

http://www.european-movement.org/enlargement/background_process.php

<http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/hizmetler/dokumantasyon/pdf/AB-23.pdf>

http://www.belgenet.com/arsiv/ab/kb99_04.html

http://www.abhaber.com/belgeler/belge_tr20.htm

http://www.abhaber.com/nt_hbr_2002/nt_hbr_2227.htm

EKLER

EK TABLO 1- Şirketler Hukukuna İlişkin Yürürlükteki AB Mevzuatı¹⁵¹

Tüzükler		
2137/85/EEC	Avrupa Ekonomik Çıkar Grubu Hakkında 25 Temmuz 1985 tarihli Konsey Tüzüğü	ATRG L 199, 31.07.1985
2157/2001/EC	Avrupa şirketi statüsüne ilişkin 8 Ekim 2001 tarihli Konsey Tüzüğü	ATRG L 294, 10.11.2001
1606/2002/EC	Uluslararası Muhasebe Standartlarının uygulanmasına ilişkin 19 Temmuz 2002 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü	ATRG L 243, 11.09.2002
Direktifler		
68/151/EEC	Kurucu Antlaşmanın 58. maddesinin 2. paragrafı kapsamındaki şirketlerin ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için Üye Devletlerce talep edilen teminatlar benzeri teminatların Topluluk aracılığıyla talep edilmesi amacıyla işbirliği hakkında 9 Mart 1968 tarihli Birinci Konsey Direktifi	ATRG L 65, 14.03.1968
77/91/EEC	Anonim şirketlerin kuruluşu ve sermayenin korunması ve değiştirilmesi hakkında, Kurucu Antlaşmanın 58. maddesinin 2. paragrafı kapsamındaki şirketlerin ortaklarının ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması için Üye Devletlerce talep edilen teminatların eşdeğer kılınması amacıyla bu tür teminatların uyumlaştırılması hakkında 13 Aralık 1976 tarihli İkinci Konsey Direktifi	ATRG L 26, 30.01.1977
78/855/EEC	Kurucu Antlaşmanın 54(3) (g) maddesi temelinde, halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin birleşmesi	ATRG L 295, 20.10.1978

¹⁵¹ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, (2003), Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Ankara, sf. 166-169.

	hakkında 9 Ekim 1978 tarihli Üçüncü Konsey Direktifi	
78/660/EEC	Kurucu Antlaşmanın 54(3) (g) maddesi temelinde, belirli şirket tiplerinin yıllık muhasebeleri hakkında 25 Temmuz 1978 tarihli Dördüncü Konsey Direktifi	ATRG L 222, 14.08.1978
82/891/EEC	Kurucu Antlaşmanın 54(3) (g) maddesi temelinde, halka açık sınırlı sorumlu şirketlerin bölünmesi hakkında 17 Aralık 1982 tarihli Altıncı Konsey Direktifi	ATRG L 378, 31.12.1982
83/349/EEC	Kurucu Antlaşmanın 54 (3) (g) maddesi temelinde, konsolide hesaplar hakkında 13 Haziran 1983 tarihli Yedinci Konsey Direktifi	ATRG L 211, 03.08.1983
84/253/EEC	Kurucu Antlaşmanın 54(3) (g) maddesi temelinde şirket hesapları belgelerinin yasal denetimlerini yapmaktan sorumlu kişilerin kabulü hakkında 10 Nisan 1984 tarihli Sekizinci Konsey Direktifi	ATRG L 126, 12.5.1984
89/666/EEC	Bir başka devletin yasalarına tabi belirli şirket türlerinin bir Üye Devlette şube açması için gereken şartların tespiti hakkında 21 Aralık 1989 tarihli Onbirinci Konsey Direktifi	ATRG L 395, 30.12.1989
89/667/EEC	Tek ortaklı sınırlı sorumlu özel şirketler hakkında 21 Aralık 1989 tarihli Onikinci Konsey Direktifi	ATRG L 395, 30.12.1989
2001/86/EC	Çalışanların Katılımına ilişkin Avrupa şirketi statüsünü tamamlayıcı 8 Ekim 2001 tarihli Konsey Direktifi	ATRG L 294, 10.11.2001

DİZİN

A

Adalet Bakanlığı, 23, 31
aday ülke, i, 2, 3, 36, 37, 38, 39, 40, 41,
42, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 56, 59, 62
Altıncı Konsey Direktifi, 7, 25, 73
Ankara Anlaşması, 3, 19
anonim şirket, 6, 7, 10, 24, 26
Avrupa Birliği, i, v, 1, 2, 3, 5, 8, 11, 12,
13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27,
28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 63,
64, 65, 67, 71, 72
Avrupa Derneği, 11
Avrupa Ekonomik Çıkar Grupları, v, 10,
11, 43, 44
Avrupa Komisyonu, i, 4, 8, 9, 10, 12, 14,
15, 16, 17, 18, 23, 34, 35, 36, 38, 39,
41, 50, 52, 55, 58, 61, 66
Avrupa Kooperatif Şirketi, v, 10
Avrupa Muhasebe Kodu, 7
Avrupa Parlamentosu, 11, 13, 15, 16, 17,
18, 26, 32, 34, 61, 72
Avrupa Patenti Sözleşmesi, 62
Avrupa Şirketi, v, 10, 11, 27, 72, 73
Avrupa Topluluğu, i, v, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,
8, 10, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 22, 23,
28, 30, 32, 34, 35, 38, 40, 45, 46, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 62, 63,
64, 65, 66, 71, 72
Avrupa Topluluğunu kuran Antlaşma, 5,
6, 43, 44
Avrupa Toplulukları Adalet Divanı, v, 2
Avrupa Yatırım Şirketi, v, 10

B

Bern Sözleşmesi, 13, 22, 28, 29, 32, 61, 69
Beşinci Konsey Direktifi, 8, 9
Birinci Konsey Direktifi, 6, 23, 24, 72
birleşme, 7, 11, 43
biyoteknolojik ürün, 14
Bolar hükmü, 56

Brüksel Sözleşmesi, 43, 44, 45, 52, 53,
54, 55, 56, 60, 64
Budapeşte Anlaşması, 21
Bulgaristan, 36, 42, 51, 52, 69

C

coğrafi işaretler, 14, 16, 21, 33, 45

Ç

Çek Cumhuriyeti, 36, 42, 48, 51, 52, 69

D

denetim, 5, 25, 27, 44, 59
derogasyon, 37, 38, 39, 40, 52, 53, 54, 55,
56, 57, 58
devralma, 7
Dördüncü Konsey Direktifi, 7, 8, 9, 73
Dünya Fikri Haklar Örgütü, v, 3, 13, 14,
17, 29, 32, 55, 64
Dünya Ticaret Örgütü, v, 1, 13, 14, 33, 61
düzenleyici etki analizi, 39, 42, 43, 62

E

ek koruma sertifikası, i, v, 35, 46, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 62,
63
Estonya, 36, 42, 48, 51, 52, 69

F

faydalı model, 14
fikri mülkiyet hakları, i, 2, 3, 14, 17, 19,
20, 21, 22, 23, 28, 29, 30, 31, 45, 52,
54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65

G

GATT, 22
geçiş süresi, 37, 39, 40, 41, 43, 50, 52, 53,
54, 56, 57, 58, 62, 63

gümrük birliği, 1, 2, 3, 19, 20, 63, 66
Gündem 2000, 41
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, 36

I

İkinci Konsey Direktifi, 6, 24, 72
İlerleme Raporu, 36, 59, 60, 62, 65

K

Katılım Antlaşması, 36, 40, 41, 52, 57
Katılım Ortaklığı Belgesi, i
Katılım Öncesi Stratejisi, 2
Katma Protokol, 19
kiralama hakkı, 17
komşu haklar, 3, 14, 20, 21, 22, 28, 29
korsan, 29, 30, 45, 55, 58, 60, 64, 65
kurumsal yönetim, 5, 12

L

Lahey Anlaşması, 35
Letonya, 36, 42, 51, 53, 70
limited şirket, 7, 8, 9, 10, 26
Litvanya, 36, 40, 42, 51, 54, 70
Lugano Sözleşmesi, 43, 44, 45, 53, 54,
55, 56, 60, 64

M

Macaristan, 36, 42, 48, 50, 51, 54, 55, 70
Madrid Anlaşması, 21
Malta, 36, 50, 51, 55, 56, 70
Mandelkern Raporu, 42, 69
marka, 2, 14, 34, 46, 54, 57, 62
muhasabe, 2, 5, 8, 12, 25, 27, 52, 53, 54,
57, 59, 64
müktesebat, 1, 3, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
43, 63, 64
Münih Sözleşmesi, 15
müzakere, i, 2, 3, 11, 12, 14, 27, 35, 36,
37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 50, 51,
53, 58, 59, 63
müzakere pozisyonu, 3, 38, 39, 44, 51, 64
müzakere süreci, 2, 3, 51

O

Onbirinci Konsey Direktifi, 9, 27, 73
Onikinci Konsey Direktifi, 10, 73
Onüçüncü Konsey Direktifi, 10
ortak pazar, 5
Ortaklık Konseyi Kararı, i, v, 1, 2, 19, 20,
21, 23, 29, 34, 63

P

Paris Metni, 22, 29
Paris Sözleşmesi, 13, 71
patent, v, 2, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 32, 33,
34, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 53, 54, 55,
56, 62, 66
Polonya, 36, 42, 48, 50, 51, 56, 70
pozisyon belgesi, 38, 39, 52, 57, 58

R

Roma Antlaşması, 63
Roma Sözleşmesi, 22, 28, 29, 32, 43, 44,
45, 52, 53, 55, 60, 64
Romanya, 36, 40, 42, 51, 57, 70

S

Sekizinci Konsey Direktifi, 7, 9, 27, 73
Sermaye Piyasası Kurulu, v, 24, 25, 26
SIGMA, 42, 71
sınai mülkiyet hakları, 1, 2, 3, 19, 20, 22,
45, 46, 50, 52, 57, 59, 63, 64
sınai tasarım, 14, 21
Slovakya, 36, 42, 51, 57, 70
Slovenya, 36, 42, 48, 51, 58, 71
sui generis, 31, 61

Ş

şirketler hukuku, 1, 2, 5, 6, 8, 10, 11, 12,
23, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 64
Şirketler Hukuku, i, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10,
11, 12, 14, 23, 43, 45, 46, 50, 51, 52,
59, 60, 62, 63, 66, 67

T

tarama, 37, 38, 40
tek pazar, 2, 5
telif hakkı, 2, 17, 31, 60
telif hakları, 3, 14, 20, 21, 22, 28, 45
tıbbi ürünler, 20, 21, 45, 46, 47, 48, 49,
50, 52, 55, 56
Ticarette Bağlantılı Fikri Haklar
Anlaşması, v, 2, 13, 14, 20, 22, 23, 29,
33, 34, 55, 61
Topluluk Markası, i, 14, 45, 46, 50, 51,
52, 57, 62
Türk Ticaret Kanunu, 23, 24, 25, 26, 27,
59
Türkiye, i, v, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
12, 13, 15, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26,
27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 42,
47, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 72
Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, v,
25, 26

U

Ulusal Program, 4, 13, 19, 23, 24, 25, 26,
27, 31, 33, 59, 60, 61, 66, 72

Uluslararası Muhasebe Standartları, v, 2,
12, 13
UPOV, v, 21, 35

Ü

Üçüncü Konsey Direktifi, 7, 25, 72
Üye Devlet, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13,
14, 15, 16, 17, 18, 22, 23, 27, 38, 41,
42, 43, 44, 45, 46, 51, 55, 60, 61, 73

V

veri tabanları, 22, 28, 30, 31, 32, 52, 54,
55, 60, 61
veritabanları, 17

Y

yarı iletken ürünlerin topografyaları, 14,
16, 22
Yedinci Konsey Direktifi, 7, 9, 26, 73
yeni bitki çeşitleri, 14
yeniden satış hakkı, 18
Yeşil Kitap, 15, 16, 17